Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

# Gazeta literară

Anul IX, nr. 437 — 30

Joi 26 iulie 1962 — ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ — 8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMAR:

ȘERBAN NEDELCU: „Buchetul de garoafe"

NICOLÀS GUILLÉN: Versuri

EUGEN SCHILERU: Cronica filmului

MARCEL CHIRNOAGĂ

„Îndrăgostiții"

Ion Janosi

## Varietate și sinteză artistică

Lucrarea epică, în totalitatea ei inițială, spunea Hegel, este „Saga, Cartea, Biblia unui popor", iar fiecare națiune importantă posedă asemenea „absolut prime Cărți", oglinzi ale spiritului ei original. Marea Carte a poporului romîn este opera lui Mihail Sadoveanu. Miracolul ei constă tocmai în uluitoarea, unica performanță: Cartea de căpătîi, totalitatea epică primară, momentul Alfa al autocunoașterii artistice se realizează nu la începutul drumului, ci după o îndelungată evoluție, în posesia multiplelor valori acumulate de-a lungul secolelor.

Marx i-a numit pe greci copiii normali ai omenirii. Farmecul artei antice, spunea el, este inseparabil legat de copilăria speciei umane, de condițiile sociale în care s-a născut și care singure i-au putut da naștere. Arta greacă, alimentată de seva gîndirii mitologice, nu se mai poate reîntoarce vreodată. Iată însă că la Sadoveanu s-a produs minunea osmozei perfecte între mitologie și știință, spontaneitate și conștiință, copilărie și maturitate. Homer al secolului 20! Formula s-a aplicat și altora, dar în cazul nici unui scriitor ea nu este atît de adecvată ca la Sadoveanu, sugerînd tocmai unitatea elementului arhaic și modern, a începuturilor și desăvîrșirilor.

Fiecare popor se mîndrește cu un prozator-simbol al conștiinței sale naționale moderne. Cervantes, Balzac, Dickens, Tolstoi, Thomas Mann, Móricz Zsigmond, Lu Sin, Tagore reprezintă pentru poporul lor mai mult decît o operă dintre multe altele. Aproape nicăieri *un nume* nu are însă semnificații și rezonanțe atît de sintetice ca în proza românească. În afara lui Sadoveanu, avem numeroși prozatori însemnați, de la Filimon și Slavici pînă la Rebreanu, Camil Petrescu ș. a., dar nici unul dintre ei nu desăvîrșește, *singur*, atît de mult din sufletul poporului său.

Prozatorii moderni redau de obicei, cu forță artistică inegalabilă, o experiență de viață *parțială, particulară*. Sadoveanu tinde, dimpotrivă, către *totalitate*, către aceea totalitate pe care o realizaseră primele Cărți, de genul celor homerice — pe vremea cînd diferențierile erau minime și deci orizontul întreg mai lesne de cuprins. Prozatorul nostru este, sub acest raport, mai aproape de marii poeți, de un Dante, Shakespeare, Goethe, Pușkin sau Eminescu. El dă glas *întregului univers național*, în epoca cînd scriitorii s-au specializat îndeobște în exprimarea *anumitor* laturi ale existenței și conștiinței umane, în reliefarea *anumitor* valori estetice. Totalitatea obiectului reclamă totalitatea mijloacelor utilizate. Estetica sadoveniană este *universală*, ea cuprinde în germene toate direcțiile și modalitățile ulterioare de dezvoltare (la modul homeric, al sincretismului nediferențiat) și totodată reîmbină la un nivel superior variantele care atinseseră pînă atunci fiecare, prin diferențiere și specializare, o mare strălucire. Începutul și sfîrșitul se suprapun, de aceea simplitatea ascunde complexitate, naivitatea — rafinament, „barbaria" — cultură cizelată, imaginea globală — individualizare subtilă, spontaneitatea — conștiința sutelor de ani. Îndărătul sintezei nemijlocite, date prin contemplare naivă, recunoaștem sinteza savantă, rodul efortului intelectual îndelungat, a unor operații complexe de filtrare, dezmembrare și recompunere a realității, perfecțiunea artistului în aceste operații fiind cvintesența experienței speciei, națiunii.

La aniversarea a 70 de ani de viață, maestrul își amintea de Profira Ursachi, de la care arta sa a moștenit cîteva însușiri capitale, și prin ea de „zeci și sute de generații ale clanului din care făceam parte", de „sufletul acesta colectiv" pe care l-a dorit întotdeauna cînta. „Încredința-

(Continuare în pag. 6)

HORVATH IMRE

### Printre constructori

Talazuri bat în stînca forfecată
și-un cer frumos stîrnește gesturi agere.
Sub steagul lui pe ziduri e-o armată
ce nu știe să bată în retragere.

### Folosul iernii

E toamna anotimpul hotărît
să-mi dea orice, c-o dărnicie rară, –
da-n iarnă nu văd alt folos decît
că naște-o altă, nouă primăvară.

### Asaltul stelelor

Sînt dintre-acei ce-și duc spre stele zborul.
Asaltul stelelor e vîrsta mea.
Tot ce-i frumos și-a așteptat cuceritorul
și nu e stea să nu mi se predea.

### Portița de scăpare

În ochi eu aș privi-o
Temerar
Dar moartea n-are ochi
Și e-n zadar.

### Didactică

Noroiul urma nu ți-o va păstra.
Dar dacă treci prin el
te va trăda !...

### O jumătate de minut sub un copac

Precum bancnotele, frunzarul sună
și pentru-un strop de timp ce-l pierd sub el,
cu mînă largă-mi dă răsplată bună...

În romînește de AL. ANDRIȚOIU

Mihail Sorbul

## FOTOGRAFIA

*Stam cu cîteva foi în față și cu tocul între degete, gata să încep a scrie nu chiar o „călătorie în jurul odăii mele", dar o călătorie de proporții mai mari, nu raională ci de... cartier, cînd, printr-un fișiit cunoscut urechilor mele în fiecare dimineață, o gazetă asvîrlită pe fereastră, ateriză pe biroul meu de stil rustic. Era „Scînteia". Desfac ziarul. O fotografie mare îmi oferă ochilor „magistrala" impozantă a noului oraș Onești, din regiunea Bacăului.*

*Onești! Noul oraș Onești! O stradă largă, cu blocuri ca în București!... Onești! M-a cuprins o emoție puternică deoarece de acest nou oraș mă leagă îndepărtate amintiri de pe vremea cînd Oneștii nu era decît un sătuleț cu case mititele și multe cocioabe risipite încoace și-ncolo. E drept, exista o cale ferată și deci o gară, pe linia Adjud — Tg. Ocna — Palanca, avînd și o linie secundară, îngustă, ce ducea în munți prin Cașin—Mînăstirea Cașin—Înțărcătoarea, unde se găsea o exploatare forestieră.*

*Emoția aceasta nu se datora însă faptului că m-aș fi născut în acest sat sau pe Valea Cașinului, și nici că aș fi lucrat vreodată în acea exploatare forestieră, ci pentru că în vara anului 1916, ca soldat (să nu fac pe modestul; ca „sergent" de vînători), eram concentrat pe Valea Cașinului și așteptam cu îngrijorare ca orice ostaș momentul inevitabil al războiului. De acolo, cînd scăpam pentru cîteva zile prin gara Onești, o tuleam spre București, iar cînd sosi și acel moment, 15 august, m-am scăldat în apele Cașinului și cu rănița în spate am purces spre munte cu regimentul.*

*Și iată că în scurtă vreme după ce ajunsesem la cîteva zeci de kilometri de Tîrgu Mureș s-a făcut o retragere, onorabilă pentru că era strategică, și am reintrat în vechile hotare ale Moldovei prin sălbatecul Bicaz — azi o culme a civilizației — și, cu trenul, ne-am pomenit în gară la Onești.*

*Așadar, astăzi, micul Onești cu bordeie și case umile, în gara căruia se auzeau în 1916—1917 gemetele răniților, e un oraș. Un oraș cu magistrale, — înflorite de blocurile moderne, cu din ce în ce mai multe etaje, cu uzine și cu magazine de tot felul și cu o populație de ordinul zecilor de mii.*

*Romînia „eminamente agricolă" nu mai există. În schimb „Republica Populară Romînă" înflorește și se desăvîrșește, a ajuns o putere industrial-agrară cu prestigiu internațional și construiește mereu orașe noi, orașe ale fericirii.*

*Îți mulțumesc, drag partid, îți mulțumesc pentru că din micul sătuc mizer Onești ai făcut astăzi un oraș socialist care poate împodobi cu vederile sale prima pagină a ziarelor.*

Ion Marin Sadoveanu

CARNET DE SCRIITOR

## LITORALUL NOSTRU

**Litoralul, cuvînt intrat relativ recent în limbă, înseamnă astăzi fîșia de pămînt dobrogean, tîghelul provinciei la mare, croit din vechile dărnicii și valori milenare ale naturii, înfrumusețate de omul nou. El s-a născut, așa cum arată azi, din același val de entuziasm creator care a reînviat București, a deschis pretutindeni șantierele, a construit fabricile și a schimbat întreaga față a pămîntului romînesc. Întins de la Mangalia la Mamaia, litoralul fixează lîngă albastrul pontic, în linii moderne ampla viziune a unei splendide vieți de confort, care se armonizează fericit cu vechiul pămînt al Dobrogei, revărsat în bolde mănoase stropite de maci, bolde care au apărut printre cele dintîi în marea revoluție a socializării agriculturii.**

**Nu-i prea mult timp de cînd, pe viroagele Mamaii, cu spini, printre dărăpănăturile Constanței, lîngă o gară ca un pătul, construită cu o sută de ani în urmă pentru o linie locală, reclamată de un politicianism veros și stupid (care crease la cazinou rușinea ruletei și bacaraleî) la Mangalia cocioabelor și în pustiul, ici-colo populat de pretențiozitatea inconfortabilă a unei Eforii, — au venit macaralele, s-au depozitat materialele, au început săpăturile. La îndemnul partidului, arhitecții au început să schițeze în fantezia lor creatoare primele linii ale viitoarelor grandioase proiecte. Țara întreagă aștepta, cu ochii ațintiți la pragul mării. Și au apărut ca prin farmec bombonierele uriașe de sticlă, cu imitarea unduirii valurilor în acoperiș. Au venit apoi marile verticale, strălucirile, culoarea, fantezilie ritmurilor clădirilor alternate, uriașul și armonicul, enormii stupi omenești pentru filtrarea dulcetii vieții și a binecuvîntării soarelui. Se culegeau toate valorile, se intensificau și se dăruiau oamenilor, oamenilor muncii de pretutindeni, spre bucuria lor. Crearea litoralului, așa cum se înaltă ei azi, exprimă nu numai o mare bruînță arhitectonică, ci și o înaltă idee de îmbogățire și împărtășire a unei vieți libere și tinerești. Au crescut hoteluri cu nume de păsări, de locuri istorice sau mitologice. S-au legat firele telefonice cu lumea largă, s-au bătătorit aerodromurile pentru cele mai mari, mai iuți și mai îndepărtate avioane, s-au deschis larg porțile de azur și de lumină ale litoralului romînesc.**

**Și oamenii au început să vină de departe, din țări fără mări sau țări fără soare, din toate cele patru puncte cardinale, veseli, încrezători, amicali. Au venit și vin mereu, în zilele acestea de vară, de mare efervescență a litoralului, cu trenul, vaporul, sau alții cu micul automobil personal, cărînd cortul pentru plaje, întregul dichis și de multe ori și cîte o barcă. Litoralul cheamă și adoptă pe oamenii aceștia vorbitori de limbi varii și, în bucurie de viață și prietenie, îi așează alături de oamenii muncii de la noi, pe nisipuri dogoritoare. Prietenia se leagă, și mai ales gîndurile bune, crescute din zilele acestea tihnite și limpezite de bucuria păcii. Litoralul, în dăruire și bucurie, sporește și adîncește prietenia internațională. Vechea Dobroge, pe fîșia ei marină, sădește înalte valori sociale și morale, cu tot ce oferă ca solicitudine și satisfacție.**

**Firește că viața aceasta nouă, trepidantă, crescînd neîncetat spre viitor, acl, nu poate fi ruptă și nici nu trebuie, de trecut. Aproape trei mii de ani de viață, a istoriei care stăruie și te trage de mînă, nu se pot lăsa la o parte. Și amintirea aceasta, litoralul o oferă vizitatorilor săi prin urmele arheologice de o valoare unică. Mozaicul de la Constanța, podoabele recente, adăpostite la muzeu sînt menite să desprindă, cu folos, cîte odată gîndul de pe nichel, cristal și beton și să-l întoarcă spre frumoasele tăieturi în piatră ale antichității.**

**Prin voința omului de azi, care la noi construiește socialismul, litoralul este ținutul cel mai nou, din cea mai veche parte a țării: Dobrogea.**

**Pe temeliile venerabile ale trecutului îndepărtat, viitorul crește neîntrerupt.**

A. E. Baconsky

## Imagini noi

Atenți întotdeauna la toate elementele noi (cum e și firesc), care se ivesc înnobilînd realitatea cotidiană a unei existențe revoluționate din temelie, ne-am deprins de vreun deceniu și jumătate să le salutăm apariția, cu entuziasmul pionierilor insuflețiți de roadele timpurii ale strădaniei și darnicei abnegații.

Fiece lucru nou și nemaivăzut în frumusețea lui ca un trandafir albastru, cere un cîntec.

Dar sînt și dispariții care solicită imnuri chiar dacă se petrec într-o zodie aproape imperceptibilă, într-un univers de mutații gingașe unde faptele transpar delicate și inefabile. Sînt dispariții ce nu se consemnează în acte solemne și totuși revelația lor e tulburătoare ca o melodie auzită pe întuneric. Una din ele am înregistrat-o recent în succesive și stăruitoare itinerarii de periferie bucureșteană: au dispărut copiii zdrențăroși care mîhneau altădată priveliștea suburbană, asemenea unor detalii copleșitoare — au pierit aceile semne de exclamație ale mizeriei de mai demult.

Cine a cunoscut și a îndrăgit marginile unde orașul agoniza incremenit dureros la jumătatea unor metamorfoze rurale, cine și-a strecurat vreodată umbra printre ulițele pavate vara cu pulbere groasă, toamna cu solzii de șarpe mort ai noroaielor, iarna cu lespezi de gheață murdară, nu va putea să nu tresară luînd seama la absența lor.

Am simțit întotdeauna — chiar atunci pirotea între somn și trezie — o atracție pentru această lume a foburgurilor pe care le-am iubit cu dragostea nedeslușită și bastardă a unor ani de tinerețe risipitoare. Am stăruit odinioară acolo cu întrebări fără răspuns și mai tîrziu m-am obișnuit să le caut mereu transfigurate, descifrînd în noile lor înfățișări un alfabet al certitudinii. Ca nicăieri în altă parte, acolo copiii erau fără număr. Îi întîlneai pretutindeni în cete, urmărind incolore mingi de cîrpă, agățîndu-se de trenurile ce pilotau pe linii lăturalnice, sprijinînd ca într-o anticipație fatală ușile circiumilor zgomotoase de la răspîntii, traversînd maidanele vaste sau strunind zadarnic sforile zmeelor încurcate printre firе de telegraf. Rupți sau peticiți cu exasperată osîrdie, desculți, murdari, netunși sau desfigurați de foarfecele stîngaci ale vreunui părinte, păreau fără identitate, fără profil, fără vîrstă, păreau duși de vînt ca frunzele învolburate prin piețe. Și păreau mult mai numeroși decît erau în fapt: ai fi zis că, ascuns pe undeva prin preajmă, bătrînul Andersen, schimbat în vrăjitor, își multiplică la infinit eroii scoțîndu-i din carte, așa cum prestidigitatorul scoate fără-ncetare iepurii albi din jobenul său.

Unde au pierit oare toate aceste imagini de veche și posomorîtă gravură burgheză? Oriunde te-ai duce, nu numai în cartierele care prin grija constructorilor noștri au căpătat dezinvoltură de bulevard, ci pînă departe la capătul tramvaielor mărginașe, la capetele de linii ale autobuzelor cu numere necunoscute, nu le mai poți întîlni. Au dispărut cu desăvîrșire desculții, zdrențăroșii, dezolanții copii ai periferiilor. Au dispărut mingile de cîrpă și toată precaritatea jucăriilor căutate prin lăzile de gunoaie. Chiar și la frontiera Capitalei cu porumbul sau miriștea, vei găsi biciclești minusculi, păpuși, tractoare de mărimea unui pui de arici, vei găsi cititori pasionați ai cărților din cine știe ce colecție de la „Editura tineretului" sau fotbaliști care înțeleg să-și respecte condiția fizică.

Ca un simbol generos al acestei dispariții, se desenează linia cravatelor roșii. O schimbare duioasă, o tresărire suavă e-n toate. Bătrînule și bunule Hans Christian, periferiile de la noi nu vor mai ilustra niciodată destinul fetițelor tale cu chibriturl!

# Răsfoind revistele NOVI JIVOT

(nr. 1/1962)

Revista literară de limbă sîrbă *Novi jivot* (Viața nouă) care apare la Timișoara sub auspiciile Filialei locale a Uniunii Scriitorilor, se bucură de o tot mai bună primire în rîndurile cititorilor săi, datorită strădaniei permanente a redacției de a îmbogăți conținutul publicației, de a-i defini profilul. Un exemplu concludent în această direcție ne este oferit de nr. 1/1962 al revistei închinat măreţului eveniment din viața țării noastre: încheierea procesului de colectivizare a agriculturii. Articolul de fond apărut sub semnătura lui Milan Iovanovici, face o scurtă trecere în revistă a realizărilor revoluției socialiste din țara noastră, subliniind însemnătatea încheierii colectivizării agriculturii în ansamblul succeselor repurtate de oamenii muncii sub conducerea partidului clasei muncitoare. Un grupaj de versuri semnat de poeții Vladimir Ciocov, Bojidar Cherpențan și Jiva Popovici salută evenimentul. O atenție aparte merită poezia „Pămînt înfrățit" de Vladimir Ciocov. Autorul a dobîndit virtuți noi prin frecventarea asiduă a liricii lui Tudor Arghezi, din care pregătește o culegere de traduceri în limba sîrbă. Interesantă este și formula folosită de Jiva Popovici în poemul „Păsările privesc mereu". Aici merită subliniată încercarea de desprindere de o anume tehnică învechită. Preocuparea poeților grupați în jurul revistei *Novi jivot* spre înnoirea mijloacelor artistice pentru o exprimare mai profundă a realităților prezentului, a faptelor și a sentimentelor oamenilor care traduc în viață visurile, cele mai îndrăznețe, se vede și dintr-o succintă *Ars poetica* semnată în același număr al revistei de Vladimir Ciocov. „Poezia trebuie să fie veșnic tînără" arată poetul; izvorul acestei infinite tinereți e obiectul ei, omul muncii, constructor al unei noi societăți. Tot Vladimir Ciocov mai semnează, între altele, o fabulă satirică în care biciuiește unele rămășițe ale vechii mentalități burgheze, pledînd pentru o înaltă conștiință civică.

„Combinerii", fragmentul de roman al lui Lazăr Ilici, îl introduce pe cititor în viața satului bănățean de astăzi, în întregime colectivizat. Autorul, socotitor în gospodăria colectivă din Variaș, descrie oameni și fapte pe care le-a cunoscut nemijlocit în activitatea sa. Fragmentul de roman relatează momente dintr-o campanie de recoltare care ridică în fața colectiviștilor probleme acute, legate de rapiditatea și calitatea executării muncilor agricole. Proza lui Ilici Lazăr pune în evidență figuri interesante, cum sînt acelea ale tinerilor combineri Draguțin și Milița, eroii principali ai episodului publicat în revistă. Menționăm autenticitatea limbajului țărănesc și umorul robust. Nuvela lui Svetomir Raicov, „Recomandarea", se desfășoară într-un mediu industrial și e scrisă cu un cert simț al analizei psihologice. Strongarul Pavle, din a cărui vină (rebuturi „camuflate") brigada pierde drapelul de fruntașă pe secție, trăiește un dureros proces de conștiință cînd se află în posesia unei recomandări de intrare în partid, recomandare pe care o ceruse mai demult și unde se vorbește despre el în termeni care îl pun pe gînduri. Pavle își recunoaște deschis greșeala și își analizează autocritic activitatea.

Autorul ar fi putut evita, însă, impresia care se degajă că eroul este izolat de colectiv.

Merită menționat de asemenea, carnetul de reporter semnat de Cedomir C. Klikurat (impresii culese din vizita într-o serie de gospodării noi din Banat, Ardeal, Moldova și Dobrogea), precum și reportajul lui Jiva Popovici („Scrisoarea satului"). Sub titlul „Condeie tinere" revista aduce multe nume noi (Drago Mițianici, Ivan Muncian, Branca Nețin, Jarco Savici) și publică pentru prima dată o rubrică intitulată „Din literatura universală", cu traduceri din Stepan Scipaciov, Salvatore Quasimodo și Langston Hughes.

Din partea variată, consacrată criticii literare se detașează articolele „Vers clasic sau vers liber" de Neboișa Popovici, „Începătorii" de Cedomir Cimon și studiul „Despre graiurile sîrbo-croate din Banat" de Mirco Jivcovici, B. Berici și V. Vesca, rezultate de serioasă orientare științifică, de valoare pentru lingvistica slavonă.

Păcat că Neboișa Popovici reia în articolul său o discuție care în presa noastră literară s-a consumat. Chestiunea ar fi avut totuși importanța ei, dacă ar fi căpătat o mai largă și concretă referire la poezia de limbă sîrbă de la noi, în legătură cu care articolul se limitează la considerații vagi și [illegible].

Leonard GAVRILIU

# CĂRȚI

## „BUCUREȘTII ÎN LITERATURĂ"

*O carte pe coperta căreia se află reunite vechiul sigiliu al Țării Romînești cu silueta oglindită în lac a „Casei Scînteii" vrea să ne vorbească desigur despre istoria de cinci veacuri a Bucureștiului. Antologia apărută festiv în Editura pentru literatură (cu oarecare întîrziere) nu e totuși o reconstituire strict istorică, în sensul înșiruirii cronologice a faptelor și evenimentelor. Paginile ei au ceva din vioiciunea secvențelor de film, din a căror succesiune se încheagă figura unitară și complexă a unui erou literar: Bucureștiul. Această interesantă idee l-a călăuzit pe Radu Albala, autorul și prefațatorul antologiei, în selectarea numeroaselor scrieri beletristice consacrate Capitalei în decursul anilor. Din trierea unui material imens, el a reținut ceea ce i s-a părut semnificativ, artisticește vorbind, pentru biografia orașului, pentru începuturile lui, pentru moravurile și tradițiile sale, pentru luptele de ieri, crîncene și necontenite împotriva asupririi sociale, și pentru victoriile de azi, mereu mai mari, obținute sub conducerea partidului. Aflăm în cartea îngrijită și adnotată cu pasiune un București plin de culoare, veridic și autentic, așa cum l-au zugrăvit Bălcescu și Odobescu, Filimon și Anton Pann, Caragiale și Arghezi, Stancu, Geo Bogza și Eugen Barbu: Bucureștiul pandurilor lui Tudor și al revoluției de la 1848, al Unirii și al războiului de independență, al luptei ceferiștilor de la Grivița, al insurecției armate și al construcției socialiste, pașnice și impetuoase. Urmărind firul istoriei, autorul antologiei pune în lumină viața grea a muncitorimii bucureștene în contrast cu huzurul claselor dominante, înapoierea și mizeria mahalalelor, în contrast cu „centrul" confortabil și luxos. De la Bucureștiul îngenunchiat sub cizmele bătăușilor electorali, istovit în tăbăcării pestilențiale, înfometat și alungat sub podurile Dîmboviței, ajungem la Bucureștiul eroic din zilele lui august 1944, cînd orașul se ridică dintre molozuri, spre a deveni frumoasa capitală de azi.*

*Meritul îngrijitorului ediției este de a fi știut să se orienteze în cadrul unui material extrem de bogat, nu o dată ispititor, și de a nu fi alunecat în simplism și documentarism. Echilibrul cărții este rareori trădat de o anume generozitate și de anumite scăpări din vedere. I se pot reproșa autorului exagerări în alegerea unor poezii, care încarcă în mod inutil sumarul, și mai cu seamă omisiuni de opere sau scriitori, care n-ar fi trebuit să absenteze dintr-o culegere închinată Bucureștiului. Mă gîndesc la o serie de „momente" ale lui Caragiale („Tempora", „Art. 214") și la un fragment din „O noapte furtunoasă", de asemenea la Delavrancea care ar fi putut figura cu extrase din „Paraziții", „Iancu Moroi", din articolul „Pentru Cotlet" sau din reportajele „Sovrea" și „Un bal". Erau de dorit mai multe tablete argheziene („O [illegible] romînească", „La Moși") și măcar o poezie de Bacovia („Nobiscum", „Amurg"). Dintre tineri, lipsește Nicuță Tănase cu un fragment din „M-am făcut băiat mare", interesant pentru zugrăvirea periferiei muncitorești din ajunul războiului și a luptei ilegale a partidului.*

*Dar în afara acestor mici lacune de sumar, antologia „Bucureștii în literatură" ni se impune ca o bogată istorie în imagini a Capitalei noastre, înregistrînd o linie perfect ascendentă de la legendarul sat al lui Bucur la orașul socialist, înfloritor, în care trăim azi.*

Al. SANDULESCU

## T. G. MAIORESCU: „Unde se întorc cosmonauții"

*„Unde se întorc cosmonauții" reușește, în bună măsură, să ne sugereze imaginea grandioasă a Țării socialismului din anii construcției desfășurate a comunismului și a asaltului cosmic. Dacă autorul, e drept, utilizează un vast material documentar, cifre, comparații statistice, acestea sînt întotdeauna subordonate unei idei mai generale, unui simbol. Cutare stradă obișnuită din Moscova e un fragment dintr-un mare fluviu al înnoirii ce străbate întregul pămînt sovietic: noua hidrocentrală de pe Volga, e efigia de lumină a unei „generații fără astîmpăr" etc. Dincolo de imaginea grandioasă de astăzi reporterul întrezărește mereu în viitor, alta și mai strălucită („Mîine începe azi", „La porțile veacului de aur"). Toma George Maiorescu știe să surprindă elementele noi din biografiile și caracterele oamenilor sovietici. Pagini entuziaste sînt închinate măreţelor lor realizări din ultima vreme: zborurile în cosmos, construirea hidrocentralei de pe Volga, explorarea „Muntelui de fier" de la Kursk, valorificarea pămînturilor înțelenite din Kazahstan, Altai și Siberia apuseană. Convorbirile din a doua parte a volumului cu scriitori ca Șolohov, Ehrenburg, Leonov sau cu cunoscuți savanți, oameni de teatru și cineaști sovietici sînt axate pe probleme diverse, dintre cele mai importante ale contemporaneității. Ar fi fost de dorit aici ca personalitatea interlocutorului să se contureze mai pregnant. Pentru aceasta însă intervențiile reporterului ar fi trebuit să fie mai vii și mai substanțiale. Experiența poetică a lui Toma George Maiorescu se resimte în stilul colorat, în exprimarea metaforică. Uneori însă avîntul său devine retorism, lirismul — grandilocvență (vezi versurile cu care debutează reportajul „Unde Volga scapără scîntei" etc.). Supără în carte și un anume caracter ocazional gazetăresc, paginile nu se sudează întotdeauna spre a alcătui laolaltă o viziune mai amplă, unitară.*

*Prin ce are mai izbutit volumul lui Toma George Maiorescu oferă cititorului o nouă posibilitate de a cunoaște aspecte semnificative din viața și activitatea oamenilor sovietici.*

Marin SORESCU

## DAN GRIGORESCU: „Shelley"

*Autor al unei introduceri la poemele lui Byron, Dan Grigorescu debutează propriu-zis cu un „Shelley" apărut în colecția „Oameni de seamă".*

*Polemic în substanța sa, textul eseului [illegible] fără a strica echilibrul și armonia [illegible] colecției) respinge viziunea prerafaelită — preluată de majoritatea criticilor burghezi și conform căreia autorul „Prometeului descătușat" ar fi fost un exaltat și un mistic, lipsit de vocația realului. Studiul reconstituie un Shelley adevărat, mistuit de patima cunoașterii, de setea de libertate, de dorința de a ilumina — asemenea martirului mitologic — umanitatea, de a o înnobila cu sentimentul frumuseții și iubirii. Sprijinit pe afirmația lui Marx despre Shelley (dacă el nu ar fi murit atît de tînăr ar fi intrat în avangarda socialismului) autorul și-a propus să pătrundă în labirintul creației shelleyene și să pună în lumină acele filoane de poezie, acele semnificații revoluționare care-l situează pe poetul englez printre cei mai avîntați lirici ai lumii.*

*Demonstrînd inconsistența unor teorii care absolutizau prezența ideilor platoniciene, a tonalității și motivelor biblice în poeme cum sînt „Crăiasa Mab", „Alastor" și altele, — autorul subliniază fondul de umanitate, realismul lor vibrant și elevat. Profilul poetului se întregește prin analiza marilor sale creații („Prometeu descătușat", „Revolta Islamului") ca și a nepieritoarelor poeme: „Odă vîntului de vest", „Unei ciocîrlii", „Imn vieții intelectuale", „Cîntece pentru fiii Angliei" etc.*

*Ultimul capitol, aglomerat, didacticist nu se încadrează în concepția lucrării. Elementele valoroase [illegible] aici puteau fi foarte bine încorporate în restul expunerii. Cu atît mai mult cu cît autorul a reușit să împletească armonios și captivant evocarea biografică cu comentariul critic, sugerînd imaginea vizionarului cîntăreț supranumit pentru sensibilitatea lui unică și dragostea lui nemărginită de oameni, cor cordium, inima inimilor.*

Vasile NICOLESCU

# ALB și NEGRU

## Sarea în conflict

Citim în revista „Scrisul bănățean" nr. 4/1962 povestirea intitulată „Pieptarul nanii Floare" — o involuntară (desigur) dar foarte pregnantă caricatură a felului cum înțeleg unii problema conflictului literar. Autorul (Ion Frumosu) recurge adesea la serviciile unui limbaj pitoresc volubil și sfătos, menit să instaureze încă de la început un climat de voioșie, de firească bună dispoziție. Dar adevăratele resurse de humor ale narațiunii sînt de altă natură. Iată termenii „conflictului" dezbătut: nana Floarea este o femeie grozav de „vrednică" („cumu-i de vrednică... știe satul tot") însă are și unele lipsuri, o „hibă" cum zice autorul. În ce constă această „hibă" a nanii Floare, această „hibă" fără de care narațiunea n-ar fi avut „conflict" și, cine știe, poate că scriitorul nu s-ar fi hotărît să redacteze o povestire, considerînd că intervenția sa e inutilă? Ca îngrijitoare și mulgătoare a colectivei, eroina face „treabă bună" („de ți-i mai mare dragul", „iar viţeii, în icoană să-i pui de mîndri ce-s" etc) și cu toate astea, vacile nanii Floare „dau lapte mai puțin decît ale Măriei Onciului de-o pildă care, știut este că nu se prea dărîmă cu treaba". Acel „ceva" din care „se trage" anomalia este „sminteala" mulgătoarei, ideia ei de a nu da sare la vaci („Nana Floare nu vrea să dea sare la vaci nici în ruptul capului"). Ea pretinde că, „sarea mestecată în uruieli sau linsă din drob coboară în sfîrcurile vacii și... sărează laptele". Brigadierul Nae Geană cunoaște „hiba" („sminteala") și se gîndește „să curme odată răul". E foarte hotărît să intre în acțiune, dar cînd o vede pe nana Floare, în loc să-i explice cum stau lucrurile anume că vacile au neapărat trebuință de sare, el se înfricoșează („Nea Geană începu să se moaie"). În sfîrșit, își ia inima în dinți și se hotărăște, fie ce-o fi, el își va spune deschis părerea (— „Bine-bine, nană Floare, nu vezi'mneata că vacile mănîncă pereţii de dorul sării?" etc). Zadarnic, eroina nu se lasă înduplecată („— Da-mi slăbește-mă odată cu sarea asta, măi copile" etc.). Ce nu izbutise cu toată rîvna sa Nae Geană, adică s-o înduplece pe nana Floare, izbutește o neprevăzută întîmplare. Nana Floare își făcuse „un pieptar nou de-un mai mare dragul". Într-o bună zi ea atîrnă pieptarul în cui și se-apucă de treabă. Dar vacile sînt ademenite de „mirosul sărat de argăseală al pieptarului din cui". Așa că, pînă să bage de seamă nana Floare, vacile dornice de sare „aproape c-o gătaseră cu pieptarul". Bineînțeles, nana Floare s-a luat cu mîinile de cap dar cu prețul dureroasei întîmplări, ea pricepu în sfîrșit că vacilor le trebuie sare. Recunoscînd adevărul și lepădîndu-se de „sminteală" ea începe să obțină mari succese. Prin asemenea întîmplări minore, lipsite de semnificație și expuse într-un mod pueril, se bagatelizează practic procesul de formare a conștiinței socialiste în luptă cu deprinderile vechi.

## Din nou despre prefețe

Cîteva generalități, cîteva aprecieri sumare, cîteva referințe biografice pot (la nevoie) compensa deficitul de adîncime, cînd este vorba de a prezenta publicului larg un autor puțin cunoscut, o carte care, să zicem, apare întîia oară în romînește. Nu e, desigur, soluția cea mai convenabilă, dar, oricum, ne declarăm satisfăcuți de o primă luare de contact, cu scriitorul respectiv, oricum, am aflat „ceva" despre el, rămîne să ne documentăm mai departe. Cînd însă scriitorul se numește Mihail Sadoveanu — iar cartea: „Neamul Șoimăreștilor" — e imposibil să ne mulțumim cu atît. Prefața semnată de Constantin Mohanu la o recentă retipărire a romanului în Editura pentru literatură nu ilustrează treapta cea mai de jos a genului. Ea este, în linii mari, corectă, vădește un efort meritoriu de documentare, relevă cîteva din valorile de conținut ale operei lui Sadoveanu, subliniază „caracterul popular", patriotismul operei, trece în revistă, personajele principale, rezumă acțiunea romanului etc. dar nu saltă nici un moment peste satisfacerea acestor exigențe elementare. Poate greșim, pretindem însă mai mult: o adîncire a problemelor, un unghi de vedere mai personal, oarecare subtilitate în analiza științifică a specificului sadovenian, o situare a romanului în contextul literaturii de inspirație istorică, un limbaj critic ceva mai sugestiv, anumite disociații de un interes mai larg etc. etc. și nu credem că pretențiile noastre sînt cu totul deplasate... Nu ne pot satisface cînd este vorba de marele Sadoveanu, de scriitorul atît de iubit și cunoscut, înșăilarea de generalități. Uneori aceste generalități coboară sub nivelul unor corecte platitudini, lăsînd să se vadă o înțelegere simplificatoare, de natură sociologist-vulgară, a operei genialului nostru prozator: „Îndrăgirea țăranului romîn și înalta măiestrie cu care îl va zugrăvi atît „vremurile de bejenie", „durerile înăbușite", cît și momentele de revoltă se datoresc faptului că însuși scriitorul e descendentul unei generații de răzeși căzuți în iobăgie". Se stabilește astfel un raport mecanic, strict cauzal între originea socială a scriitorului și „înalta măiestrie". Este, apoi, cu totul nepotrivit chipul cum autorul prefeței măsoară valoarea operei, spunînd, de pildă, că „Neamul Șoimăreștilor" reprezintă „una din cele mai izbutite scrieri ale marelui nostru scriitor"... „unul dintre cele mai realizate", romanul avînd un „conflict bine închegat". Termeni de aceștia (izbutit, realizat, bine închegat...) nu se potrivesc unui artist de mărimea lui Sadoveanu. Cît despre platitudinile propriu zise, e greu să le enumerăm pe toate, iată cîteva la întîmplare: „Prin pana sa măiastră Sadoveanu", „dragostea pentru natură", „dragostea pentru trecutul îndepărtat", „biografia lui Sadoveanu e destul de bogată", „ne pătrundem de autenticitatea faptelor", „ne dăm seama de cadrul istoric-social", „figura falnică", „minuni de vitejie", „locurile sînt evocate cu căldură, și scriitorul ni le apropie cu talentul său", „personaje îndeajuns de creionate și care rețin atenția cititorului", „sînt descrise cu măiestrie iazurile cu morile", „cu o artă neîntrecută, îndeosebi în titlurile capitolelor, compuse din fraze bogate, scriitorul ne arată atitudinea sa"... etc.

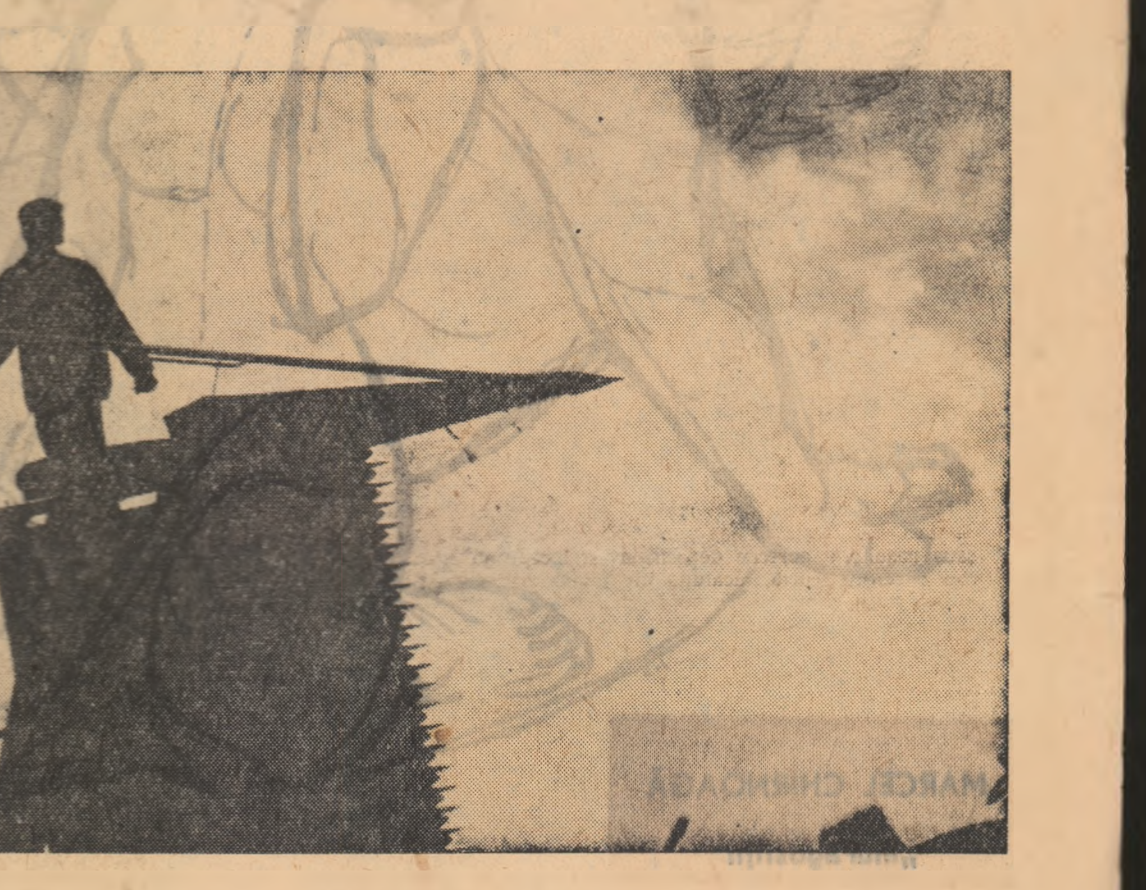

# Cronica literară

## VASILE REBREANU „Casa" (roman)

Întîiul volum al lui Vasile Rebreanu, „În plină zi" (1959), cuprinzînd, alături de un număr de schițe, nuvelele de mai ample proporții „Înaintea răsăritului" și „Pămînt amar", indica două linii principale de evoluție pentru talentul încă necristalizat al tînărului prozator: pe de o parte o anume înclinație — care, exagerată, sfîrșea nu odată în artificial — spre folosirea simbolului și a unor mijloace de evocare poematice; pe de altă parte, o dorință de cultivare a epicii obiective, o aspirație spre densitate și sobrietate. Cele două orientări puteau părea contradictorii atîta vreme cît nu se realizase între ele o interferență, o fuziune. Ceea ce în volumul de debut trebuia pus sub semnul căutărilor se înscrie, odată cu apariția romanului „Casa" în sfera împlinirilor. Tînărul prozator a găsit o soluție de îmbinare reușită între acel lirism de care vorbeam și relatarea reținută, saturată de fapte. Cu rare excepții, nu întîlnim în acest roman accentele supărător sentimentale, simbolistica abstractă și cam puerilă din unele schițe mai vechi și nici — pe un alt plan — stîngăciile, lipsa de consistență, dar mai ales inadecvarea, foartă gravă pentru un prozator, între substanța propriu-zis epică pe care o vehiculează și sensurile pe care vrea să i le atribuie (deficiență constatabilă în nuvela „Înaintea răsăritului"). În ceea ce privește, așadar, mijloacele artistice, s-a produs în scrisul lui Vasile Rebreanu un cert și îmbucurător progres. Referirea la volumul de debut nu se justifică însă numai din acest punct de vedere. În bună măsură, putem considera „În plină zi" și ca o pregătire directă a romanului „Casa" care este, în fapt, o reluare și dezvoltare a excelentei nuvele „Pămînt amar". Apoi, unele schițe — dintre cele care nu ilustrau tendința spre lirism — au fost integrate, ca momente sau scene, în roman (schița intitulată „În plină zi", cu mici modificări a devenit capitolul în care este narat episodul furtului lemnelor de către Patie; „Nopți fără somn" descrie frămîntările bătrînei Reveca, gazda activistului Ion Dura, înainte de intrarea ei în colectivă). Nuvela „Pămînt amar", care alcătuiește cum spuneam, nucleul epic al romanului, își propune să înfățișeze o dramă a mutilării sufletești rezultate din setea de îmbogățire. Tînărul Isaia Iota, fiu al unor țărani săraci, se căsătorește cu Anica, fata lui Iroftei, unul dintre chiaburii satului. Aceasta, într-o perioadă în care socialismul pătrunde tot mai impetuos și masiv în viața țăranilor, revoluționîndu-le mentalitatea, deschizîndu-le perspectiva belșugului, demnității recucerite și fericirii. Dar Isaia Iota, stăpînit de un puternic spirit acaparator, neînțelegînd sensul transformărilor trăite de întregul sat, rîvnește pămîntul lui Iroftei și — în noile condiții — realizarea dorinței lui nu întîmpină rezistențele pe care altădată trebuise să le frîngă un Ion, ci dimpotrivă. Socrul este mulțumit să-și treacă o parte din pămînt pe numele ginerelui, ca zestre, pentru că astfel va înceta să mai fie considerat chiabur. Isaia *intrînd* în familia aceasta sumbră, sfîșiată de contradicții, dezumanizată, va trăi o dureroasă experiență care va înceta abia atunci cînd se va înscrie în gospodăria colectivă, găsind în sine resursele curajului de a sfida opoziția surdă, violentă, a lui Iroftei. Nuvela e concepută, la persoana întîia, ca o confesiune a lui Isaia, într-un ton de un patetism aspru. Prozatorul a intuit că se află în fața unui posibil subiect de roman. Fără a schimba vreuna din premisele epice, el a procedat la integrarea dramei lui Isaia Iota în contextul mai larg al vieții satului ardelean Poieni, în anii 1958—1959. De aici, reclamate de noua amploare a cadrului, o serie de acțiuni paralele în care sînt angajate numeroase personaje. Prozatorul încearcă să reconstituie, într-o viziune mai cuprinzătoare, luptele duse de comuniștii din Poieni pentru întărirea economică și organizatorică a gospodăriei colective — înființată cu cîțiva ani înainte — și pentru colectivizarea totală a satului. Ideea de a situa destinul individual al lui Isaia Iota în împrejurările sociale prin care trece țărănimea, într-o perioadă de profunde, esențiale prefaceri, era firească. Se produce însă — așa cum se prezintă romanul — un anume decalaj între conflictele pe care se sprijină cele două planuri principale de desfășurare a narațiunii. Dacă tot ceea ce se referă la Isaia Iota și la ciocnirile violente din interiorul familiei lui Iroftei Udilă sînt intense, puternice, prilej de remarcabilă literatură, nu totdeauna înfățișarea evenimentelor legate de dezvoltarea gospodăriei colective, de munca activistului Ion Dura și a celorlalți comuniști pentru lămurirea țăranilor individuali, beneficiază de un conflict intens, convingător. Iată de ce voi subscrie la observația făcută de Paul Georgescu în cronica la romanul lui Vasile Rebreanu („Viața romînească", nr. 5/1962): „Nucleul și reușita romanului le constituie, îndeosebi, destinul casei lui Iroftei. Cealaltă acțiune paralelă e formată, de fapt, din episoade — unele izbutite, altele nu — legate anevoios între ele, printr-un fir nu prea logic. (...) Romanul gospodăriei colective a fost așadar adăugat nucleului inițial". N-aș mai fi însă de acord că este vorba aici de o „greșeală de construcție", mai mult chiar, de „una de concepție". Insatisfacția pe care o provoacă acest al doilea plan — social și într-un fel, „monografic" — provine, de fapt, dintr-o insuficiență a conflictului. O analiză mai „la obiect" va arăta în ce sens trebuie luată rezerva.

Chiar din primele părți ale romanului „Casa" se vede că în satul Poieni, gospodăria colectivă „23 August" constituie o forță. Țăranii care au aderat, liberi și lucizi, la modul de viață socialist, odată cu aflarea unei noi demnități a muncii, se bucură de avantajele reale, concrete, ale noii orînduiri. Prosperitatea, elementele de civilizație, pătrund firesc și repede în existența atît de monotonă altădată a țăranului. Vorbind despre Liviu Rebreanu, G. Călinescu observa în „Istoria literaturii romîne" că viața individuală a țăranului era dominată de cîteva evenimente-tip, în jurul cărora se țesuseră seculare tradiții și ritualuri: botezul, cununia, înmormîntarea. Asemenea împrejurări sfîșiau monotonia primară a satului din trecut, implicînd colectivitatea rurală într-un sens afectiv, moral, refuzat pe planul vieții cotidiene, de muncă dură, dezumanizantă, pentru agonisirea traiului. Cicluri biologice, cicluri cosmice — anotimpurile cu specificul lor — alcătuiau ritmurile unei existențe în care, pentru cei mai mulți, realitatea continuă era doar crunta, sîngeroasa exploatare. Satul de azi s-a rupt, și pentru totdeauna, dintr-o astfel de inerție sufocantă. Suflul înnoirii se simte pretutindeni. O calitate deloc neglijabilă a cărții lui Vasile Rebreanu este tocmai aceea de a surprinde ceva din atmosfera vie, febrilă, plină de farmec dar și de gravitate a satului contemporan. Tînărul prozator a vrut să evite o viziune idilică, „poienită", și să aducă în cartea sa ecouri distincte ale tumultoaselor înfruntări dintre nou și vechi în lumea rurală. Aici însă intervine o inconsecvență în tratarea conflictului. Dezvoltarea gospodăriei colective — autorul știe aceasta — nu se produce lin, neted, fără piedici, care, uneori, spre a fi învinse, solicită eforturi mari, o concentrare a voinței colective. În G.A.C. „23 August" din Poieni, în ciuda succeselor obținute, se manifestă o serie de tendințe negative, dușmănoase chiar. Președintele Dumitru Patie, în colaborare cu contabilul Mitușa Bumbului și șoferul Coroi desfășoară o activitate potrivnică mersului înainte al colectivei. Președintele Patie, — om despre care ni se spune că fusese cinstit înainte — dezvăluie, în munca sa de conducere, latențele unei mari lăcomii, ale unui puternic spirit posesiv și încetul cu încetul, capătă o mentalitate chiaburască. Din păcate prozatorul se mulțumește doar să sugereze foarte sumar laturile acestui proces. Mobilurile psihologice ale acțiunilor dușmănoase pe care le întreprind contabilul și șoferul sînt și mai zgîrcit prezentate. Chiar în primele pagini ale romanului, activistul Ion Dura își dă seama că, din vina precisă a cuiva, cartofii de sămînță ai colectivei au fost lăsați să înghețe. E, deci, un sabotaj. Autorul precizează că în organizarea lui sînt direct implicați Mitușa și Patie. Ce interes aveau ei să comită o asemenea faptă? În general, care era planul în virtutea căruia acționau, ce urmăreau ei în perspectiva timpului? Erau înțeleși cu o serie de chiaburi de felul lui Iroftei, Circoană etc. și doreau o dezmembrare a gospodăriei colective, o eventuală desființare a acesteia? Dar cum își reprezentau ei — în acest caz — viitorul lor și al satului? Am fi vrut ca autorul să răspundă la astfel de întrebări, firește nu cu afirmații generale (la modul schematic) ci înfățișînd într-o înlănțuire concretă, seriile de fapte psihologice care determină comportarea efectivă a personajelor negative. Punctul de vedere exterior, cel mai adesea expozitiv și constatativ, transformă aceste personaje în factori mai mult formali ai conflictului. De aceea, și eroii pozitivi, printre care activistul raional de partid Ion Dura, secretarul organizației de bază Antim Bota, Ion Napeu etc.) deși bine portretizați de prozator — luptă împotriva unor oameni pe care, dacă ajung să-i cunoască, pînă la urmă, ca autori neîndoielnici ai unor acțiuni cu caracter dușmănos, totuși nu-i intuiesc ca tipuri umane. Dar pentru organicitatea conflictului literar o asemenea înfruntare psihologică, nuanțată și complexă, ar fi fost importantă. De pildă, Ion Dura și ceilalți comuniști sînt — din pricina enunțată — obligați să adopte o postură de expectativă — să aibe o intervenție tardivă în treburile satului, rezolvarea întregului conflict venind oarecum de la sine. Desigur, autorul nu a avut această intenție; împrejurarea relevată (o anume, dacă nu pasivitate, dar în orice caz eficiență limitată a eroilor pozitivi) decurge din înfățișarea formală, simplificată, a unuia din termenii conflictului.

Situația apare cu atît mai ciudată cu cît Vasile Rebreanu, cum spuneam și mai înainte, are la dispoziția sa mijloace remarcabile. Portretele personajelor sînt de cele mai multe ori de bună calitate, dialogurile sînt vii, pline de culoare și s-ar putea cita multe replici memorabile. De asemenea, cîteva din capitolele aparținînd secțiunii romanului în care este zugrăvită ambianța socială a satului, luate separat, sînt excelente (aș aminti aici capitolul 10, din partea I-a a cărții, în care e relatat episodul întoarcerii lui Mitușa, Coroi și a simpaticului ajutor de șofer Ostrița, de la tîrg). Prozatorul știe să utilizeze cu finețe detaliul pitoresc și caracteristic, sugerînd atmosfera vie a satului. Toate acestea constituie, în mod indiscutabil, elemente de literatură bună. Autorul n-a izbutit însă să asigure în suficientă măsură sudura lor organică într-un tot unitar, din pricina acelei simplificări a conflictului pe care am încercat s-o analizez mai sus.

Nu același lucru se poate spune despre romanul dramei lui Isaia Iota. Aici, conflictul se desfășoară cu neatenuată tensiune, implicînd întreaga ființă morală a eroului. Sînt descrise cu atentă pătrundere fazele dezumanizării lui Isaia. Pătrunderea în casa lui Iroftei e resimțită de la început de către acesta ca fiind, pentru el, de rău augur. E mai mult o impresie, o senzație difuză. După ce se căsătorește cu Anica, senzația că-i e în permanență frig în acea casă rămîne, se accentuează („Vin și eu înghețat — îi spune socrului — și vreau să mă încălzesc, ca la o casă de oameni, și cînd intru, mai tare mă seacă frigul"). Din cînd în cînd Isaia își mărturisește dorința de a dărîma casa, de a clădi alta. E un simbol — de unde, cred, și titlul romanului — folosit însă cu discreție, într-o viziune esențial realistă. Relațiile din familia Iroftei sînt crîncene; chaburul și-a agonisit pămîntul prin cruzimi, prin înșelăciune, deposedîndu-și tatăl căruia îi rezervase un trai mizer, subuman. Pe maică-sa, Muscălița (personaj remarcabil creionat, cu subtile aluzii simbolice) o prigonește cu o ferocitate încăpățînată. Aceasta, pe jumătate nebună, rostește blesteme grele la adresa lui Iroftei și a Zaniei, soția acestuia, blesteme la adresa pămîntului (se reține scena din timpul furtunei, cu halucinanta apariție a Muscăliței pe ogorul bătut de grindină). Personajul redus la dimensiunea unei uri nediferențiate, dar puternice, conturîndu-se sumbru, ca o amenințare pentru familia denaturată. Isaia se transformă într-o slugă a socrului. Isaia are porniri de revoltă dar și le reprimă, căutînd să-și cultive o iluzorie stare de securitate, pe care i-o dă pămîntul. Îndrăgostit de frumoasa Solomia, nevasta lui Maftei Udilă (femeia avînd un destin similar cu al lui, căci și ea își luase bărbatul pentru avere), Isaia nu va izbuti să înfrîngă în ei setea de a avea. Solomia îl pune în fața unei alternative și el optează pentru pămînt. Ea va găsi, în schimb, forța morală de a renunța la iubirea necinstită. Abia spre sfîrșit va înțelege Isaia Iota prețul dureros cu care plătise pogoanele lui Iroftei. După ce va da cererea de înscriere în colectivă, împreună cu Zania și Circoană, socrul îl va prinde și-l va bate sălbatic, lăsîndu-l leșinat, în zăpadă. Tîrîndu-se afară din curte, după ce-și revine, Isaia recade într-un fel de inconștiență euforică, descrisă nu fără intervenția notației simbolice (i se părea că se desprinsese de pămînt și se ridica tot mai sus, printre stele, ca un abur). Aici se încheie primul volum al romanului. Secțiunea aceasta a cărții, al cărei erou e Isaia, constituie, cum spuneam, partea ei cea mai valoroasă. Prozatorul creează o serie de personaje — [illegible] membri ai familiei dezbinate a lui Iroftei — Salustin și Maftei Udilă, Saveta Lutoasă cu interesante intuiții caracteristice. În [illegible] conflict autentic.

În ciuda inegalităților semnalate „Casa" este o creație epică viguroasă, confirmînd convingător un real talent, pe care la primul său volum Vasile Rebreanu îl lăsa doar să se întrevadă.

Matei CALINESCU

# ROMANUL LA CARE LUCREZ

**De vorbă cu scriitorul ŞERBAN NEDELCU**

**În momentul de faţă lucrez la un nou roman despre învăţători, a cărui acţiune se desfăşoară în anii 1944—1962. Deci, eroii principali din „Învăţătorii" vor fi întîlniţi şi în volumul pe care-l pregătesc acuma: Adina Condrea, Vasile Nisipaş, Mircea Coman. Alături de aceştia vor fi însă şi figuri de învăţători noi, crescuţi de partid, de regimul democrat popular. În paginile romanului vor mai fi prezenţi, desigur, şi Niculaie Dianu sau Gheorghe Diaconu, care reprezintă pe acei oameni ai trecutului ce credeau că şcoala nu este decît un mijloc de căpătuială şi de îmbogăţire, şi pe care viaţa i-a zvîrlit peste bord.**

**Lucrînd în prezent la definitivarea acestui nou roman, voi căuta să ilustrez entuziasmul cu care învăţătorii din patria noastră au muncit şi muncesc pentru desăvîrşirea revoluţiei culturale, contribuţia pe care ei au dat-o la construcţia socialismului la sate, pentru formarea omului nou. În acelaşi timp, voi încerca să oglindesc formarea şi dezvoltarea conştiinţei învăţătorilor. Voi arăta cum Adina Condrea — învăţătoarea conştiincioasă şi devotată, dar apolitică şi confuză, cu un orizont limitat, adesea sclavă a prejudecăţilor cultivate în fosta şcoală normală — a căpătat o conştiinţă nouă şi munceşte cu abnegaţie pentru formarea viitorilor constructori ai socialismului şi comunismului. Iar acum cîteva cuvinte despre „Învăţătorii" a cărui acţiune o continui. Mărturisesc că m-am bucurat de primirea făcută romanului de către criticii literari. Ţin să remarc că o seamă dintre ei, B. Elvin, Paul Georgescu, Eugen Luca, George Munteanu, Mihail Petroveanu, Eugen Simion, au făcut, în general, aprecieri juste. În munca mea voi ţine seamă atît de aprecierile pozitive cît şi de cele negative. Fără îndoială că au fost şi unele păreri cu care nu sînt de acord; dar important e faptul că aproape toţi cronicarii au scris despre carte cu căldură. O primire care m-a emoţionat adînc, mi-au făcut cititorii.**

**Sînt totuşi unele probleme pe care le consider importante, dar care n-au fost atinse de către criticii literari. Dacă aprecierile privitoare la Nisipaş au fost în general juste, socotesc că Mircea Coman a rămas cam neînţeles.. Unii cronicari literari au spus de pildă despre calităţile lui Mircea Coman că acestea nu sînt întotdeauna aprofundate cu acelaşi succes ca la Nisipaş. Eu am dorit chiar ca Mircea Coman să fie reprezentativ pentru acea categorie de oameni de o factură deosebită, care mai ales în momente grele, se ridică deasupra problemelor lor personale, dedicîndu-se cu totul marilor probleme ale colectivităţii. Desigur, m-ar fi interesat foarte mult să aflu părerea criticii literare tocmai despre modul în care am reuşit sau nu să fac din Coman un asemenea tip de erou. De altfel, cred că tocmai aceasta va fi în mod sigur una din problemele pe care le va ridica în faţa criticii cartea la care lucrez acum.**

Desen de NICOLAE MOCANU

# BUCHETUL DE GAROAFE

În sala de trei sute de locuri, a căminului cultural, nu mai era nici un scaun liber. Colectiviştii — membri ai organizaţiei de bază şi invitaţi — începuseră să vină de pe la şase, iar la şapte şi jumătate sala era ticsită de lume. Îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, ţăranii ţinuseră să fie de faţă la discutarea cererii Adinei de a fi primită în rîndurile candidaţilor de partid. O parte dintre ei, care locuiau în preajma căminului, aduseseră scaune de-acasă; cîţiva şedeau cîte doi pe un scaun; cei din echipa de dansuri şi din corul condus de Adina stăteau în picioare, în fundul sălii.

Fetele şi nevestele — unele, foste eleve ale Adinei — aduseseră buchete de flori. O parte din flori erau puse în glastre, pe masa prezidiului; altele erau ţinute încă în mîini. Aşteptînd deschiderea adunării, oamenii vorbeau între ei. Mai într-o parte a sălii, Ilinca lui Niculaie Pieleanu, corpolentă, îmbrăcată cu rochie de mătase, ca la oraş, îi povestea vecinei sale că ea dacă ar fi membră de partid, ar vota cu amîndouă mîinile primirea învăţătoarei.

— I-am spus lui Niculaie: „Ai grijă, dacă vezi că se ridică vreunul contra, să iei cuvîntul şi să vorbeşti şi tu! Auzi Niculaie? Să nu mai tragi acasă, dacă n-oţi primi-o pe-nvăţătoare-n partid!"

— Şi Ion al meu a zis că votează pentru primire, adăugă o femeie.

— Şi credeţi c-o primeşte? întrebă cineva.

— O primeşte, de ce să n-o primească? spuse un flăcău cu mustaţa abia mijită.

— Sigur că o primeşte. A muncit bine pentru colectivizare. Conduce corul căminului cultural, conduce şi echipa de dansuri. A ţinut şi lecţii la cursurile agrozootehnice, aprobă şi Glafira lui Tudor Călin.

— Aşa e. Unde-a fost nevoie de ea, acolo s-a dus.

— Nu se ştie. Poate că o primeşte, poate că nu! fu de părere Frusina Borcan, o femeie bondoacă şi cîrnă.

— De unde ştii tu că n-o primeşte? se răsti Ilinca.

— De unde ştiu eu... ştiu!

— Vorbeşti prostii...

— Ba vă spun drept. Cică se opune Fane Blidaru.

— Ei, şi?

— De ce se opune?

— Fane Blidaru zicea că n-are încredere-n ea, pentru că a fost nevasta lui Nisipaş. Se opune şi Gheorghe [illegible].

— Poate să se opună. Dacă biroul o propune şi organizaţia o votează...

— O propune, dar nu se ştie cum o vota. Nu-l vezi pe Marin cît e de posomorît? I-e teamă şi lui. Cică Petre Ghelmez şi Ilie Coşconea sînt tot împotrivă.

— N-are a face! Pe tovarăşa învăţătoare o susţine şi Nicolae Cîmpeanu, care e comunist vechi.

Îmbrăcată cu o rochie subţire, albastră, Adina stătea alături de Caterina Bădulescu, pe un scaun din rîndul întîi. Cu toate că în sală era năbuşeală mare, simţea că tremură. Aştepta cu nerăbdare începerea şedinţei.

Cu două zile înainte, biroul organizaţiei de bază o chemase şi îi spusese că va trebui să-şi povestească pe scurt viaţa şi să răspundă la unele întrebări. De teamă să nu se piardă sau să se încurce, ea scrisese totul pe o hîrtie. Acuma ţinea hîrtia şi se gîndea: „Desigur că-mi vor pune-ntrebări în legătură cu Nisipaş. Îmi vor cere să spun ce cred despre el". Încercă să ghicească ce alte întrebări i se vor mai pune şi pregătea în gînd, răspunsurile. „Dar mă vor crede oare? Mă vor primi, ori mă vor socoti nedemnă de încrederea lor?" se întrebă ea.

Prin geamuri se vedea [illegible] al clădirii şcolii noi. Pe uliţă trecu o maşină, lăsînd în urmă un nor de praf alburiu. În sală începea să se însereze. În tavanul boltit, se aprinseră becurile cu lumină albă, fluorescentă. În lumina puternică, florile din glastrele de pe masă păreau parcă mai roşii şi mai frumoase. Fără să vrea, Adina îşi aminti de concursul pe ţară al echipelor artistice, la care luase parte şi ea.

„Am muncit mult să pregătesc corul". Am luat atunci premiul doi. Şi asta e un lucru care mă îndreptăţeşte să fiu primită-n partid!" încercă ea să se încurajeze.

În minte îi reveniră clipele cînd i se înmînase diploma şi cînd fusese felicitată. Îşi aduse aminte cum Mircea Coman, care făcea parte din comisia de premiere, îi dăduse un buchet mare de garoafe şi-i spusese:

„Pentru strădania pe care aţi depus-o, vă urez mult succes. La concursul anului viitor să luaţi premiul întîi!"

Adina îl văzuse roşind, aproape ca buchetul de garoafe. Roşise şi ea şi se întrebase: „Numai pentru strădanie?"...

Deodată inima Adinei începu să bată mai repede şi cu putere. La masa acoperită cu pînză roşie, se ridică Marin Bădulescu. Făcu semn cu mîna să înceteze murmurul şi zise:

— Dragi tovarăşi şi tovarăşe! Deschidem şedinţa lărgită a organizaţiei noastre de bază. La ordinea de zi propunem un singur punct: primirea învăţătoarei noastre, Adina Condrea, în rîndurile candidaţilor de partid.

Adina aruncă priviri sfioase în jurul ei. Inima îi bătea, vrînd parcă să-i spargă pieptul, şi o ameţeală uşoară o făcu să se clatine! Pe frunte i se iviră broboane de năduşeală, faţa i se îmbujoră.

Marin Bădulescu dădu cuvîntul lui Petre Bădoi. Cu mustaţa de culoarea argintului, răsucită la vîrfuri, acesta îşi puse pe şaua nasului o pereche de ochelari şi începu să citească cererea. Era o cerere scurtă, alcătuită din cîteva fraze simple, prin care Adina ruga biroul să o pună în discuţia organizaţiei de bază. În încheiere, adăuga:

„Doresc din toată inima să nu mai fiu doar alături de partid ci chiar în rîndurile lui. Făgăduiesc ca voi fi soldat devotat. Asigur partidul că voi face totul, pentru a justifica încrederea de a fi primită în rîndurile lui. Adina Condrea". Petre Bădoi se opri o clipă. Apoi continuă: „[illegible]".

Puse cererea pe masă şi dădu citire recomandărilor. În clipa cînd veni rîndul referatului întocmit de birou, Adina îşi încordă auzul şi privi cu atenţie hîrtia din mîna tremurîndă a lui Petre Bădoi.

Referatul făcea o scurtă biografie a Adinei, arătînd data naşterii, locul unde a învăţat şcoala normală; se ocupa pe scurt de perioada cînd fusese logodită cu Mircea Coman, şi de cea în care fusese căsătorită cu Nisipaş.

„Din cauză că Nisipaş a avut o atitudine greşită faţă de partidul comunist şi de regimul democrat-popular, Adina Condrea a divorţat de el şi l-a combătut cu tărie la alegerile din 1946. Începînd de la această dată, ea a fost întotdeauna alături de partid, dovedind devotament şi entuziasm în activitatea de zi cu zi. Biroul organizaţiei de bază o recomandă cu căldură, pentru a fi primită în rîndurile candidaţilor de partid".

În clipa cînd auzi că biroul îi susţine primirea, Adina se cuprinsă de o bucurie neobişnuită şi ochii îi străluciră. Pe faţă i se ivi un zîmbet, dar care dispăru repede, cînd Marin Bădulescu rosti:

— Are cuvîntul tovarăşa Adina Condrea!

Galbenă ca o foaie de tutun, Adina se ridică de pe scaun, ţinînd în mînă hîrtia pe care-şi scrisese cuvîntarea. Pe faţă îi curgeau picuri de sudoare; ochii erau acoperiţi, parcă, de o pînză de păianjen. Îşi formulase în gînd, cîteva fraze, prin care ruga adunarea să-i îngăduie a-şi citi autobiografia. Dar, de emoţie, uitase totul. Găsind anevoie cuvintele, amuţind uneori pentru mai mult timp şi repetînd adesea unele vorbe, Adina [illegible] cu greu să-şi arate dorinţa.

Adunarea încuviinţă şi Adina începu să citească cu glas pierdut. De teamă să nu lase impresia că ar avea de gînd să ascundă ceva, ea stăruia mai mult asupra lipsurilor şi greşelilor sale. Cînd termină de citit, Stelian Călin, unul dintre [illegible] satului strigă:

— Ai vorbit numai de faptele negative. Spune ceva şi despre cele pozitive.

— Aşa e... Ţi-ai pus cenuşă-n cap! Dacă ne-am lua după ce-ai citit acuma, ar trebui să nu te primim în partid, adăugă o voce răguşită din fundul sălii.

Adina se uită la fostul său elev, care acum îi era coleg. Întoarse hîrtia pe o parte şi pe cealaltă, vrînd parcă să găsească ceva scris acolo. Bîlbîi cîteva cuvinte şi se opri. „Ce-am făcut? Mă vor respinge?" se întrebă, simţind că totul se clătina în jurul său. Încercă să-şi aducă aminte ce anume făcuse bun în viaţa ei, dar povesti doar despre lucruri neînsemnate. Se opri iarăşi din vorbă. Se întoarse şi se uită în fundul sălii, la coriştii care-i zîmbeau ca s-o încurajeze şi încercă din nou să vorbească, dar nu izbuti să găsească nimic care să merite a fi arătat în şedinţă. Cu un efort suprem îşi reveni din emoţie şi rosti:

— Despre faptele pozitive, ce să mai spun? Ştiţi dumneavoastră destul de bine! Am făcut şi eu ce-am putut, ca să-mi îndeplinesc datoria.

Ar mai fi vrut să adauge ceva, dar buzele se mişcară fără să rostească vreun cuvînt. Ochii i se împăienjeniră şi nu mai văzură nimic. Se sprijini cu o mînă de umărul Caterinei. Se strădui din nou să vorbească, dar nu reuşi şi se aşeză. Sala rămase mută şi nu se auzi decît vocea lui Marin Bădulescu:

— Cine vrea să pună-ntrebări?

— Timp de cîteva clipe, se păstră o linişte adîncă. Secretarul organizaţiei de partid era gata să spună: „Trecem la discuţii. Cine se-nscrie la cuvînt?" cînd, din fundul sălii, se auzi o voce:

— Eu, Fane Blidaru.

— Şi eu, Ilie Coşconea.

— Stoiana Pindaru!

— Ioana Dudu.

Se mai înscriseră încă vreo cinci. Marin Bădulescu trecu numele tuturor pe o hîrtie:

— Fane Blidaru are cuvîntul, să pună-ntrebări.

Pirpiriu şi negricios la faţă, tuns chilug şi jucîndu-şi ochii. Fane Blidaru, gestionar la bufetul cooperativei, se ridică de pe un scaun din mijlocul sălii:

— N-am decît trei întrebări.

— Numai atît? glumi cineva.

— Atît, răspunse Blidaru cu seriozitate. Rog să ne spună tovarăşa: de ce nu s-a înscris pînă acum în partid?...

— Da' tu de ce nu te-ai înscris pînă în anul ăsta în gospodărie? se auzi o voce groasă din sală.

Fără să pară că a auzit întrebarea, Fane Blidaru continuă:

— ..Asta a fost prima întrebare. A doua întrebare: e adevărat că în toamna lui 1944, din vina ei, a fost ruptă logodna cu Mircea Coman? Dacă-i adevărat, să spună: de ce s-a despărţit de un [illegible] şi s-a căsătorit cu Vasile Nisipaş, [illegible]? Să explice care e poziţia ei de atunci, faţă de regimul de atunci? A treia întrebare şi ultima: după ce s-a despărţit de Nisipaş, de ce n-a luat atitudine? De ce n-a divulgat banditismele lui? Acestea sînt întrebările, încheie Blidaru şi, privind peste capetele celor din sală, se aşeză.

După Fane Blidaru se ridică Ilie Coşconea. Omul vorbi rar şi apăsat, dovedind multă încredere în sine:

— Ce-a făcut-o pe tovarăşa Adina să înainteze cerere de primire-n partid? Ce crede ea despre coexistenţa paşnică? Este o formă a luptei de clasă pe arena internaţională, sau nu?

În timp ce Ilie Coşconea vorbea, o voce răguşită răsună din mulţime:

— Întrebările astea i le-ai mai pus şi lui Sandu Gavrilă, măi neică Coşconea.

— Vorbeşte şi el, să se afle în treabă! Nu ştii că nu există şedinţă fără să ia cuvîntul Coşconea? adăugă alta.

Cîţiva ţărani riseră.

Se ridică apoi Stoiana Pindaru, potrivindu-şi pe cap basmaua roşie. Se uită întîi la Marin Bădulescu, apoi la ceilalţi membri din prezidiu, stăruind cîteva clipe asupra lui Petre Bădoi. Se-ntoarse către Adina, care era peste vreo trei scaune în dreapta ei:

— Eu n-am decît o întrebare. Să-mi spună tovarăşa Adina: are încredere în oameni? Crede adică în cuvîntul lor? În faptele lor?

— Şi eu tot o-ntrebare am, rosti Ioana Dudu, mutîndu-şi cînd pe un picior, cînd pe celălalt greutatea trupului masiv, de nouăzeci de kilograme. Tovarăşa Adina este învăţătoare destoinică. Pune mult suflet şi-i învaţă bine pe copii. Munceşte şi la căminul cultural mai mult decît toţi ceilalţi învăţători.

— Asta nu e-ntrebare, încercă s-o oprească Marin Bădulescu, dar Ioana Dudu nu era dintre cei care cedează uşor şi continuă:

— A muncit cu rîvnă şi pentru colectivizare. De aceea, partidul şi guvernul i-au dat şi Medalia Muncii...

— Întrebarea! răsunară cîteva glasuri.

— Iată şi întrebarea: învăţătoarea noastră este mereu posomorîtă. De multă vreme n-am mai văzut-o rîzînd. Ea nu se duce la nunţi şi la baluri. Nu-i place să petreacă. Ce e în sufletul ei? Să ne spună şi nouă, ca s-o putem ajuta.

Femeia şezu. În sală se lăsă tăcerea. Adina simţea că-i vîjîie capul. Cercetă cu ochii umezi rîndurile scrise pe o hîrtie de caiet. Literele jucau şi nu le putea desluşi. I se dădu cuvîntul să răspundă la întrebări. Făcu un efort să se liniştească şi se sculă de pe scaun. Cuprinse sala cu o privire tulbure.

— Nu m-am înscris pînă acum în partid, din mai multe motive. La început, n-am înţeles ce este partidul şi n-am îndrăznit să mă apropii. Multă vreme am zis că învăţătorii nu trebuie să facă politică. Ziceam că ei trebuie să-şi vadă de şcoală şi — atît. Mai tîrziu, cînd am înţeles că e bine să mă-nscriu în partid, n-am îndrăznit să fac cerere, spunîndu-mi că nu eram demnă să fiu primită. După cum ştiţi şi dumneavoastră, am muncit din toată inima. Pe cît mi-a stat în putere, am pus şi eu umărul la construirea socialismului, iar de acum înainte voi căuta să muncesc şi mai bine.

În legătură cu a doua întrebare: E-adevărat, eu am rupt logodna cu Mircea. Atunci nu l-am înţeles nici pe el. Cînd mi-am dat seama că am greşit, a fost prea tîrziu. Cît îl priveşte pe Nisipaş, am spus-o şi altădată, o spun şi-acum: a avut multe păcate, dar n-a fost un bandit. A fost un rătăcit şi pentru greşelile lui a suportat consecinţele...

— Te pomeneşti că merită şi el să-l primim în partid? întrebă cu răutate Blidaru.

— Nu cred că merită. Pentru cîte prostii a făcut, n-are ce căuta în partid. D-aia m-am şi despărţit de el, în o mie nouăsute patruzeci şi şase: pentru că n-am fost de acord cu faptele lui. Dacă atunci aş fi avut mintea de-acuma, aş fi fost mai dîrză şi poate că l-aş fi întors din drum. Dar cu înţelegerea mea de atunci, în loc să încerc să-l ajut, l-am părăsit... Ce m-a îndemnat să înaintez cererea de înscriere-n partid? Tot ce-a făcut partidul pentru şcoală şi învăţători, pentru ţară... În oameni, ce să spun, am încredere...

Adina se opri, simţind că se înăbuşă. Un ghemotoc i se puse parcă în gît şi-o împiedica să vorbească. Cu mare greutate, continuă:

— Mi-a plăcut şi mie să petrec. Am fost veselă. Dar socotesc că pentru tot ce-am greşit, n-am plătit deajuns...

Privind cu sfială peste capetele mulţimii, Adina mai rămase cîteva clipe-n picioare. Apoi se aşeză. În sală era tăcere. Oamenii se uitau la ea uimiţi şi mişcaţi. Unii îi cunoşteau durerea şi le era milă de ea.

— Urmează discuţiile, anunţă secretarul organizaţiei de bază. Cine se înscrie?

Se înscriseră vreo zece bărbaţi şi femei. Mărunţel, dar vînjos, Mitu Cazacu îşi făcu loc printre oameni spre masa prezidiului. Acolo se opri şi-şi jucă ochii. Trase cu mîna o dată în dreapta şi încă odată în stînga, netezindu-şi mustaţa stufoasă. Scoase din buzunar un carnet şi începu să-l răsfoiască. Dintre filele lui desprinse o foaie de ziar şi începu:

— Am aici Hotărîrea Plenarei Comitetului Central privitoare la întărirea rîndurilor partidului. Aici spune că acele femei care se evidenţiază în munca pe tărîm obştesc, care dovedesc devotament faţă de socialism pot fi primite în partid. Trebuie să înţelegem că, Hotărîrea Partidului vorbeşte şi de noi, măi tovarăşi! Organizaţia noastră de bază n-a dat atenţia cuvenită muncii de atragere a femeilor în partid.

— Aşa e, şopti o femeie.

— ...Şi-avem în sat destule femei care merită să intre-n partid, continuă Cazacu. Una dintre ele este învăţătoarea noastră, tovarăşa Adina Condrea. D-aia zic, biroul organizaţiei de bază a făcut bine că a pus-o azi în discuţia adunării generale. Dar referatul nu prea-mi place. N-a scos suficient în evidenţă calităţile ei. Şi nu-mi place nici cuvîntarea tovarăşei Adina. De ce s-a descris în culori aşa de întunecate? Ia să analizăm noi, un pic, cîteva aspecte ale problemei. Este tovarăşa Condrea devotată trup şi suflet cauzei partidului nostru? Este. S-a distins în munca obştească şi culturală, sau nu s-a distins? După părerea mea, s-a distins. Şi, ca să vă dovedesc acest lucru, vă spun cîteva cuvinte, de-o pildă, despre mine.

— Spune-ne mai bine despre Ştefan cel Mare. De ce neapărat despre tine?

— Acum văd că poţi să vorbeşti, dar alaltăseară, la învăţămîntul de partid, ai luat poziţia mutului şi n-ai zis nici pis, spuse aspru Mitu Cazacu, recunoscînd vocea lui Fane Blidaru. Ce eram eu înainte de 1944? Un analfabet. Nu ştiam decît să mă iscălesc şi să citesc: o-i, oi... Atît şi nimic mai mult. Nu ştiam să fac nici măcar o socoteală şi mă înşelau toţi chiaburii la care slugăream. Eram, cum s-ar zice, orb ca un pui de pisică. „Să-nveţe toţi ţăranii carte!" a hotărît partidul. „Bun"! au aprobat comuniştii şi ne-am dus îndată la cursurile de alfabetizare.

Mitu Cazacu se opri iarăşi. Îşi mişcă mustăţile cînd în jos, cînd în sus şi continuă mijindu-şi ochii:

— Cine dintre învăţători a ascultat atunci cuvîntul partidului, şi ne-a învăţat carte?

— Tovarăşa Adina, răspunse o voce.

— Exact. Nu numai că venea în fiecare seară să ne înveţe carte, dar mai umbla şi prin sat, după noi, să ne aducă la şcoală; că vă aduceţi aminte, măi fraţilor, după ce-am aflat cum stau lucrurile cu loturile, unii dintre noi am încetat să mai mergem la alfabetizare...

— Şi tu ai fost unul dintre aceştia! rîse Marin Bădulescu.

— Şi eu. Îmi fac autocritica şi-i mulţumesc tovarăşei Adina că mi-a deschis ochii. Acuma nu numai că ştiu să citesc şi să scriu dar am şi certificat de şapte clase elementare, iar la toamnă o să mă înscriu la cursurile agricole de trei ani...

În continuare, Mitu Cazacu vorbi cu însufleţire despre Adina, care prin munca ei la căminul cultural contribuise la înfiinţarea şi întărirea gospodăriei colective, la instruirea şi educarea colectiviştilor. O dădu drept pildă tuturor şi încheie:

— Eu voi vota cu amîndouă mîinile pentru primirea ei în rîndurile candidaţilor de partid.

Veni la rînd, Caterina lui Marin Bădulescu.

— O spun de la început: voi vota pentru primirea tovarăşei Adina Condrea în rîndurile candidaţilor de partid. Sînt de acord cu referatul biroului şi cu cele arătate aci de Mitu Cazacu. I-adevărat, Adina Condrea merită să fie candidată de partid, pentru că a muncit cu devotament. Eu vreau să arăt însă că mai are şi unele lipsuri, pe care trebuie să le înlăture. O cunosc de mult şi-i sînt prietenă...

— Bine spune proverbul: „Fereşte-mă doamne de prieteni, că de duşmani mă feresc singur!" răsună un glas de bărbat.

Caterina îşi înăspri vocea:

— Eu îi spun omului ce simt, pentru că vreau să-l ajut. Tovarăşa Adina a făcut multe lucruri bune în viaţa ei, dar şi multe greşeli. De multe ori am auzit-o în trecut: „Învăţătorul să nu se bage-n politică! El să-şi vadă de meserie şi să-nveţe copiii bine! Asta e politica lui!" Mai tîrziu şi-a dat seama că n-are dreptate, dar să ştiţi că n-a fost uşor să-i scot asemenea gînduri din minte. M-am ţinut multă vreme de capul ei. I-am arătat că aşa e la partid. Te critică, nu ca să te înfunde, ci ca să te îndrepte...

Îndată ce se aşeză Caterina, i se dădu cuvîntul lui Fane Blidaru. „Asta o să-mi fie împotrivă. Mă duşmăneşte pentru că nu i-am dat fiică-si premiu. Cum puteam să-i dau premiu, dacă nu merita?" îşi spuse Adina.

— Am ascultat aici cuvîntul lui Mitu Cazacu şi-mi pare rău că trebuie să-i contrazic. Hotărîrea Plenarei C.C. din aprilie, anul acesta, n-a fost făcută cu scopul de a deschide larg porţile de intrare-n partid, ci pentru întărirea rîndurilor lui.

— După părerea ta, pînă acuma au fost închise porţile partidului? îl întrerupse cu voce aspră Marin Bădulescu.

— N-am zis închise. Pardon! M-am exprimat greşit. Am vrut să spun că în partid nu pot intra decît oameni cinstiţi şi devotaţi ideilor socialismului. De aceea, fac apel la toţi membrii organizaţiei să discute cu seriozitate problema primirii candidaţilor. Eu declar de la început, că nu sînt mulţumit de răspunsurile pe care le-a dat tovarăşa învăţătoare. O spun aici, de faţă cu toată lumea. Tovarăşa Adina e nesinceră.

— De ce e nesinceră? întrebă o femeie.

Fane Blidaru zîmbi a batjocură şi zise pe un ton de superioritate:

— Orice om cu mintea sănătoasă îşi dă seama că e nesinceră. A spus că la-nceput — n-a înţeles ce este partidul. Să fim serioşi, măi tovarăşi! A fost logodnica lui Mircea Coman — vechi militant comunist şi n-a cunoscut partidul? Cum a fost cu putinţă una ca asta? Nu i-a vorbit Mircea Coman de partid? N-a căutat s-o lămurească? Eu unul nu cred în ruptul capului! A ştiut ce este partidul, dar a căzut sub influenţa duşmanului...

— Asta e prea de tot!... Nu ţi-e ruşine, Fane? se supără deodată Ilinca.

Fane Blidaru se opri din vorbă şi privi la Marin Bădulescu.

— Rog să nu fiu întrerupt. Cine are altă părere să se înscrie la cuvînt. Eu atît am avut de spus. Trag alarma şi cu asta închei. Consider că Adina Condrea nu merită să fie primită în partid şi declar că voi vota contra.

După Fane Blidaru veni la cuvînt un ţăran înalt şi slab, cu o chică mare. La înfăţişare contrasta în mod ciudat cu Mitu Cazacu, dar avea o voce ce semăna foarte mult cu a lui.

El o lăudă pe Adina fiind întrerupt de cîteva ori:

— Aşa e.

— Merită... e o tovarăşă bună.

Vorbi şi Ilinca lui Niculaie Pieleanu. Îndîrjită împotriva lui Fane Blidaru, femeia strigă:

— Cînd te arde o ciorbă grasă, mai treacă meargă! Dar cînd te arde una de urzici, îţi vine rău de tot. Tocmai tu te-ai găsit să vorbeşti, Fane?... Tu care ai intrat în gospodărie o dată cu Gruia Păun şi-acuma vii aci şi te lauzi că vrei să aperi partidul? Pe Adina o cunosc la fel ca pe copilul meu! adăugă Ilinca, schimbînd brusc tonul. Nu sînt în partid, dar dacă aş fi, aş vota şi eu pentru primirea ei. Şi pe mine m-a-nvăţat patru clase primare la bătrîneţe. Şi eu sînt datoare să-i mulţumesc că mi-a luat un văl de pe ochi. Am şaizeci şi cinci de ani şi dacă aş fi mai tînără, aş face şi eu cerere...

Ochii Ilincăi scăpărau. Faţa-i strălucea şi, de sub cimberul negru, ieşise o şuviţă de păr argintiu. Simţind atîtea priviri aţintite asupra ei, se îmbujoră dar nu-şi pierdu cumpătul şi continuă:

— Nu cred ce-a spus Fane Blidaru. Pentru Adina sînt gata să vîr mîna în foc. Vorbele ei sînt scoase de la inimă.

— Aşa e, întări o voce.

Mai luară cuvîntul vreo zece, vorbind numai de bine despre Adina. Toţi declarară că-i vor da votul. La urmă i se dădu cuvîntul lui Tudor Călin. Îndreptîndu-şi umerii, preşedintele gospodăriei colective părăsi scaunul şi porni sprinten spre masa prezidiului, cu toate că avea peste şaizeci de ani. Pe buze îi flutura un zîmbet prietenos şi înduioşat. Se opri în faţa adunării:

— Am aici o listă de şaptezeci şi patru colectivişti care au fost convinşi de tovarăşa Adina să intre în gospodărie. Eu socotesc că cererea ei de intrare în partid a fost dată încă din patruzeci şi nouă, cînd a adus primii zece ţărani în gospodărie. Faptele o îndreptăţesc să fie în partid. Aşa că...

— Just!

— Să trecem la vot.

— ...pentru contribuţia ei la transformarea socialistă a agriculturii şi pentru munca depusă la şcoală şi la căminul cultural, propun s-o primim în rîndul membrilor de partid, fără să mai facă stagiul de candidat, adăugă preşedintele şi se aşeză.

Vorbele lui fură aprobate printr-un ropot puternic de aplauze. Mai vorbiră încă şase colectivişti, care susţinură propunerea lui Tudor Călin. După ce se consultă cu membrii prezidiului, Marin Bădulescu se ridică în picioare. Cu un zîmbet pe buze, rosti:

— Acum va trebui să votăm.

Fu pusă la vot propunerea lui Tudor Călin. Adina fu primită-n partid cu o sută douăzeci şi şapte de voturi *pentru* şi unul *contra*.

— În numele organizaţiei de bază, te felicit tovarăşă, zise Marin Bădulescu strîngînd călduros mîna Adinei. Şi cu asta am încheiat şedinţa. Sau poate vrei să spui şi dumneata ceva? adăugă după o clipă.

Adina nu ştia ce să facă. De bucurie, uitase să gîndească. Trăia doar clipele cele mai fericite din viaţa ei! Se uită întîi la secretarul organizaţiei de bază, apoi la Tudor Călin şi nu zise nimic.

— Mulţumeşte oamenilor, pentru că te-au primit în partid, o îndemnă Caterina.

Trezită parcă dintr-un vis, Adina se întoarse spre mulţimea care rămăsese pe scaune.

— Vă mulţumesc. Mulţumesc pentru încredere... şopti ea abia mişcînd buzele.

Clipi de cîteva ori, vru să mai spună ceva, dar nu izbuti. Tudor Călin îi strînse mîna şi o felicită.

— Să porţi cu cinste titlul de comunistă!

O felicitară şi alţii.

Ioniţă Maria, solista corului, îi dădu un buchet mare de garoafe roşii şi-i spuse:

— Din partea corului şi a echipei de dans! Vă urăm să fiţi fericită, tovarăşă învăţătoare.

Adina zîmbi. Buchetul înmînat de solistă o făcu să-şi aducă aminte de celălalt buchet de garoafe, pe care Mircea i-l dăduse cu un an în urmă, cu prilejul concursului pe ţară al echipelor artistice. Florile erau la fel de frumoase şi aveau un parfum plăcut şi puternic. Buchetul înmînat de Mircea era doar mai mic şi înfăşurat într-o hîrtie subţire. În mintea Adinei reveniră din nou întrebările pe care şi le pusese atunci şi toată căldura inimii îi năvăli în obraji.

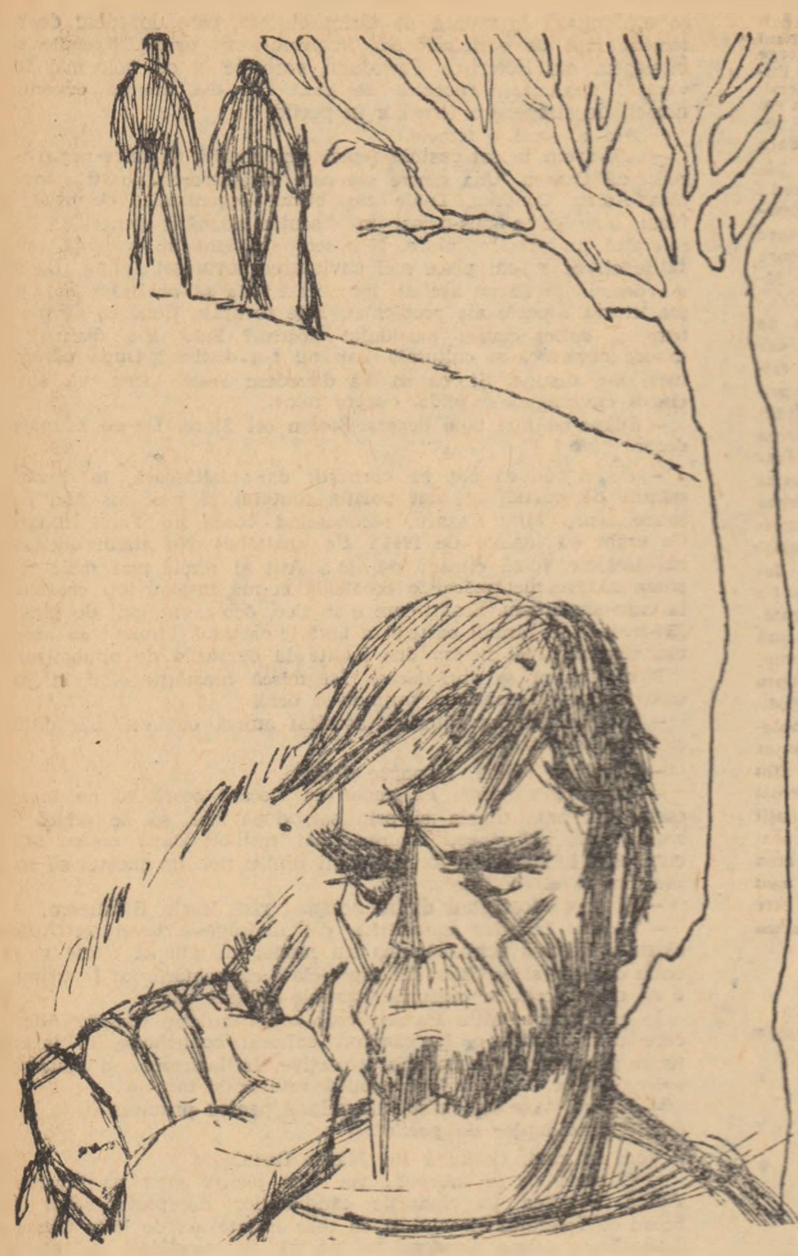

## ARNOLD HAUSER
# CERBUL

Ulițe largi, case arătoase. În aer, praf și bîzîit de țînțari. Nu mai am mult de mers. Iată și casa, proaspăt văruită. Alături, poarta de stejar, prinsă în bolta zidului. Acum șaisprezece ani mîna mea a atins pentru ultima oară această clanță. Să intru? Mă opresc, fără să vreau. Nu. Încă nu. Amintirile îmi sînt prea vii. Mă întorc și pornesc pe șosea, în sus...

Același drum, ca și atunci. Lîngă mine, Gerch, pădurarul satului, pășea greoi, cu arma pe umăr. Călca apăsat. Nu-mi era ușor să țin pasul cu el. Femei cu coșuri de struguri ne ieșeau în întîmpinare. Pășeau încovoiate de spate. Nu mai era nici un bărbat tînăr în sat. Doar prizonieri de război. Unul, un rus, evadase cu cîteva zile înainte. Copii și bătrîni; aceștia erau localnicii. Dintre bătrîni, Gerch mi se părea cel mai tînăr. Se ținea drept. Obrazul și brațele îi erau arse de soare, părul, deschis la culoare și zbîrlit, îi atîrna pe fruntea brăzdată. Gura crispată, buzele strînse. Cu două săptămîni înainte, poșta militară îi adusese știrea de necrezut: fiul lui se prăpădise.

De-atunci nu mai voia să vîneze; să mai curme brutal firul vreunei vieți. L-a cruțat pînă și pe cerbul cel bătrîn și artăgos. Dar acum sosise clipa. Trebuia să-l doboare. Cu orice preț.

Curînd am să ajung acolo. La stînga, puntea șubrezită, pe unde ne îndreptam odinioară spre locul știut. Drumul urcă tot mai mult. Poiana. Iată și cîmpul de lucernă. Aud iar parcă glasul bătrînului Gerch. Înăbușit și răgușit: „În tot ocolul, cît ține lanțul dealurilor, e singurul. Chiar și cel mai puternic cerb se ferește din calea lui. E-i bătăios nu glumă. După căprioare nu mai umblă de ani de zile. Doar după singurătate..."

Uite și locul unde cerbul își avea ascunzișul, ca un pustnic artăgos. Gonea toate căprioarele drept în grădini. Trebuia neapărat doborît. De-aia piecase Gerch într-acolo. Și-mi îngăduise să-l însoțesc.

Mă pitisem aici, în dosul gardului viu, iar Gerch stătea acolo lîngă nuc. Nu mai știu ce gînduri îmi treceau atunci prin minte cînd, pe neașteptate, se auzi un troznet ușor.

Mă uit la bătrîn. Stă nemișcat, cu pușca la ochi, ținîndu-și răsuflarea. Ce-o fi văzut? Îi urmăresc privirea.

Ei, asta-i. Nu-mi pot crede ochilor: în tufiș, un om bărbos stă, neclintit. Pe el îl țintește bătrînul.

Vreau să strig. Nu pot.

O pată cafenie întunecă silueta bărbosului. E absolut pe aceeași direcție: cerbul! Licărul ochilor lui e ațintit asupra noastră, nemișcat. Doar urechile îi zvîcnesc, din cînd în cînd. Nici cea mai mică adiere nu mișcă crengile. Bărbosul o ia din loc, cu grijă. Degetele lui string ceva în palmă. Privirea mea alunecă mereu de la bărbos la pădurar, de la pădurar la cerb. Țeava puștii se ridică încet de tot, abia vizibil. Spre cerb? Spre bărbos? Trebuie să mă reped într-acolo. Trebuie să-i smulg bătrînului arma...

Un trăsnet. Împușcătura răsună pînă departe în pădure. Bărbosul se chircește, cerbul se prăbușește în lucernă. Țipetele ascuțite ale mierlelor și gaițelor sfîșie tăcerea.

Ostenit, pădurarul coboară arma. Mîinile îi tremură. Ce se petrece în mintea lui? Nu știu. Dau fuga spre cerb. Aproape că l-am atins pe bărbos. Se ridică și lasă din mînă piatra. Dezamăgire, teamă, foame se pot dezluși pe chipul lui, în timp ce se pregătește parcă s-o șteargă.

– Stai! detună vocea pădurarului.

Cu brațele ridicate, cu spatele spre noi, străinul s-a oprit. Bătrînul se apropie încet, cu arma la umăr.

Arată spre cerb:

– Ia-ți-l! rostește. Numai asta-mi trebuie... altceva nimic, și face un semn spre capul sălbăticiunii.

– Spasiba! murmură încurcat bărbosul.

Acu știam cine era: prizonierul de război din curtea lui Gunesch bogătanul. Evadatul. Se bătuse doar atunci toba în tot satul. Se pusese și preț pe capul lui.

Fostul prizonier zîmbea parcă neîncrezător, cu o lumină recunoscătoare în ochi, în timp ce pădurarul despărțea, cu ajutorul cuțitului de vînătoare, capul de trupul cerbului. După aceea, bărbosul încarcă leșul în spinare și se depărtă în grabă. În lucerna călcată în picioare, nu se mai afla decît capul cerbului.

Bătrînul îl apucă de coarne. O porni înainte. Tăcu îndelung.

– Și el s-a luptat! rosti într-un tîrziu, cu glas răgușit, mai mult pentru sine.

Pășea adus de spate. Acum era bătrîn. Cu adevărat bătrîn. Viața lui... la ce-o mai trăia? La ce-i mai trebuia? Toate visurile lui se risipiseră în acele zile de vară tîrzie. La ce-i mai folosea că războiul se apropia de sfîrșit? Ce-i mai păsa lui că vița de vie se-ndoia sub povara strugurilor? La ce bun a mai răpus el cerbul? Băiatul lui nu mai trăia. Celuilalt însă, îi cruțase viața. Dușmanului! Sau poate că nici nu era dușman? Doar nu el i-a îmbrăcat feciorul în uniforma cenușie. Sau Fritz a fost dus cu sila în război, pentru folosul altora? Pe-atunci, Gherch nu știa nici el prea bine cum mergeau lucrurile.

Acasă, atunci Gerch îmi făgăduise mie coarnele cerbului pe care acum, după atîta amar de ani, iată, am venit să le iau.

Nu mă mai grăbesc. Ce să mai caut eu la bătrînul Gerch? Drumul este destul de lung dar eu nici nu observ. În cale îmi ies copii, rîd, vorbesc tare. Săsește. În depărtare, se aude un păcănit. Mă apropii încet de casa cu poartă de stejar. Acum pot să intru. O să mă întîmpine un moșneag, dacă nu cumva o fi murit de mult. Mi-e teamă parcă de această revedere. Poarta se trîntește singură, cu zgomot. Nu mai pot să dau îndărăt. Umbrele serii mă înconjoară. Cineva-mi iese în cale, tîrșînd picioarele. El e!

– Bună ziua!

Dă din cap și mă măsoară o clipă. M-a recunoscut. Îmi întinde mîna. E o mînă cu pielea scorțoasă. Se vede că a rămas podgorean. Mă uit în jur și descopăr coarnele. Gerch îmi urmărește privirea.

– A fost ultimul meu cerb! rostește el.

Intrăm în tindă. Răcoarea mă învăluie. Ne așezăm în tăcere, unul în fața celuilalt. Pe masă, e un ulcior cu vin de Tîrnave. Îmi toarnă. Bem pentru înmulțirea cerbilor. Pentru vinul din anul acesta. Pentru recolta colectivistă.

Umple din nou paharele...

Cu greu mă hotărăsc să plec. Trecem agale pe sub boltă. Se oprește în fața coarnelor cerbului. Le ține un timp în mînă.

– Ia-le! Păstrează-le cu cinste.

Le iau cu grijă. I-am mulțumit? Mi-am luat rămas bun? Nu mai știu nici eu, în timp ce trag poarta după mine.

În curînd voi fi afară din sat.

Am coarnele. Am să le păstrez cu cinste. Am să le atîrn în odaie, să-mi amintească trecutul.

Să mi-l amintească și să mă prevină.

În românește de C. I. MATASARU

## CONSTANTIN ȚOIU
# VIVAT ANUCA

Femeia se sculă dis-de-dimineață ca să plece la tîrg.

— Dacă vine jandarmul, îi zise fetiței, să-i spui că tata a plecat la Sighet. Așa să-i spui, repetă, săltîndu-și pe umăr straițele încărcate.

Se opri, vrînd să adauge ceva, dar se răzgîndi. Deschise portița și ieși în uliță.

Anuca se uită după ea cîtva timp, nemișcată, din mijlocul ogrăzii. N-o mai vedea. Îi auzea doar tîrșîitul opincilor peste pietricelele drumului. Privea neclintită portița închisă, din brad proaspăt, ca un petec nou, bătător la ochi, prins în cadrul larg al porții vechi de stejar, înegrite, înclinate într-o parte.

Fetița împlinise șapte ani. Era blondă, cu părul alb aproape, slăbuță, cu sprîncenele decolorate, cu ochii mari albi parcă și ei. La prima vedere, părea un copil moale, fără vlagă. Pînă nu se mișca. Atunci se întîmpla ceva neprevăzut. Mîinile, picioarele începeau să se agite cu atîta repeziciune, cu un prisos de energie atît de năstrușnic, încît oricine ar fi surprins schimbarea aceasta, ar fi surîs, ca în fața unei păcăleli. Trei găini se strînseseră îndărătul ei, așteptînd adormite, cu ciocurile în pene. Întorcîndu-se Anuca le văzu. Le privi cîteva clipe, scărpinîndu-se iute în creștetul capului cu amîndouă mîinile și, deodată, se repezi spre ele. Găinile fugiră speriate. Desculță, cu cămașa groasă de in crăpată la spate, fetița se îndreptă țopăind spre șopron, se opri înaintea greblei și o privi, cu aceeași imobilitate înșelătoare. Grebla, cu dinții ei deși de fier, i se părea că rîde. Rîdea ca jandarmul, cu toți dinții lui de tinichea. Numai că n-avea mustăți. Înciudată, înhăță grebla de coadă și o trînti la pămînt. „Na, să mai rîzi!" spuse tare. Tîrînd pe jos grebla, porni spre colina de dincolo de livadă. Jos, în văiuga ce se întindea pînă la marginea pădurii apropiate, aveau otava.

Soarele încă nu răsărise. Văzduhul era sur ca o blană de lup. Casa, izolată de sat, rămăsese în urmă, pustie.

Era pe la sfîrșitul verii lui 1944. Trupele frontului III ucrainean înaintau vertiginos spre nordul Ardealului. Horthiștii și hitleriștii mobilizau forțele pe care le mai aveau, încercînd să încropească o rezistență.

În urmă cu cinci zile, venise jandarmul cu ordinul de concentrare.

— Vivat Ion! Aici stă Vivat Ion? strigase zgomotos din poartă, ca la tribunal, deși se cunoșteau.

Tatăl se uitase la hîrtia scorțoasă, ce foșnea tare cînd o îndoiai, la scrisul frumos așternut, mai păstrînd în el ceva din pedanteria bătrînelor cancelarii habsburgice, care nu le-au vestit oamenilor niciodată nimic bun; se uită și la crucea sfîntului Ștefan, pală, verzuie, îngropată în hîrtie; cercetă ordinul mai mult decît s-ar fi cuvenit ca și cum n-ar fi știut să citească, în vreme ce jandarmul, nerăbdător, se foia pe loc, înălțînd din cînd în cînd un picior. Era cald, postavul gros al nădragilor îl supăra.

— Ne-am înțeles, va să zică, încheie jandarmul grăbit și-i rosti iar numele întreg, oficial. În trei zile ești la Sighet.

Mama îi asculta tăcută din pridvor.

— M-oi duce, m-oi duce, răspunsese omul repezit, după o pauză și rîdea silit, uitîndu-se la nevastă. Anuca îl privea mirată. Nu-l mai văzuse rîzînd astfel. Se uită și la jandarm, care mai ridică un deget în semn de prevenire, îl coborî, atingînd în treacăt sfîrcul mustății, apoi bătu încet cu mîna patul carabinii, lipită de șold și o împinse cu o mișcare scurtă în sus.

— „Ai grijă, ai grijă, îl amenință din nou. Voi, acolo la București, v-ați dat cu bolșevicii... ați trădat cauza führerului... ai grijă, ai grijă!" și rînji odată cu toți dinții lui de metal.

Anuca suia încet colina, tîrînd după ea grebla.

În noaptea aceea, îl auzise pe tatăl-său șușotind:

— Eu mă duc la ruși, femeie, nu mai stau, îi spunea mamei. Altfel, ăștia pun mîna pe mine și mă trimit la muncă, în Germania. Plec în noaptea asta. Vezi să nu afle fata, să nu-i spui nimic.

Mamă-sa nu vorbea, asculta.

Glasul lui scăzuse, dezluși doar cîteva nume: Geza, Iuncu, Pal, Goje — oameni din sat, îi cunoștea — și ceva cu Toader ciobanul, care îi dăduse cuiva niște merinde și ceva despre pădure și încă o vorbă, pe care n-o pricepuse. Cîtva timp, nu se mai auzise nimic. Mamă-sa parcă ar fi spus ceva, parcă s-ar fi împotrivit și tată-său s-ar fi supărat. Își dăduse seama de asta după vocea lui răstită, care răsunase deodată tare în odaie:

— Și ce dacă o să afle că nu m-am dus la Sighet? Ce, tu ești proastă? Zi-le, în pastele lor, să mă caute la poliție, la spital, că m-oi fi îmbătat, sau cine știe ce... pînă atunci vin ei rușii și-am scăpat...

I se făcuse teamă și se ghemuise și mai strîns sub țol. Apoi tatăl își luase cizmele, căciula, trecuse pe lîngă patul ei, i se păru că se oprise, dar poate că se izbise de ceva și se aplecase să vadă ce-i, o clipă, două. N-o luase spre sat, de unde ar fi mers pe șosea pînă în cealaltă comună. De acolo, pornea mașina spre Sighet. Sărind la fereastră, îi văzuse umbra în bătaia subțire a secerii lunii, afundîndu-se treptat în întunericul văiugii: mai întîi pînă la mijloc, pînă la umeri — și gata, pierise.

Ajungînd în vîrful colinei, Anuca se opri, lăsă grebla jos și se așeză pe iarbă. Se ridică numaidecît. Cămașa sfîșiată la spate i se udase de rouă. Cu amîndouă mîinile, își aduse poalele din față îndărăt, sucindu-se, să-și frece partea pe care stătuse, dar chiar în acel moment, văzu o cîrtiță ce se căznea să iasă din galeria ei. Se repezi la ea s-o apuce, cîrtița chițcăi slab, îi alunecă pe încheietura mîinii unde pielea e mai simțitoare, plușul ei negru o gîdilă și-i dădu repede drumul, cu un țipăt ușor. Atunci, fugind spre greblă, zări departe, printre purcoaiele mici de fîn, ceva alb, care mișca. Încremeni. Acel ceva se bolcoșa, creștea într-o parte, scădea în cealaltă, cu două cocoașe, una mai mică alta mai mare; cocoașele apoi se netezirä; totul era acum ca un bou alb ce se căznește să se scoale proptindu-se într-un genunchi, într-altul, dar îi e lene și mai stă nițel și rumegă. Se trase tiptil în josul colinei. Culcată în rouă, pe pîntec, privea fermecată printre firele rare, fine, ale ierbii. Zări doi oameni ieșind din burta boului. Unul era înalt și se tot sălta în sus, cu picioarele lungi, desfăcute, cu capul gol, aplecat, strîngîndu-și tare, cu o curea, mijlocul subțire. Celălalt era mai mărunt și tot culegea ceva de pe jos.

Pielea boului dispăruse.

— Paidiom! auzi deodată. Omul înalt se întorsese spre celălalt. Turburător de limpede, vorba vibră în liniștea acvatică a zorilor asemeni chemării unui pitpalac. Cei doi mai aruncară o privire în jur și, încet, fără a se grăbi — lunganul șchiopăta — porniră spre pădure.

„Și ăștia se duc la ruși", se gîndi Anuca. Umezeala o răzbise. „Toți... se duc... la ruși", vorbi ea singură. Cînd îl văzu intrînd în desiș, se tîrî de-a-ndaratelea, se ridică și o zbughi spre livadă. Ocoli casa, uitîndu-se la ea din fugă, să vadă, nu intrase în curte cineva? Goni sucindu-și din cînd în cînd gîtul înapoi, pînă la cea mai apropiată casă, a lui Kiss, dulgherul, un bărbat de 30 de ani, care avea oftică. Îl trezi, îi povesti totul, gîfîind, și-l duse într-acolo.

— N-ei fi visat? o întrebă el, cercetînd locul. Unde ședeau?

Fata îi arătă cu mîna purcoaiele mici de fîn. Omul se duse pînă la ele. Anuca îl urmă.

— Da, da, făcu el și o privi fără să mai zică nimic.

Jos, printre cotoarele tulpinelor cosite, văzuse cîteva coji de castraveți și de nuci. Stătu așa, drept, privindu-le, apoi începu să tușească. Tușea rău de tot. Fata se uita la el cu ochii ei mari, de piatră. Cînd se potoli, dulgherul îi zise, ferindu-se să-i vorbească în față:

— Anuca, să nu spui nimic, auzi? Sînt soldați sovietici parașutați. N-ai văzut nimic.

Fetița îl privi cu aceeași expresie mută.

Omul se lăsă pe vine înaintea ei. Era ca și cum ar fi căutat o vîrstă pierdută, limbajul copilăriei.

— Dacă nu spui... îți fac o păpușă. Să nu spui nimic... Nici mamei.

Anuca îl mai privi o clipă, își puse bărbia în piept și-și legănă încet capul într-o parte și alta.

Dulgherul o luă cu el acasă, îi spuse povești, îi meșteri jucării, pînă după prînz. Cînd o zări pe maică-sa venind pe drumeag, îi ieși în întîmpinare cu fetița, care ținea spînzurată de picioare, cu căpățîna în jos, o păpușă pocită de lemn.

Îi era urît fetiței și-am ținut-o la noi, îi explică el. Uite, i-am făcut și-o păpușă. Îți place păpușa? — i se adresă fetiței.

Vorbea alandala. Femeia îl asculta, încuviințînd des. „Săracu', nu mai are zile, îl mistuie boala", se gîndea.

— Da' măcar, tu, Anucă, i-ai mulțumit? Spune.

Fetița tăcea.

— Tu n-ai limbă, fată hăi? Vorbește.

Anuca mergea între ei cu un pas sacadat.

Pe înserat, dulgherul veni iarăși. Adusese o bucată de mălai copt, cu brînză presărată deasupra, arsă pe alocuri. O ținea în palmă, într-o hîrtie, departe de el.

— Da' ce-o rîzgîi așa? protestă femeia. Nu vezi ce sălbatecă e? Măcar de-ar vorbi...

— Hai, gustă, îmbie dulgherul fata, cu o veselie care nu era a lui.

Anuca privea pieziș bucata de mălai, cu mîinile la spate.

— Gustă, să vezi ce bună e. Adineauri a făcut-o nevastă-mea.

Desene de *IULIAN OLARIU*

Anuca duse o mînă înainte, ciupi cîteva firișoare de brînză, roșcate, fărîmicioase, le crănțăni între dinții din față, apoi duse mîna la loc, la spate, scutură tare din cap și fugi în curte.

La culcare, își aduse aminte că uitase grebla sus, pe colină. Toată noaptea o visă. Rînjea cu dinții ei de fier, spre pădure. Acum avea și mustăți.

Se sculă de dimineață de tot, înaintea maică-si. Sui colina. Coborî repede în văiugă. Cojile de castraveți se chirciseră. Le adună în poală. Printre cojile de nuci, găsi o nucă spartă pe jumătate. „Uite, p-asta au uitat s-o mănînce", se gîndi. O puse între măsele, chinuindu-se s-o fărîme. Nu putu. O aruncă în poală. Alergă îndărăt. Puse cealaltă mînă pe greblă, o smulse din goană și se năpusti spre casă.

Maică-sa o striga prin curte.

„Paidion", șoptea Anuca, tîrînd după ea grebla, care se bălăbănea, hîrșîind, sîsîind ca un șarpe prin buruieni. „Paidion", șoptea înfiorată de zgomotul acela care se ținea după ea. „Paidion, paidion".

Vorba asta, tocmai pentru că n-o înțelegea, parcă-i dădea curaj.

În urmă, departe, copacii se înroșeau. Soarele se pregătea să răsară în pădure.

## GEORGE-RADU CHIROVICI
# CONVERSAȚIE

Femeia plîngea.

Era o femeie tînără, înaltă, pe care, în orașul acela de provincie, o cunoșteau toți, pentru că ea era medic pediatru și în orașele mici parcă toți oamenii au copii. Ea plîngea fără să-i pese că este văzută, fără să se gîndească la asta, fără să se gîndească măcar că plînge.

Traversa obligatoriul parc al orașelor de provincie cu umerii căzuți și devenise dintr-o dată foarte mică și foarte neajutorată. Semăna în ziua aceea cu o fetiță de doisprezece ani; și poate că era chiar așa. Trăia o istorie cu un bărbat, soțul ei. Toți știau și spuneau că s-a petrecut ceva foarte urît, că el e un ticălos și că peste cîțiva ani va spune și ea la fel, dar acum ea nu știa și această neștiință o făcea din cale-afară de nefericită. Ieșise din casa în care el trăia acum și cealaltă o condusese foarte politicoasă, foarte prevenitoare, pînă la poartă. Poate că tocmai asta frînsese ultima ei rezistență. Acum mergea și plîngea.

Parcurse aproape jumătate din strada principală. Oamenii care o zăreau rămîneau o clipă descumpăniți, apoi întorceau privirea, grăbiți. Femeia își văzu chipul într-o vitrină cu oglinzi și constată că plînge. Era prima constatare pe care o făcea de un sfert de oră. Își scoase batista și își șterse ochii, dar lacrimile continuau să izvorască tot ca și pînă atunci, mari și liniștite.

Cu un gest reflex deschise ușa micii cofetării. Oamenii care se aflau înăuntru o cunoșteau și ei și știau totul despre ea, cel puțin tot atît de bine ca și ea, ba chiar mai bine. Prima lor mișcare fu la fel ca cea a trecătorilor.

Femeia se așeză la o masă în colț. Nu mai plîngea, însă toată ființa ei era o lacrimă. Fata care servea fu într-o clipă lîngă ea.

— Bună ziua.

Glasul fetei era foarte cald. Își strîngea mîinile în șorț, încurcată. Ar fi vrut să spună ceva deosebit dar nu-i trecea nimic prin minte.

— Vreți o cafea, da? O turcească tare, fiartă mult? — își aminti fata preferințele femeii și îi păru bine că și-a adus aminte.

— Da, răspunse femeia-afon, și fata plecă repede. „O fierb chiar eu" — hotărî ea.

— Nu vă supărați, dacă stau la masa dumneavoastră un minut? întrebă o femeie.

Doctorița nu spuse nimic. Privea înaintea ei prin oameni și prin ziduri. Femeia care se așeză era corpolentă și blajină.

— Cu băiatul, doamnă doctor. Știu că nu-i frumos că nu vă las în pace nici aici, dar să vedeți, sînt foarte îngrijorată. Să vedeți: a venit de la școală, a mîncat și l-am culcat așa cum mi-ați spus dumneavoastră că să doarmă în fiecare după masă, și, să vedeți, cînd s-a trezit, acum un ceas, era roșu tot și i-au ieșit...

Doctorița asculta, impasibilă. Femeia vorbea într-una. De fapt mintea și oricine ar fi văzut-o în afară de doctoriță și-ar fi dat seama de asta.

„Doamne, măcar o dată să-i lucească ochii, s-o văd c-o interesează" — gîndea femeia grasă și vorbea înainte.

— Adu-l mîine dimineață la mine.

— Neapărat, neapărat. Să mă scuzați că..

— Nu-i nimic, nu-i nimic.

Locul femeii fu luat în aceeași clipă de un bărbat tînăr.

— Bună, Venezuela, îi spuse el cu porecla veche, veche din anii de liceu, poreclă pe care nimeni n-o mai folosise de un deceniu și care acum suna cald, era o punte peste vreme și însemna adolescență, rîsete, plimbări, cîntece și foarte multe alte lucruri.

— Bună, maure, surîse obosit femeia. Ce mai faci? — reluă ea vorbele de acum zece ani și tonul lor se strădui să fie ca acum zece ani.

— Ce să fac? Case, măi, îți fac un apartament a-ntîia. Știi că... începu precipitat o conversație de foști colegi în care vorbele aleargă, se rostogolesc și nu înseamnă nimic, dar prețuiesc cel puțin cît altele.

Fata aduse cafeaua.

— Mulțumesc.

Dar nu femeia spusese asta, ci vînzătoarea.

— De ce-mi mulțumești? — tresări nedumerită doctorița.

Fata se zăpăci.

— Așa... Că m-ați făcut bine atunci...

Doctorița zîmbi îngăduitor. Dar zîmbi.

Și mai veniră și alții, care stătură de vorbă cu ea.

Vorbeau despre toate lucrurile din lume în afară de unul singur și lucrul acela era tocmai cel despre care nu se cădea să se vorbească.

Femeia înțelese totul abia într-un tîrziu.

Se făcea seară și în cofetărie nu mai era nici un om singur.

VASILE NICOROVICI

# PEISAJ LA 60 DE KILOMETRI PE ORĂ

Vreau să scriu o proză epică, despre doi petrolişti — un maistru şi un inginer, care fac un drum împreună, pe aceeaşi motocicletă, — un „Ij" de 350 cm. — de la Ţicleni — la Bucureşti. Ei se schimbă pe rînd la conducerea vehiculului, fac cîteva popasuri, discută în contradictoriu — şi se mai întîmplă încă ceva. În fine, n-are rost să intru în amănunte. Deocamdată. Înainte de a mă apuca de scris, trebuie să precizez cadrul, peisajul, atmosfera, etc. Deci o călătorie, în condiţii analoge, pe acelaşi traseu, se impune cu necesitate. Porţiunea de drum pînă la Craiova îmi era cunoscută dinainte. Mai trebuia să refac cealaltă jumătate a drumului, pînă la Bucureşti. Zis şi făcut. M-am urcat pe „două roţi" şi la drum.

★

Era o zi de septembrie, sîmbătă la prînz (mai precis: ora plecării din Bucureşti: 12,15). Nici soare, nici pericol de ploaie, — cerul potrivit înnorat — timp tocmai bun de drum. Cum mă degajez din oraş, merg repede, fără să mă uit în jur. Las observaţiile pe a doua zi. Deocamdată vreau să ajung cît mai repede la destinaţie. Rămîn cu impresii foarte vagi, imaginea şoselei descriind foarte multe coturi, prin sate lungi, cu bufete şi magazine mixte în centru. Un pod de fier, peste o apă, după care şoseaua se întinde dreaptă, pînă la orizont. Pietre albe, care numără din ce în ce mai puţini kilometri pînă la Alexandria.

★

Motocicleta îţi dă, prin excelenţă, senzaţia vitezei. Deşi cei 60—70 de km. pe oră, cu care mergi, în veacul sputnicilor, te fac să zîmbeşti... Dar e vorba de o senzaţie, şi senzaţiile sînt relative. Avionul, deşi zboară de zece ori mai repede, stă parcă suspendat deasupra peisajului. Desigur şi-ntr-un sputnic care s-a plasat pe orbită, ai aceeaşi impresie. Într-un automobil — chiar la 100—120 pe oră, te simţi destul de tihnit... Dar motocicleta te înşurubează în spaţiu, vîntul te izbeşte în faţă şi te suge, şuierînd la urechi, în timp ce stîlpii şi arborii de pe marginea şoselei se succed fulgerător. Subiectiv — îndrăznesc s-o afirm — senzaţia vitezei e mai mare ca-ntr-un sputnic.

E sîmbătă după-amiază şi trec foarte multe căruţe în direcţia Bucureştilor. Trebuie să execuţi adevărate figuri de slalom. De după căruţe apar, cînd te aştepţi mai puţin, camioane. Cu o asemenea surpriză mă pomenesc la un moment dat. Vehiculul creşte în faţa mea, ca pe un ecran, şi devine un imens bot metalic. Cotesc în ultima fracţiune de secundă şi trecem aproape unul de altul, ca două accelerate. Am trecut. Aştept să apară, întîrziată, obişnuita emoţie. Dar nu simt nimic. Îmi spun că am nervii tari.

★

Înainte de Alexandria înflăcăra lumina galbenă. O mai văzusem cu cîteva zile înainte, pe drumul spre Ploieşti. Senzaţia de atunci mi-a rămas adînc întipărită. Era o lumină limpede de căldura aerului lichefiat, caldă, de o căldură însă potolită, calmă. Aveam impresia că pluteşte în aer, diafană, ca să se răspîndească prin frunzele arborilor, să se aştearnă pe drum, pe cîmp, pe case, scoţînd la iveală mai de temeri şi nuanţe... O vedeam peste, în faţa mea, în jurul meu, ca-n picturile impresioniştilor, şi venind în viteză, mi se părea că sînt învăluit în raze şi în culori... Mi se părea că mă aflu în interiorul unui tablou de Van Gogh, care, printr-un joc al fanteziei, a căpătat o a treia dimensiune, lovindu-mi privirile cu culorile lui orbitoare...

Era o lumină de septembrie. Poetică şi lucidă, ca începutul de toamnă. Vara, lumina e prea violentă. În decembrie este palidă, sclerotică, rece, — de o luciditate care exclude poezia... Lumina de septembrie însă... Iat-o, limpede şi caldă, aurie ca mierea. La fel ca şi cea pe care am văzut-o mai înainte pe drumul Ploieştilor, însă de astă dată cu o nuanţă în plus de răcoare, de aromă de mentă... Iau în ochi, în piept, în toată fiinţa mea această lumină devenită vînt şi parfum. Cîteva clipe, cîteva minute... Nu ştiu. La un moment dat, soarele intră în nor. Senzaţia de vrajă se destramă.

★

Şosea dreaptă. Căruţe. Pe tabela indicatoare: Alexandria. Un pod peste apă. Drum de piatră cubică, între arbori case. Strada din centru cu magazine. Întreb unde este un restaurant. „Mergeţi la „Mioriţa", la stînga, apoi la dreapta..." Restaurantul bun. „Clasa întîia cu muzică". Scaune din material plastic, podium pentru orchestră, ospătari în haine negre. În faţă, parcul oraşului. Scurt popas pentru masă. E ora 14.00

★

Dincolo de Alexandria, şoseaua taie drept prin sate. În faţa porţilor femei cu broboade negre în cap. Cîrduri de copii care se joacă. La trecerea mea întind braţul stîng înainte, arătînd cu degetul locul încheieturii. Am înţeles. Vor să ştie cît e ceasul. Din loc în loc, mulţime de porumbei, pe şosea, care, la apropierea mea, îşi iau zborul. Sînt şi multe orătănii domestice, care nici nu iau în seamă trecerea vehiculului. Numai în ultimul moment fac cîţiva paşi leneşi. La fel şi viţele. Caii s-au învăţat cu zgomotul de motor şi claxon. Înainte vreme, ţin minte cum viţele, mai ales caii, intrau în panică la trecerea fiecărui automobil. Căruţaşul trebuia să coboare şi să-i ia de hăţuri, să-i liniştească... Dar acum... Într-unul din sate am dat de o turmă de bivoliţe negre, printre care mi-am croit destul de greu un loc de trecere, în ciuda faptului că făceam foarte insistent uz de claxon.

★

Cîmp întins, neted, monoton, pustiu. Din loc în loc un copac singuratic. Imense întinderi de porumb şi de arături. Din cînd în cînd zgomot de tractor. Pe şosea, rar, extrem de rar, apare cîte un camion. Drumul acoperit de pietriş, un drum viclean, care caută să-mi fure roata din spate. Încerc să mă menţin pe urmele roţilor de camion, care au lăsat un fel de culoare. Dar cum mă abat o idee, la dreapta sau la stînga, capăt senzaţia de alunecare. Îmi place să mă închipui că alerg pe o muchie de cuţit. De fapt pericolul este mult mai mic...

★

Motocicleta mea sună ca un avion. Ce mai zgomot, în mijlocul acestui cîmp pustiu. Totuşi n-am nici o contribuţie la realizarea acestui efect sonor. La sfatul unui mecanic de atelier, am scos toba de eşapament. Vehiculul a devenit mai nervos, aleargă mai repede. Ulterior, un alt specialist mi-a spus că nu e bine ce am făcut. Greu de împăcat pe toată lumea, în materie de sfaturi. Fiindcă sînt şi din aceia, care la defecţiunile cele mai simple, ca să-şi dovedească competenţa, te pun să umbli la piesele cele mai gingaşe. Nu pot să uit acea împrejurare, cînd, din cauză că umflasem prost roata din spate, un astfel de specialist cu experienţă mi-a băgat în cap ideea că e spart cauciucul. Am umblat din loc în loc să-l repar, şi văzînd că după atîta vreme nu se mai dezumflă, am ajuns la concluzia care se impunea. Iată-mă şi acuma victima unui binevoitor. Totuşi, sunetul acesta, de avion, are un anume farmec...

★

Cîmp monoton, cer cenuşiu, ..., pustietate ... Şi dintr-odată, pe cînd mă aşteptam mai puţin, din nou lumina galbenă... De astă dată, probabil din cauza prafului stîrnit de pe şosea, de pe arătură, lumina galbenă pare un nor uriaş de polen, învăluind totul în jur, cîmpul, dealurile, cerul. Plutind în aer, difuză, lumina aceasta devine caldă, limpede, de îndată ce se aşterne pe pămînt, pe frunze, pe pietre, pe rama metalică a farului... Din nou m-a cuprins acea clipă de beatitudine, o senzaţie de fericire deplină pe care o mai simţisem cîndva în drum spre mare, gonind pe şoselele Dobrogei... Aerul era încins, nu se vedea încă marea, dar din timp în timp, mă izbeau pale de vînt rece, cu miros de apă sărată, ca nişte reflexe îndepărtate ale primelor valuri... Sau, tot aşa, m-a cuprins aceeaşi senzaţie de fericire, de uşurătate, ca într-un zbor, sau în vis, cînd veneam într-o seară spre Bucureşti, şi oraşul mi-a apărut ca o imensă dungă albastră, diafană, de-a lungul căreia jucau, sclipind tainic, miriade de lumini, ca nişte stele... Aceeaşi senzaţie, unică, şi acum, cînd iau în plină viteză norul acesta uriaş de lumină...

★

O dată cu înserarea, sînt la Caracal. Piaţa, grădina publică, un monument reprezentînd un soldat cu baioneta la armă. Multă lume la promenadă. Renunţ să mai ajung la Craiova. Restul de 60 de km îi voi face altă dată. Mă dor braţele şi umerii, vreau să mănînc şi să mă odihnesc. Trag la hotel. Iau masa la restaurantul amenajat la parter. Rog pe paznicul uzinei electrice care-i vizavi de hotel, să aibă grijă de vehicul pînă a doua zi dimineaţă. Adorm repede, fără să visez nimic, în acest oraş, al cărui nume este întovărăşit întotdeauna de zîmbete. Aşa a trecut prima şi ultima noapte ce-am petrecut-o la Caracal.

★

A doua zi dimineaţă, — înapoi, direcţia Bucureşti. Alimentez maşina cu benzină de „60". Zi senină. Vînt. La ieşirea din Caracal bariera lăsată în jos. În faţă un tractor. Pornesc mai departe. Vînt. Vînt. Cîmp negru, arid. Stoeneşti. Pod de fier peste Olt. Pădure de sălcii cu frunze de aluminiu, tremurătoare. O tablă indicatoare: regiunea Argeş. Pestra, sat minuscul, o baltă mare cu raţe albe. Vînt! Vînt!... Opresc la ieşirea din fiecare localitate, ca să notez unele amănunte de peisaj. Scriu „Vîntul şuieră ca-n ianuarie"... Cît s-a schimbat peisajul, atmosfera, de la o zi la alta. Astăzi totul e învăluit în praf ireal, ca o ceaţă stranie. La această impresie contribuie şi ochelarii de soare. Dăneasa, — nimic neobişnuit, la ieşire, o pantă abruptă. Sînt pe un platou perfect neted. Pe marginea şoselei un şir de stîlpi de telegraf. Undeva ară un tractor. Vînt, vînt teribil. Maşina trage greu, în viteza patra. Opresc pentru răcirea motorului. Radomireşti: drum cu multe curbe, în centru lume adunată în faţa magazinului mixt. Peste tot numai sălcii. Apoi iar cîmp, cîmp neted şi cer senin. Vîntul e şi mai puternic. Praf, nori de praf, pe un cer gălbui, straniu, nefiresc. Vîntul şuieră. N-aud nici sunetul motorului. Parcă sînt în ianuarie şi m-a prins un viscol. Mihăeşti. Sat mic, sălcii, în centru un obelisc cu un vultur în vîrf.

★

La ieşirea din Mihăeşti, o fîntînă de cărămidă, cu acoperiş ţinut de patru coloane. O tabelă indicatoare; regiunea Bucureşti. Aici văd unul din cele mai impresionante peisaje. Păcat că nu sînt pictor, păcat că n-am aparat de fotografiat. Opresc şi notez: Privelişte plină de forţă. Cîmp întins şi cer albastru-fumuriu, difuz. Între cîmp şi cer trei linii orizontale paralele: una drept în faţă, celelalte, într-o latură şi alta a orizontului, se pierd în infinit. Linia din faţă — şoseaua mărginită de stîlpi de telegraf, — la capătul căreia, foarte departe un copac singuratic, pipernicit. Într-o latură a orizontului, calea ferată, ca o dungă desenată cu tuş, cîmp negru, pe care merg tractoare grele, ca nişte tancuri. În latura cealaltă un şir de arbori, în zare şi-un imens islaz galben-brumat, pe care se vede o turmă de oi. Şi peste tot, pe şosea, pe cîmp, pe islaz, se ridică neguri de praf mişcătoare, trăgînd în urma lor suluri străvezii, ca nişte cicloane în miniatură...

★

Măgureni, la şosea numai o margine a satului, Măldăeni — case mari de cărămidă, teren de fotbal pe care joacă vîntul. Grupuri de biciclişti. Siluete de construcţii înalte, turnuri. Roşiorii de Vede. Lumea se plimbă în centru. La bufet, nici o masă liberă. Se bea bere. Peretu. Plosca. Sate lungi, prin care şoseaua trece dreaptă. Buzescu, case răzlete ca nişte vile, între arbori. Adameşti. Nanov, garduri aliniate, vopsite în alb. Alexandria. Din nou la „Mioriţa". Privesc arborii din parc, cu colorit splendid, frunze galbene, cafenii, roşcate. Şosea cu sălcii pe margine. Imens cîmp de porumb prin care susură, uscat, vîntul. E un vînt mai potolit, dulce. Aerul curat, limpede... Şoseaua luceşte, parc-ar fi de sticlă... Peisajul din jur cărămiziu-violet...

★

Pe marginea şoselei doi scuterişti stau lîngă vehiculul lor, căruia i-au scos carena. Îmi strigă ceva. Opresc, crezînd că au nevoie de o sculă, o pompă. „Nu, mulţumesc. Dumneata mergi cu semnalizatorul din dreapta aprins"... Aşa este. Îl sting. Peste cîteva momente opreşte un „Ij". Motociclistul întreabă dacă n-au nevoie de platine. E un gest obişnuit. Şoseaua este un loc al solidarităţii omeneşti. Aici n-ai să te simţi niciodată singur. Oricînd va opri cineva lîngă tine dacă eşti în pană. Din cauza asta îmi place, între altele, să merg cu motocicleta.

★

Merg înainte. Văceni, drum cu pantă. Drăgăneşti-Vlaşca, la intrare, carusel, tarabe de bîlci, copii, clădiri înalte, de cărămidă în centru. Asar-Aga. Prunaru. Sate cu arbori mulţi, ca nişte grădini.

★

Opresc pentru răcirea motorului. Privesc şoseaua, înapoi de unde am venit. Soarele e deasupra dungii de asfalt, care luceşte ca o lamă de cuţit. Mă tentează un experiment: Să gonesc pe această linie strălucitoare. Ce senzaţii voi avea? Pun ochelarii galbeni de soare. Parcă alunec pe o bară de oţel încins, pe o şarjă incandescentă sau pe o rază de soare. Opresc şi pun ochelarii incolori. Imaginea asfaltului se schimbă. Drumul pare un cuţit rece, care reflectă o lumină orbitoare, bătînd în albastru. Copacii de pe margine par nişte umbre întunecate, ieşite din noapte. Soarele în faţă, strălucitor, îţi ia vederea. Totul, afară de şosea şi soare, pare, prin contrast, negru.

★

Naipu. Opresc la bufet. În cerdac, un grătar cu mititei. Văd două afişe. Unul: „Stop. Aici vindem vin de Odobeşti, 8 lei kg. la gheaţă" Altul: „Cumpăraţi loz în plic". Mă aşez la o masă, comand o gustare. Doi tineri mă-ntreabă dacă merg la Bucureşti şi astfel intrăm în vorbă. Unul din ei este tractorist. Vrea să-şi cumpere motocicletă. „Acum asta e moda printre tractorişti. Dimineaţa ajungi mai repede la lucru, iar duminică te plimbi. Da, mulţi tractorişti au motociclete. Vinul e bun. Dumneavoastră nu serviţi? Înţeleg, sînteţi cu maşina,... De unde veniţi?... Aţi făcut ceva drum, nu glumă. Păcat că nu mai staţi cu noi... Călătorie bună"...

Peisajul e cu mult schimbat. Pe cîmp, pe marginea şoselei din ce în ce mai mulţi arbori, mari, cu coroane rămuroase. Copaciu, Crovu, Ghimpaţi: În centru, restaurant şi staţia „Rata". Lîngă difuzor, mulţi ascultă transmiterea unui meci de fotbal. Bălăria. Perdele de salcîm. Stîlpu, Gorneni. În drum, multe căruţe dinspre Bucureşti. Mihăeşti. Buda, Cornetu. Sate mari, case de cărămidă. Lume multă se plimbă, în haine de oraş, cu trenciuri pe mînă. Multe biciclete. Bragadiru. E seară. Vîntul a stat. Peisajul vineţiu-albastru. Maşinile au aprins farurile şi stopul roşu din spate. O dungă imensă albastră, de la un orizont la altul — stele şi stele... Apoi un culoar imens de lumină albă, strălucitoare, fluorescentă — Bucureştii.

# SÎNT UN OM VIU

Sînt un om viu.
Nimic din ce-i omenesc nu mi-e străin.
Abia am timp să mă mir că exist.
Mă bucur întotdeauna că sînt.

Nu mă realizez deplin niciodată
pentru că
am o idee din ce în ce mai bună
despre viaţă.

Mă cutremură diferenţa dintre mine
şi firul ierbii,
dintre mine şi lei,
dintre mine şi insulele de lumină
ale stelelor.
Dintre mine şi numere,
bunăoară între mine şi 2 , între mine şi 3.

Am şi-un defect, un păcat:
iau în serios iarba,
iau în serios leii,
mişcările aproape perfecte ale cerului.
Şi-o rană întîmplătoare la mînă
mă face să văd prin ea
ca printr-un ochean,
durerile lumii, războaiele.

Chiar şi dintr-o astfel de întîmplare,
mi s-a tras marea înţelegere
pe care-o am pentru Ulisse, şi
admiraţia ce i-o port
bărbatului cu chip ursuz – Dante Alighieri.

Cu greu mi-aş putea imagina
un pămînt pustiu, rotindu-se
în jurul soarelui...
(Poate şi fiindcă există pe lume
astfel de versuri).

Îmi place să rîd, deşi
rîd rar, avînd mereu cîte o treabă
ori călătorind pe o plută, la nesfîrşit,
pe oceanul oval al fanteziei.

E un spectacol de neuitat acela
de-a şti,
de a descoperi
harta universului în expansiune,
în timp ce-ţi priveşti
o fotografie din copilărie!

E un trup al tău, vechi,
pe care l-ai rătăcit
şi nici măcar un anunţ, dat
cu litere groase,
nu-ţi oferă vre-o şansă
să-l mai regăseşti.

Îmi desfac papirusul vieţii
plin de hieroglife,
şi ceea ce pot comunica
acum, aici,
după o descifrare anevoioasă
dar nu lipsită de satisfacţii,
e un poem închinat păcii,
ce are pe scurt, următorul cuprins:
Cînd îmi ridic tîmpla din perne, nu vreau
să se lungească-n urma mea, pe paturi,
moartea,
şi-n fiece cuvînt ţîşnind din mine,
peşti putrezi să-mi arunce, ca-ntr-un rîu oprit.

Nici după fiecare pas,
în golul dinapoia mea rămas,
moartea nu vreau să urce-n sus, asemeni
unei coloane de mercur,
bolţi de infern proptind deasupra-mi.
Dar curcubeul negru-al ei, de alge
de-ar bate-n tinereţea mea, s-ar sparge
şi de-ar voi să-mi adumbrească pacea
voi şti să-i sfarm lui Marte carapacea.

E o fertilitate nemaipomenită
în pămînt, şi-n pietre şi în schelării.
Magnetic, timpul, clipită de clipită,
gîndurile mi le-nalţă
ca pe nişte trupuri vii.
E o fertilitate nemaipomenită
în pămînt, şi-n pietre şi în schelării.
Umbra de mi-aş ţine-o doar o clipă pironită,
s-ar şi umple de ferigi, de bălării!

Doar chipul tău prelung, iubito,
lasă-l aşa cum este, rezimat
între două bătăi ale inimii mele,
ca între Tigru şi-ntre Eufrat.

**NICHITA STĂNESCU**

# CASĂ NOUĂ

...Răzbit din ce decenii mă priveşte
acest şifonier cu încrustaţii,
greoi şi hîrbuit?
Adeseori mă tem ca nu cumva
praful alb ce se stîrneşte
la deschiderea scrîşnită a bietelor uşi
să m-acopere şi să-mi
încărunţească părul.
M-aş prăbuşi de-atîta bătrîneţe!

Voi părăsi curînd această casă,
spaimele din pod ale copilăriei,
gardul năucit de ploi,
cuşca ce-a adăpostit atîţia cîini,
apăruţi şi pieriţi întotdeauna pe neaşteptate
lîngă jocurile mele, lîngă protestele mamei.

Voi părăsi curînd preşurile vărgate,
sub care lutul nu reuşeşte să fie
îndeajuns de discret, atîtea şi atîtea
obiecte acum de prisos, drapate-n amintiri.

...E o noapte adîncă şi sînt singur,
singur cu actele mele,
în casa aceasta care parcă presimte
că va fi părăsită.

Dar peste tăcerea lucrurilor, peste
actele mele deschise, prelungesc un gest
spre peretele de cărţi.

Atinse, un zvon adînc
dau coloanele de tomuri
şi lumi contradictorii se-ntretaie
cu mii de vieţi şi sori şi anotimpuri
clătinînd unghiurile încăperii.

O carte dintre toate
alege mîna, lumile tac:
am sub ochi
legile de foc ale Revoluţiei!

O, bucuria,
de milioane de ori minunat aceeaşi,
a trecerii unor vieţi într-o casă nouă...

**Ilie CONSTANTIN**

TEODOR BALŞ

# Seceriş în cîmpia Burnasului

Spre şoseaua Alexandriei, Bucureştiul îşi trimite ultimele blocuri, ultimele tramvaie. Mai departe, spre satele de pe Argeş şi Teleorman rulează pe asfaltul şoselei autobuzele.

Oraşul se continuă în primele comune; apoi urmează cîmpul ca o explozie cromatică dominată de caratele recoltei, de verdele închis al porumbului.

Acul „Pobedei" oscilează pe cadranul gradat între 60 şi 70 de km. la oră. Satele aleargă în urmă, lăsîndu-ne veşnic înainte şoseaua. Pretutindeni garduri noi, case noi, firme noi: Magazin universal, Căminul cultural... Dispensarul... Şcoala... Ştrandul...

Şi, mai ales, florile. Oamenii au scos la marginea şoselei florile. Straturile de flori, împrejmuite cu gărduleţe de lemn arcuit, te întîmpină în fiecare sat, în locul oamenilor plecaţi în cîmp, la arie. Florile — mesageri ai dragostei pentru frumos, ai sufletelor generoase care s-au deschis ca şi ele sub soarele binefăcător al socialismului.

Colectiviştii au scos grădinile pe linia satului.

Apar tarlalele imense de grîu. Parcă din stupina soarelui s-a revărsat toată mierea luminii. Prin pădurile subţiri şi galbene, legănate de o adiere blîndă, înaintează către porţile oraşului remorcherele roşii ai tractoarelor, siluetele albe ale combinelor. Sus, pe podium-ul lor, colectiviştii leagă sacii. La capătul tarlalelor arcurile camioanelor se întind sub greutatea sacilor cu grîu. În cîmp, colectiviştii orînduiesc stogurile în şiruri lungi, paralele. Freamăt, huruit de maşini şi cîntec:

**Zvîrlii secera de fier**
**Se făcu lună pe cer;**
**Cu combina trec prin grîne.**
**Cîmpu-ntreg mi se supune..**

Secerişul este în toi.

★

Amiază de iulie, fierbinte, în cîmpia Burnasului. Satul pare pustiu; dincolo de garduri, casele s-au tras la umbră, sub salcîmi. Au mai rămas, ici-colo, băncile de lemn ieşite la drum, în aşteptare. Oprim la sfatul comunei Smirdioasa. Clădirea cu pridvorul de zid împins înainte e tăiată în două de un culoar mărginit de cinci uşi. Cele patru laterale sînt încuiate. Cea din fund e dată de perete. Pe ziduri afişe, anunţuri, şi — în colţ — legat de-un cui, spînzură un caiet aproape terfelit. Îl răsfoiesc; e plin de însemnări ciudate scrise cu creionul. Un fel de telegrame ale sătenilor, cu grafii variate sub care apar semnături informe cu simple, datate, trimise aceluiaşi om: electricianul comunei.

„Mi-am cumpărat radio. Am nevoie de priză. Nu vreau să pierd programul de mîine". „La al treilea stîlp de la cooperativă nu arde becul. Tov. electrician e rugat să-l pună". „La noi s-a stins lumina aseară. S-o fi ars siguranţa?"

Cu creion chimic electricianul a răspuns fiecăruia: „Executat lucrarea".

Am vrut să scriu şi eu o „telegramă": „Către preşedintele sfatului. Păstraţi acest caiet al luminii ca pe un document al ieşirii din întuneric".

I-o trimet acum, pe această cale.

★

La sfat nu-i decît paznicul. Stă-n camera din fund, la masă, lîngă telefon şi mănîncă. Din cînd în cînd îşi reazimă pîinea în piept şi taie cu cuţitul felii lungi, subţiri. Roata pîinii descreşte încet, ca luna cînd trece spre pătrar. Mănîncă cu siguranţa omului care ştie că pămîntul a dat pîine din belşug.

La sediul G.A.C. 30 Decembrie din comuna Conţeşti nu-l poţi găsi în aceste zile decît pe cei din sectorul zootehnic şi încă vreo cîţiva colectivişti. La incubatorul de pui, au rămas numai Cristea Fereşteanu şi o femeie. Ceilalţi au plecat la cîmp, cu coteţele pe roate — adevărate cabane în care sînt cazaţi 6 000 de pui mari.

În cîmp, de altfel, s-a mutat tot satul. Ca într-un exod. Acolo dorm, în corturi şi mănîncă la bucătăriile de cîmp adăpostite în sprînceana unei liziere de salcîmi. Dincolo de Vedea, se întind cele 1.037 ha. de grîu pe care au hotărît să le termine într-o săptămînă. Cînd le străbaţi, urmînd drumurile de cîmpie, lungi, ţi se par o împărăţie a soarelui cu miliarde de raze inspicate unduindu-se uşor în puiul de vînt care le tulbură arşiţa. Am văzut impresionanta bătălie de vară pentru pîinea noastră cea de toate zilele, dulce şi gustoasă. Seara, la lumina lunii, şi dimineaţa sub argintul luceafărului de ziuă, statul major al preşedintelui Gheorghe Doicin încheie bilanţul zilnic şi stabileşte noua ordine de bătaie. Ca pe front. S-a calculat viteza zilnică de înaintare: 151 ha, distribuite astfel: combinele 40 ha. pe zi, secerătoarele-legători 6 ha. pe zi, secerătorile simple 105 ha. pe zi.

Treieratul s-a organizat şi noaptea. Cîmpul este asaltat din toate părţile, încercuit şi cucerit, tarla cu tarla. Fiecare se luptă să smulgă pămîntului întreaga bogăţie. Echipele, brigăzile, tractoriştii, combinerii, toţi sînt în întrecere. O întrecere care te cucereşte prin spiritul colectiv de echipă, de familie colectivizată. I-am văzut şi pe cei mai buni dintre ei, sus pe combine, tăind cîmpul spre apusul soarelui, cu feţele prăfuite şi arse, aurite de lumina amurgului: Petre Ispas, Cristeanu Valeriu, Doicin A. Gheorghe, nepotul preşedintelui, şi alţii, tot aşa de tineri ori mai în vîrstă.

Seara, la lumina focurilor şi-a lunii ciobite, au cinat îndelung, lîngă pîinea lanurilor nesecerate încă. Şi cînd orizontul sonor al greierilor a cuprins cîmpul, s-au tras sub corturi şi în dormitoarele vagon, cufundîndu-se în somnul legănat de pămînturi.

★

I-am văzut la aria de treier şi pe cei de la Bragadiru, din minunata gospodărie condusă de preşedintele Radu Tudor, deputat în Marea Adunare Naţională; pe tractoriştii lui Ciobanu Florea care atacau tarlaua de 92 ha. a G.A.S. Pietroşani din punctul „În deal la vie", pe cei de la Găujani — o altă secţie a aceleiaşi G.A.S., lîngă Dunăre — care muncesc cu spor. Erau tractoriştii lui Iachimji Ion, şeful secţiei G.A.S. Găujani, toţi comunişti, şi Drume Marin, şi Velcea Nicolae şi Camber Florea. Cînd m-am despărţit de ei, străbăteau înserarea de-a lungul Dunării, prin grîu, cu tractoarele şi combinele în formaţie.

Păreau nişte remorchere şi şlepuri ciudate trecînd prin Dunărea de grîu spre porturile belşugului.

Cîmpia Burnasului — caracterizată în 1922 de Lazăr Şeineanu în Dicţionarul universal al limbii romîne drept o „cîmpie întinsă în judeţul Teleorman, cu păşuni numeroase, dar stearpă ca şi Bărăganul" — a fost transformată într-un corn al abundenţei.

*În plin efort*

Foto: SANDU MENDREA

# UNGHIUL DE VEDERE AL SCRIITORULUI (II)

Pornind de la o discuție despre problemele artei literare în schiță, m-am referit în articolul anterior la unghiul de relatare a întîmplărilor ca element de bază în cristalizarea ideii artistice. În afirmarea concepției scriitorului. După exemplele furnizate de volumele lui Nicolae Țic și Francisc Munteanu, menționez în continuare, pentru a arăta ce însemnătate are consecvența în stabilirea unui unghi de vedere, bine ales și bine definit, o schiță de Dumitru Radu Popescu. Citind „Frumoasa de la ora 5" (Steaua nr. 5/1962) am recunoscut calitățile artei lui D. R. Popescu: interesul pentru momente de tensiune în transformarea socialistă a conștiințelor, simțul atmosferei, un soi de degajare în istorisirea faptelor. Din nou asistăm la evoluția unei stări de spirit pînă la o fază de paroxism (ca în „Mașina", „Un punct", „Ploaie albă" etc.). Ieșirea aventuroasă în larg a unor pescari, surprinși de furtună, este privită prin prizma unui tînăr lipovean, aflat și el pe mare în această împrejurare dramatică. Din cîteva linii sigure, expresive, se compune fizionomia unui tînăr. Îl înțelegem dintr-o convergență de caracterizări: gesturi spontane, energice, fîstîceală în întîlnirile cu fetele care își plimbă degetele lor pe tatuajele sale, tăcere în fața glumelor usturătoare ale bătrînului Timofei, tăcere care denotă o anume înțelegere mai suplă a raporturilor între oameni. Întreaga descripție a aventurii este impregnată de vitalitatea acestui tînăr, care trăiește simplu, frust, avînd totuși la nivelul său de apreciere a fenomenelor, o conștiință a solidarității și a datoriei de a-i ajuta tovarășii de muncă. De la un moment dat se produce însă o discontinuitate în narațiune, se destramă unitatea unghiului de vedere. Înotînd spre mal ca să-și salveze prietenii, eroul își pierde claritatea de gîndire și halucinează. Caracterizat pînă atunci la o anumită treaptă de conștiință, tînărul pescar e copleșit acum de dileme hamletiene, îngăimînd cîte un cuvînt care simbolizează forțele contrarii din sufletul său: — *„Marea... — Peștele... — Viața... — El"* etc. Declanșată de ideea răspunderii, zbaterea interioară ia proporții nencheipuite, schimbînd de fapt natura personajului. Mai mult, într-un postscriptum, autorul consemnează un dialog cu eroul, care i-a caracterizat lapidar întîmplarea: — *„A fost așa, a început el... Noaptea trecea de pe mal pe apă..."*. Nu ne mai aflăm în fața aceluiași om, brusc tentat de filozofări poetizate. Prin complicarea artificială a structurii personajului se încețoșează și viziunea unitară a schiței, iar însușirile scriitoricești remarcabile ale lui D. R. Popescu se estompează.

Această incursiune în proza noastră epică de mică întindere, relevînd unele probleme legate de delimitarea perspectivei scriitorului, îngăduie încă odată desprinderea semnificației procedeelor de compoziție în fructificarea ideilor artistice ale diferitelor narațiuni. Ce posibilități de pătrundere în psihologia omului înaintat, de reliefare a orizontului său de aspirații și convingeri oferă o bună alegere a unghiului de relatare! Dacă ne exprimăm nemulțumirea pentru unele lacune de concepție în schițele și povestirile apărute în ultima vreme, faptul se datorește printre altele și unghiului de vedere îngust sau stereotip din care sînt apreciate cîteodată fenomenele vieții noi. Să nu uităm că avem îndatorirea să înfățișăm omul care gîndește profund asupra istoriei, și care are o înaltă problematică spirituală, constructorul socialismului și comunismului.

*

Repetînd expresii ca „unghi de vedere", „tip de narațiune", trebuie să înțelegem că ele sînt formule de lucru ale criticii literare. Ele fixează cîteva puncte de reper în procesul creației, desigur mult mai complex și mai divers. Unele demarcații generale enunțate — personajul participant, martor, confident etc. în schiță — reprezintă doar o introducere în analiza la obiect pe care critica e datoare s-o întreprindă. Stabilind relația între unghiul de vedere și viziunea ideologico-artistică a prozatorului, criticul trebuie, de abia de aci încolo, să deosebească nuanțele specifice — care definesc substanța schiței și personalitatea scriitorului. Se preciza în articolul trecut, că o formă a narațiunii este cea denumită convențional a martorului. Acesta îndeplinește funcția de cronicar al evenimentelor, recomandîndu-ne omul sau situația vizată de autor. Spunînd doar atît despre o schiță, observația criticii rămîne sumară, se apropie prea puțin de particularitatea obiectului cercetat. Mai rămîne loc pentru distincții pe concret, destinate să contureze exact ideea artistică. Se poate efectua o clasificare, de pildă în formula martorului, după gradul de intensitate a „intervenției" sale în acțiune. Să ne referim aici la cîteva exemple ilustre: În „Masca" lui Cehov, penibila farsă pe care o joacă un bogătaș cîtorva intelectuali este zugrăvită ca și cum ar fi privită dintr-un colț al scenei. Observatorul nebeneficiind în schiță, de nici o caracterizare, poate fi numai un martor ocular, preocupat să înregistreze ceea ce vede și aude, imparțial și reținut, pierzîndu-se în umbră, nedestăinuind cum a trecut și el, probabil, asemenea celorlalți, de la starea de stupefacție și indignare la cea de stîmpărare generală. Ridicolul situației apare mai elocvent dintr-o asemenea perspectivă „obiectivizată". La Faulkner, în „Un trandafir pentru Emily", povestitorul este unul din vecinii orașului. El împărtășește cu toată populația orașului curiozitatea față de misterul eroinei — izolarea ei straniie. E bănuită apoi de revelația finală: prinsesem cadavrul cu care fanatica bătrînă împărtășise patul decenii de-a rîndul. Martorul este aici mai activ, imprimînd narațiunii un ritm propriu. Se simte o ușoară ezitare în reconstituirea biografiei personajului, replică la trufia și îndărătnicia lui, precum și o ușoară admirație pentru tăria unor sentimente afirmate sub o astfel de formă cindată. Toate acestea electrizate treptat de pofta de a viola misterul chiar cu prețul unei sancțiuni. La Gorki în „Douăzeci și șase și unul", martorul nediferențiat de grupul bătrînilor, este un pasionat, un patetic și în faza adorației fetei și în faza renunțării ei publice. Forța caracterizării constă tocmai în integrarea lui deplină în colectivitate, ca o ridicare a coeficientului de angajare, așadar în aptitudinea naratorului de a exprima deslușit starea de spirit efervescentă a ambiantei lumii unde „miroase a covrigi", cum îi transmitea Cehov lui Gorki impresiile sale. La Maupassant, în „Domnișoara Perle" deși țelul schiței rămîne prezentarea dragostei tăcute dintre domnul Chantal și eroină, dragoste strivită sub lespedea corectitudinii și ipocriziei burgheze, martorul intervine chiar el ca să descifreze sentimentele și deține un rol de catalizator. Are o identitate și-i putem circumscrie mentalitatea, temperamentul, tabieturile. La Sadoveanu, în „Sluga", boierul vanitos și las care urmărește, în panică, mișcările viritului, crezînd că i se pregătește o răzbunare atroce, participă în mod egal cu acesta la acțiune, decide și el cursul întîmplărilor. Granița între martor și eroul principal se șterge aici, deoarece necesitățile conținutului determină logica internă a imaginii și modul particular de abordare a tipurilor de narațiune. Critica nu extrage deci niște formule normative, criterii de compunere a schițelor, ci verifică valabilitatea cazurilor individuale, raportînd compoziția la ideea artistică, la temperamentul scriitorului. Numai intențiile ideologico-artistice motivează aspectul original pe care-l capătă în orice schiță dialectica relațiilor dintre personaje, și sistemul de imagini creat.

Mai departe. Dacă am stăruit în articolul trecut asupra caracterului reprezentativ al personajului trebuie să includ acum și posibilitatea situațiilor de excepție. Limitez și aici argumentația la o singură modalitate de construcție (personajul-martor) spre a înlesni desfășurarea analizei. Așadar și un personaj intermediar transparent, care oglindește situațiile, fără a le da vreun relief, sau chiar ca un comentator obtuz poate acumula funcția-cheie, evidențiind de pildă contrastul între caracterul excepțional al evenimentului și paloarea, mărginirea interpretărilor. Atunci însuși autorul scontează pe acest contrast, iar punctul său de vedere nu coincide cu cel al personajului, se comunică, dacă pot spune astfel, prin refracție. În „Apusul soarelui", o povestire apendice la celebrul roman al lui Faulkner „Zgomotul și furia", teribila trauma pe care o trăiește o negresă este semnalată prin „vizita" unui copil. Quentin, nedumerit în fața agitației oamenilor mari, transpunînd pe alt plan tensiunea momentului — ceea ce dezvăluie parcă mai elocvent neputința eroinei și scopul al propriului său. Pentru Edgar Poe, în „Cărămidă de mar", lipsa de disponibilitate a povestitorului, refractar la acuzația unei bătrîne și fantastice care domina pe prietenul său, Legrand — are un efect ... Ca atît mai spectaculoasă apare pe ... pe care o atrenă mai tîrziu ... grotescului ... lui Legrand.

Cînd posibilitățile de operare ale personajului-comentator nu sînt suficiente nici pentru definirea ideii, nici pentru asumarea verosimilului, autorul e silit să-și asume, chiar și-și construe „experimentul" fără a scăpa caracterul unitar al relatării. E ... în acest sens romanul lui Mihail Petroveanu cu privire la procedeul de care urmărit Caragiale pentru a-și semnifica personajele: tonta discretă, dentul de la cîștigătorul loterie sînt impresii de complexitate. Este un strălucit exemplu de conservare a omogenității schiței (nu se modifică perspectiva de relatare) și de disjungere între optica autorului și cea a personajelor care merită aprobarea.

Pășim astfel într-un domeniu care revendică noi clarificări de principiu. Rolul unghiului de vedere în cristalizarea ideilor unei schițe nu e decît relativ. De limpezimea conținutului ideologic, de veracitatea descrierii depinde și eficiența prizmei prin care se face observația. Pleciînd de la o interpretare falsă, idealistă a conceptului de autenticitate, literatura decadentă occidentală absolutizează unghiul de vedere, sustrage personajul din realitatea obiectivă, ridică un zid între el și colectivitate. Totul se petrece în această proză numai pe culoarele obscure ale sufletului, acolo unde imaginile lumii exterioare se reflectă deformat. Ne mai interesează adevărul observației, ci jocul interpretărilor subiective în care amintirea și uitarea își dispută teritoriile, iar impresiile acest personaje se suprapun peste datele realității, ... Un asemenea unghi de vedere, — ales astfel încît să nu poată ordona percepțiile contrare — e menit să pregătească o literatură a disperării, disperare în fața haosului, a ... și a absurdului.

Iată deci, unde duce negarea rolului determinant pe care trebuie să-l aibă în literatură conținutul de idei și fidelitatea față de adevărul obiectiv. Numai de pe ... și al ideii ... se poate închega o unitate ... între analiza psihologică ... și relatarea realității sociale, se poate alege o justă alegere a unghiului de vedere. Eșecul în proza contemporană ... în direcția operării ... imaginii ... de documentare, de faptul ... în afara unei ... de ... în afara unei ... de ... ... arăt ... în ... ... în ... ... ...

# OBIECTIV

## Săptămîna cinematografică

Programul cinematografic al acestei săptămîni unește, într-un contrast izbitor, o meritorie inițiativă, avînd valoarea unui act cultural, cu o recidivă a criteriilor îngust comerciale în alegerea și difuzarea filmelor. Pe de o parte, este vorba de ciclul de filme premiate la diferite festivaluri internaționale, pe de altă parte, de programarea coproducției italo-franceze „Mongolii", care rivalizează cu pelicule de categoria „Teodora". Este, cum se vede, un nou prilej de a aborda problema educării gustului.

Chiar dacă nu se poate afirma că alcătuirea ciclului de filme premiate este foarte riguroasă și are o perfectă unitate, ideea merită să fie apreciată. Alături de două din creațiile lui Ciuhrai, „Balada soldatului" și „Cer senin", opere de un patos concentrat, figurează, de pildă, pamfletul plin de vervă și sarcasm „Copiii minune", realizat de Kurt Hoffmann. Desigur, nu-i prea lesne de stabilit vreo legătură între „Valurile Dunării", realizare care l-a consacrat ca regizor de cinema pe Liviu Ciulei, și filmul englez „Drumul spre înalta societate" (inclus în ciclu datorită premiului pentru cea mai bună interpretare feminină dobîndit de Simone Signoret), sau între „Nopțile Cabiriei" al lui Frederico Fellini și producția studiourilor maghiare „Alba Reggia". Important este însă faptul că s-a inițiat o astfel de acțiune, care readuce în atenție cîteva filme de valoare, contribuind nemijlocit la îmbogățirea culturii cinematografice a spectatorilor.

Continuînd, în alt mod, ceea ce s-a realizat prin organizarea „Serilor prietenilor filmului", ciclul acesta nu trebuie să rămînă o manifestare izolată, întîmplătoare. Preocuparea pentru valorificarea deplină a celor mai bune realizări aflate în circuitul rețelei cinematografelor e de dorit să fie mereu în centrul atenției organelor care răspund de distribuirea filmelor.

Dar nu se poate să anulezi cu o mînă ceea ce înfăptuiești cu cealaltă... Și, din păcate, cam acesta e riscul cînd, simultan cu ciclul amintit, se programează pe ecranele a opt cinematografe superproducția pseudoistorică „Mongolii".

In goana după beneficii, nimic nu-i poate reține pe producătorii acestui gen de pelicule. Nici grija de a nu încălca adevărul istoric; nici simțul măsurii atunci cînd frenezia epică a scenariștilor se dezlănțuie, uitînd complet de limita verosimilului; nici risipa de energie pretinsă pentru a dirija un număr impresionant de figuranți și a filma scene „tari", de efect sigur. Totul este să se obțină un film care să „ia ochii" celor neavizați.

Și „Mongolii", s-o recunoaștem, are destule atribute ca să atingă acest scop. Firele acțiunii sînt cu bună știință încîlcite pentru a epata și captiva pe acei spectatori dispuși să accepte chiar și cele mai puțin plauzibile situații. Ecranul e inundat de un torent nesfîrșit de ciocniri și bătălii, acte de teroare, mașinațiuni viclene, schingiuiri și asasinate. In această direcție, regizorul Andre de Toth manifestă o deosebită predilecție. Ororile alternează în film cu scene erotice și cu momente care se vor grave și solemne evocări ale ambianței istorice. Trucaje și artificii cinematografice spectaculoase însoțesc întreaga desfășurare aventuroasă a acțiunii, fără ca realizatorii să pară vreo clipă stînjeniți de arbitrariul întîmplărilor și de totala lipsă de substanță a ideilor exprimate. In schimb, interpreții (printre care cîțiva actori cu bun renume: Antonella Lualdi, Anita Eckberg, Pierre Cressoy) sînt nevoiți să justifice comportarea contradictorie, falsă, nemotivată dramatic a multora din personaje.

Ar fi o eroare să privim cu indulgență și cu un surîs de superioară înțelegere o asemenea peliculă menită să perverteascâ gustul publicului. Un elementar spirit critic și o atitudine lucidă față de problema apărării bunului gust obligă la o denunțare fără concesii a unor astfel de superproducții în culori și cinemascop, care abuzează de mijloacele cinematografului modern.

**Mihail LUPU**

*MOMENT DIN FILMUL „FANTOMELE DIN SPESSART"*

# „Fantomele din Spessart"

*Spre deosebire de un Helmuth Kaütner, care, după cîteva filme de autentic mesaj democratic, a sfîrșit prin a îmbrățișa temele propagandei reacționare a cercurilor guvernamentale din R.F.G., Kurt Hoffmann, care în trecut ne-a dăruit îndrăznețul film „Copiii minune", continuă să se mențină pe o poziție progresistă, afirmînd, față de aceleași cercuri, o atitudine nonconformistă, critică. Noua sa realizare, „Fantomele din Spessart", o dovedește cu prisosință, chiar dacă ea nu atinge amploarea, profunzimea și acuitatea analizei critice care se desfășura în filmul menționat mai înainte, „Copiii minune". „Fantomele din Spessart" este o fantezie muzicală în care numeroase și variate racile ale vieții politice și sociale din R.F.G. sînt satirizate „în vîrful peniței", cu o ironie care se vrea sprințară și într-un ritm cinematografic care se vrea îndrăcit. In R.F.G. mai dăinuiesc încă fantomele trecutului. Mai mult chiar, puterea lor crește mereu. Ca și fantomele din Spessart care, încurgitînd mirobolante deserturi, se materializează, și se manifestă cu insolență, fantomele regimului național-socialist, industriașii, oamenii politici, militarii și magistrații care l-au slujit cu un zel deosebit pe Adolf Hitler, au un rol din ce în ce mai hotărîtor în viața Republicii Federale Germane. Aceste forțe ale întunericului și ale nenorocirii se afirmă mereu mai fără jenă, mai ostentativ, mai brutal. Ne-o spune presa mondială, ne-o spune, printre alte cărți și filme, realizarea lui Kurt Hoffmann. Teza ei esențială rămîne afirmația: „Lumea noastră n-a fost încă defantomizată".*

*Asistînd la desfășurarea filmului, admirăm înainte de toate, consecvența cu care autorul lui se opune și luptă împotriva trecutului de care regimul de la Bonn nu a reușit să se desprindă, pe care caută, dimpotrivă, să-l reînvie și să-l continue. Filmul se caracterizează astfel printr-un antifascism net, hotărît, prin luciditatea cu care consemnează incapacitatea noii formații statale de a se înnoi. Și este semnificativ faptul că în film nu apar reprezentanții muncitorimii și țărănimii germane sau, dacă apar, dețin un rol neînsemnat. Scena e, așadar, ocupată de rămășițele unei aristocrații feudale decavate, cum sînt cei din familia conților Sandau, de reprezentanții marii burghezii, de politicienii aventuriști, de magistrați, polițai, militari, femei venale etc. E evident că nu aceștia pot împinge țara pe un făgaș nou. De unde și impresia de orizont închis, de atmosferă sufocantă. Sub desfășurarea trepidantă a acestei comedii muzicale, apare tocmai impresia de univers stătut și înăbușitor. Americanizarea vieții politice, sociale și culturale în regimul de la Bonn nu face decît să accentueze pînă la exasperare racilele acestuia din urmă. In zadar magazinele de jucării încearcă să ascundă integrarea lor în politica militaristă și revanșardă a oficialității, vînzînd, alături de tancuri în miniatură, benigne animale de cîlți sau de material plastic, în zadar muzica militară, care primește un mic tiran oriental dispus să facă jocul neocolonialismului, după ce a intonat un marș războinic, cîntă o rumbă. Căci ca și în celelalte state capitaliste, marșurile războinice și cha-cha-cha-ul, „twist"-ul etc. coexistă, cele din urmă străduindu-se să acopere pe cele dintîi, să acopere zgomotul noilor divizii care visează dimineți însîngerate. Nu, împrumutarea stilului de viață american nu a schimbat nimic — fiindcă nu face decît să încurajeze — intențiile războinice și revanșarde ale guvernanților de la Bonn. Intr-o secvență a filmului, Hoffmann are aerul să spună: — „mai bine rumbe decît marșuri marțiale". Și nu-și dă seama că guvernanții occidentali folosesc de mult rumbele ca un soporific, ca o perdea de fum la adăpostul căreia un popor nu sesizează că e mereu mai mult împins spre război. La fel afundarea în existențialism și în experiențe extravagante, — în film situația este simbolizată de avatarurile fantomei femelă, mai întîi albastră, apoi galbenă, totdeauna coafată și fardată ca o frecventatoare a cluburilor și tavernelor din St. Germain des Près — demonstrează marasmul unei societăți care nu poate oferi tineretului idealuri constructive, care, departe de-al putea ajuta să ajungă la o conștiință lucidă, îl dezagregă, pentru a-l face să accepte oroarea.*

*Vidul interior, pustietatea afectivă și morală este consemnată în secvența care se petrece pe bordul yachtului unui magnat: rege, unde femeile îmbălsămate în șezlongurile lor debitează, ca o placă stricată, aceleași formule stereotipe în englezește, contemplînd totodată niște cîței erotici și nevrozați. Respectul pentru cosmeticianul sau coaforul care, vrăjitor modern, te împiedică să vezi broasca sub prințesă, adorația gintei canine ca derizoriu alibiu al omeniei și necontenita evadare într-un erotism pe cît de exagerat, pe atît de mohorît, nici una din trăsăturile atît de proprii claselor exploatatoare din occidentul contemporan nu rămîne neconsemnată de regizor. Astfel, filmul se constituie dintr-o multiplicitate de notații aparent mărunte, în realitate pertinente și grăitoare. Intr-o viziune și un tempo de fantezie, de comedie muzicală, fără insistențe și pedalări, într-un stil de joacă, filmul lui Kurt Hoffmann se caracterizează printr-o destul de largă cuprindere a problemelor, printr-o critică îndreptată asupra esențialului și făcută cu seriozitatea celui ce se simte responsabil de viitorul poporului german.*

*Nu sînt însă de părere că filmul aduce ceva nou sub raportul dezvoltării artei cinematografice. Intemeiat pe un comic pe care numai cinematograful poate să îl realizeze, pe trucuri obținute prin filmare sau în laborator (procedee ca supra-impresia, filmarea cu măști care acoperă și descoperă anumite porțiuni din cadru, din pelicula virgină, „stop-camera" etc.) realizarea lui Kurt Hoffmann beneficiază de existența unor filme ca „Dictatorul" (de Charlie Chaplin) după care imită scena primirii din gară, ca „Nevastă-mea vrăjitoarea" (René Clair) și „Spiritele se amuză" (de Noel Coward), toate prezentate pe ecranele noastre. Dar Hoffmann nu atinge ironia spumoasă a unui Clair sau a unui Coward. Și nici admirabila compoziție, dinamismul fără de staze, ritmul matematic de care dau dovadă în realizările lor cineaștii menționați. Așa cum a observat critica noastră, filmul este îngreunat de introducerea poveștii de dragoste dintre vlăstarul conților Sandau și vlăstarul familiei de mari burghezi Hartog. Contesa nu va ajunge să muncească. Fiul hotelierului îi va evita situația de cenușăreasă. Unirea dintre rămășițele feudale și marea burghezie va opera salvator. Povestea, posibilă, poate chiar frecventă, nu e mai puțin banală, mediocră. Ea introduce devieri și poticniri în fluxul dinamic al acțiunii.*

*Regizorul e inegal și în construcția de tipuri. Liselotte Pulver, plină de nuri, caldă și cu o mimică expresivă, reia un ideal feminin repetat pînă la sațietate în cinematografia germană dintre cele două războaie: tînăra băiețoasă, care intră în cele mai felurite încurcături. Sub aceste aspecte, de la Lilian Harvey, Anny Ondra, Dolly Haas și altele, pînă la Liselotte Pulver, cinematografia germană nu a inventat nimic nou, nu a construit în comedie personaje mai complexe, mai inedite, pe scurt, mai reale.*

*In obținerea comicului, Hoffmann nu-și alege întotdeauna mijloacele, recurgînd adesea la sfori groase, la glume care frizează vulgaritatea. Perechea de comici pe care o formează unchiul Max și Hugo calchiază perfect perechile de comici din comediile de salon și operetele produse de Ufa. Decalcul se simte pînă și în tipul fizionomic pe care îl reprezintă Hugo. Și aceasta, ca să nu mai vorbim de mijloacele actoricești de declanșare a rîsului. Fantomele sînt mîncăcioase și se referă, ca și bătrîna contesă, la aventuri erotice care au în ele ceva greoi și vulgar. Surprizele pe care lumea modernă le ocazionează fantomelor sînt măsurate prin ignorarea, de către acestea, a finalității instalațiilor dintr-o cameră modernă de baie. Așa se ajunge la un șir de mijloace primitive, ieftine, grosolane, destinate provocării comicului.*

*Am fi însă nedrepți dacă nu am arăta că ele nu sînt predominante. Pe parcursul filmului sînt folosite și rețete mai moderne. Toată viața lui, contele Sandau a susținut că a vînat în tinerețe un cerb alb. Chiar și în mediul familial a fost ca atare considerat mincinos sau ușor nebun. Cînd mărturisește îngrozit bătrînei contese că a văzut trecînd prin coridor o femeie albastră, contesa crede că el continuă să fabuleze halucinat ca în trecut. Dar femeia albastră trecuse cu adevărat. Scenaristul și regizorul pleacă astfel de la o premiză perfect arbitrară pentru a dezvolta, cu consecvență logică, un comic de nonsens în toate implicațiile și riscurile lui. Aparent gratuit, acest comic de nonsens e revelator totuși aici în ceea ce privește comportamentul absurd al personajului, psihologia lui, reacția mediului etc. Remarcabilă prin merite, realizarea lui Kurt Hoffmann adună sub raportul artei cinematografice, alături de unele poncifuri, și procedee mai noi.*

**Eugen SCHILERU**

### O nouă piesă de teatru

# „STEAUA POLARĂ"

## de Sergiu Fărcășan

**Raporturile dintre activitatea științifică teoretică și activitatea practică, dintre individualitatea creatoare și colectiv, măsura și sensul îndrăznelii și sacrificiului, spulberarea mitului unei științe pure, abstracte — toate acestea au constituit obiectul unor piese noi care dezbat, în fond, problemele etice ale oamenilor de știință, răspunsul dat de ei cerințelor epocii noastre revoluționare.**

Iată că încă o piesă vine să se alăture, prin tematica ei, străduințelor dramaturgiei noastre de a aduce pe scenă conflictele de interes etic proprii procesului actual de dezvoltare a intelectualității noi: „Steaua polară" de Sergiu Fărcășan, publicată în revista „Teatrul" nr. 7. E pus și aici în discuție conceptul de îndrăzneală, de curaj — ca și în „Camera fierbinte" de Al. I. Ștefănescu, ca și în piesa lui Dorel Dorian „De n-ar fi iubirile...", personajele luptă cu prejudecata unei științe pure, detașată de practică și de realitatea concret-istorică. Ca și cele două lucrări amintite, „Steaua polară" efectuează o reconsiderare, în spiritul vremii noastre, a relațiilor dintre personalitate și colectivitate, reliefînd caracterul nou, obiectiv determinat al acestor relații. Ce aduce în plus piesa recent publicată a lui Sergiu Fărcășan? In primul rînd, un conflict axat pe problema purității ideologice a activității științifice. In al doilea rînd, un personaj pozitiv deosebit, savantul comunist Pavel Proca. Autorul depășește, în acest fel, „criza" termenului pozitiv din celelalte două piese menționate.

Debutînd în teatru, după o activitate susținută de publicist și prozator (două volume satirice, unul științifico-fantastic, toate urmărind o linie originală), S. Fărcășan a abordat direct, cu temeritate, un sector delicat și, în orice caz, puțin favorabil unei tratări scenice, dat fiind că lupta teoretică, de principii, conține pentru dramaturg riscul unei compoziții cu beligeranți de plumb sau de carton, schimbînd sec idei și trăgînd concluzii de manual. Autorul n-a ezitat în fața complexului de dificultăți și efortul său de a înfățișa ciocnirea de principii din unghiul vieții, de a nu o lăsa să plutească pe deasupra personajelor, i-a fost, în bună parte, răsplătit.

In decursul acțiunii se definesc din ce în ce mai concret, mai viu, normele de conduită profesională și etică ale comunistului Proca, combativitatea și intransigența revoluționară a acestui savant de tip nou, iar lupta sa pentru puritate ideologică, pentru o știință angajată, se asociază luptei pentru puritatea etică, pentru triumful adevărului comunist în sfera tuturor raporturilor umane. Acest om în aparență rigid, despre care cineva afirmă că „mănîncă după ceas, doarme cu ceasul, toată viața lui, minut după minut, e dată..." se dovedește un combatant fervent, un suflet bogat și luminos, iar austeritatea sa nu e decît expresia unei fermități neclintite, exemplare.

Pavel Proca luptă cu aceeași severitate, cu același dispreț al tranzacției, atît împotriva derutei ideologice a lui Bogdan Athanasescu — pe care însă îl apreciază ca savant, pentru capacitatea sa creatoare — cît și împotriva mizeriei morale a unui intrigant și oportunist ca Titi Dima, și chiar împotriva propriei „metode de influențare" care se dovedește la un moment dat ineficientă, precară. Proca știe să învețe din propriile greșeli și, tocmai pentru că e comunist, nu și le iartă. Deși se consacră cu un nobil fanatism științei, lucrînd, cum spune un personaj, „nebunește, în fiecare minut", el găsește timpul și resursele interioare de a apăra demnitatea în dragoste a Brîndușei, e interesat egal de valorile profesionale și morale ale colaboratorilor săi.

Din păcate, autorul nu evidențiază în suficientă măsură sensul dramatic al conflictului principal, declanșat de renunțarea lui Athanasescu la linia fundamentală a lucrării sale și de revenirea la unele teze depășite, cu caracter idealist. Nu știm de ce savantul s-a întors din drum, de ce a abandonat părerile juste, intrînd într-o fază de confuzie ideologică, explicațiile oferite de el însuși neputînd dezvălui decît aspectul exterior, neconcludent al atitudinii sale. De-altfel, Bogdan Athanasescu apare în piesă ca un personaj prea abstract, raportul dintre principii și exponentul lor fiind rezolvat aici în defavoarea imaginii vii, concrete, în defavoarea omului, a exponentului deci.

Un aer abstract învăluie cumva întreaga acțiune, întrucît autorul nu denumește nici sectorul de lucru al personajelor sale (aflăm doar că e vorba de un institut al Academiei), nici obiectul eforturilor lor științifice. Aceasta, mai ales în ceea ce privește poziția personajului Bogdan Athanasescu, care se înscrie în limitele foarte vagi ale conceptelor, smulgînd cititorului (și, poate, mai tîrziu spectatorului) unele justificate semne de întrebare. După cum nici prezența în acțiune a unor personaje ca Liviu Nache sau Didona Nache nu are o acoperire în planul conflictului central.

Sînt, desigur, aspecte interesante și inedite, pe care piesa le oferă discuției și asupra cărora dorim să revenim, mai pe larg, o dată cu analiza spectacolului. Ne-am rezumat să semnalăm aici această lucrare dramatică nouă ca o reușită introducere în dezbaterea publicului nostru a unor probleme de ordin ideologic și etic, de o certă și profundă actualitate.

**Dumitru SOLOMON**

*MARCEL OLINESCU* — *Dans popular*

# CARAGIALE
## ȘI DEFORMĂRILE ESTETISMULUI

In jurul umbrei lui Caragiale s-a desfășurat în anii de după 1912 o mișcare spectaculoasă și deosebit de instructivă. Monumentalitatea operei marelui scriitor a obligat critica literară estetistă la numeroase încercări de a-i accepta prezența fără a-i recunoaște semnificațiile. N-au lipsit, pe de altă parte, punctele de vedere lucide care se fundau tocmai pe valoarea criticii sociale în satira caragialiană. S-a dezlănțuit astfel o lungă și neîntreruptă discuție. A te delimita față de fenomenul Caragiale devenise, în mare măsură, o obligație, iar dezbaterile privind esența realistă a artei porneau adeseori, în perioada 1914—1944, de la exegeza scrierilor marelui satiric.

Pledoariile criticei burgheze se revendicau, fără excepție, de la dogmele maioresciene ale așa-zisei autonomii a esteticului uneori cu o lipsă de originalitate deconcertantă. Maiorescu elaborase în faimosul său articol din 1885 ideea falsă cu privire la emoțiile „impersonale" pe care le-ar trezi autorul „Scrisorii pierdute", operele acestuia conducîndu-ne — în această viziune mistificatoare — nu în miezul problemelor sociale ci „în lumea curată a ficțiunilor". Izvorul comicului personajelor caragialești, pontiful „Junimii" îl situa după cum se știe în importul „formelor fără fond", care ar fi caracterizat, conform ideilor conservatoare, evoluția societății romînești.

Este de observat că tocmai această a doua idee avea să capete o dezvoltare dezesperată la succesorii lui Maiorescu. Ce se întîmplase? Viziunea satirică a marelui Caragiale își dovedea, pe măsura trecerii anilor, iritanta sa veridicitate. Persistența tipologiei caragialești în viața publică din preajma primului război (și după aceea pînă în anii celui de al doilea măcel mondial) agrava simțitor ascuțișul satiric al operelor unui autor care nu mai putea fi contestat. Pentru avocații burgheziei devenea acută cerința de a prezenta machiaverlîcurile lui Cațavencu ca izolate istoric, într-o „fază de mult depășită". Ce urmărea, așadar, legarea criticii ascuțite a lui Caragiale de diversiunea junimistă a „formelor fără fond"? Tocmai să transforme demascarea unui sistem politic, în zeflemiseala unei nepotriviri trecătoare a „exagerărilor liberalismului" într-o țară nu încă destul de coaptă pentru „binefacerile regimului constituțional". Comediile și „momentele" caragialiene, care lovesc cu o vervă nimicitoare „pactul fundamentale", ca paravan al unui mecanism social antipopular, deveneau în această lumină o calmă operă de „observație obiectivă", înregistrînd cu umor o „perioadă de tranziție" pitorească dar efemeră. Rivna cu care piesele marelui scriitor au fost trecute la costumația de epocă și desprinderea limbajului personajelor de sensul său critic prin accentuarea hazului de suprafață al hiperurbanismelor, a tradus pe plan scenic, tezele criticii estetiste.

Necesitatea transcrierii cu noi caractere a vechei teze maioresciene l-a condus pe Eugen Lovinescu la o reformulare care absolutiza opoziția „formă-fond" extrăgînd-o imperturbabil din planul istoric. Intreaga operă a lui Caragiale devenea în această rafinată sofisticare o oglindă a „conflictului dintre civilizația apuseană și fondul nostru sufletesc oriental". Din comentariile lovinesciene, se evidențiază involuntar legătura strînsă între dezacordul ideologic cu conținutul operei caragialiene și încercarea de a converti pe cititorul neprevenit la disprețul aristocratic față de opera unuia dintre cei mai subtili slujitori ai satirei. Caragiale este exclus, astfel, cu violență din rîndul marilor satirici ca fiind „lipsit de ideal" și înfățișat ca un spirit rudimentar care „a răscolit rănile din curiozitatea de a le răscoli". Expresia, limba personajelor caragialești este acuzată de „vulgaritate" în vreme ce arta construirii complexe a unor personaje monomane este văzută cu miopie ca „simplificare psihologică". Seninătatea criticului impresionist este vizibil tulburată de spiritualitatea acidă și ofensivă a lui Caragiale.

In legătură cu tendința de limitare a cîmpului istoric, pe care se exercită satira caragialiană este de observat încercarea de a-l prezenta pe creatorul „Nopții furtunoase" ca pe o altă ipostază a lui Alecsandri autor comic. Eugen Lovinescu, între alții, a depus o deosebită insistență în demonstrarea tezei după care, în ceea ce privește satira socială, Caragiale n-a făcut decît să finiseze artistic piesele comice ale bardului de la Mircești. Filiația este, desigur, indiscutabilă, dar criticul impresionist făcea abstracție de caracterul calitativ nou al satirei sociale la Caragiale, unde nu mai era vorba de ironizarea unor aspecte disparate ale moravurilor burgheziei și moșierimii.

Maniera vodevilistică adoptată de Alecsandri în dramaturgia satirică nu se explică — mai ales după 1850 — prin superficialitatea inerentă a începătorilor. Forma ușoară, persiflarea amabilă, răspunde în cantonete sau în „Chirițe" viziunii sociale a autorului, care n-avea cum să înțeleagă, pe deplin, monstruozitatea coaliției închegate în 1866, și avatarurile pactului dintre Napoilă și Clevelici. După mentorul „Sburătorului", Caragiale (ca și Alecsandri) s-a ocupat cu „fixarea oamenilor de la răscrucea a două vîrste și a două culturi, nelimpeziți încă sufletește, nesincronizați". Că autorul „Rusaliilor" s-a preocupat de viciile perioadei de stratificare socială din anii 1848—1866, iar creatorul „Scrisorii pierdute" a cuprins în opera sa procesul întreg al societății burghezo-moșierești constituite, iată ceea ce se străduia să ignoreze Lovinescu. Criticul ajungea astfel la uimitoarea sa concluzie, după care Caragiale ar „prelungi atitudinea reacționară a lui Alecsandri, revenit din iluziile tinereții". In acest chip era răsturnat, inabil, și sensul șarjei malițioase a poetului moldovean la adresa „ultrademagogilor" (dar și a „ultraretrograzilor") care s-au prăsit în anii de după trădarea idealurilor pașoptiste. Țelul principal al acestei caracterizări rămînea însă denaturarea conținutului criticii caragialiene, contestarea sensului ei democratic și antiburghez.

Reeditînd iritat teza „formelor fără fond", E. Lovinescu — ca și alți postmaiorescieni — face loc cu o deplină gravitate unei alte denaturări. După restrîngerea artificială în timp, Lovinescu stăruie asupra îngustării sferei sociale a satirei caragialiene. Am avea astfel de a face în universul scriitorului cu o lume de la periferiile orașelor mari, inși de mahala, în mintea cărora totul se pervertește și se deformează". Aci, criticul comite cel puțin două inadvertențe. In primul rînd atunci cînd ignoră, de data asta cu bună-știință, proporția considerabilă pe care o dețin, în lumea comediilor și a momentelor, personaje suspuse: multiprezidentul Trahanache, Dandanache cu familia sa, „de la patuszopt în cameră", doamne din protipendadă ca madam Parigoridi sau domni din elită ca generalul Gregorascu, prefecți, primari, judecători ș.a.m.d. In al doilea rînd, cînd refuză să vadă că opera satirică a lui Caragiale construiește o „comedie umană" cu trepte, etaje și subsoluri. In această perspectivă Titircă se înrudește cu Venturiano în vederea parcurgerii unor noi etape ale „onorabilității" și lasă mahalaua iremediabil în urmă; Guvidi, „omul cu noroc", va obține în scurtă vreme un conac, în vreme ce moftangii mai puțini abili vor alcătui, în acest univers amoral, tagma servilor de diferite grade.

Simplificarea pe care o operează Eugen Lovinescu, reducînd populația variată a acestei lumi la scara derizorie a „irozilor de mahala", este vădit tendențioasă și inacceptabilă. O altă gravă eroare rezultată din optica deformantă a lui Lovinescu se va ivi în aprecierea naturii comicului caragialian. Monomania grotescă proprie mișcării automatice a personajelor caracterizate de Caragiale, este considerată de critic drept insuficiență caracterologică. Deruta fiind împinsă pînă la compararea comediilor caricaturale caragialiene cu tehnica dramelor ibseniene, Lovinescu cere să se fi adus un Otto Stockman în sarabanda burlescă a „Scrisorii pierdute". De fapt, de la un moment dat, în studiul criticului relevarea meritelor lui Caragiale ca „artist indiferent" cedează locul unei execuții reci, în cadrul căreia absența oricăror criterii științifice conduce la o avalanșă de aberații solemne. Vechi acuzații și insulte, produse în timpul vieții autorului de scribi mărunți și invidioși, sînt reluate într-un limbaj academic, cu o ostilitate înghețată. Disprețul rău ascuns al acestui maiorescian ortodox pentru preocupările cetățenești ale marelui Caragiale, se distinge mereu printre frazele sentențioase care încearcă să dea aprecierilor arbitrare aliura unor judecăți senine și implacabile.

Teza idealistă a „obiectivității" lui Caragiale în explorarea vieții sociale ocupă un loc important în numeroasele articole, cronici și note semnate de Mihail Dragomirescu, promotorul așa-zisei „științe a literaturii". Dizident confuz al grupării junimiste, directorul „Convorbirilor critice" exprimă vechile sentințe maioresciene, într-o dezlănțuire veselă de aserțiuni categorice. Aci apare net formulată ideea existenței unui „fond sufletesc superior" cu o structură enigmatică și eterică. Acest „fond" cu presupuse efecte magice ar absorbi toate „faptele imorale și antisociale" din paginile lui Caragiale. Iarăși se încerca anularea poziției antiburgheze a marelui satiric. Rîsul amar al scriitorului era convertit în „cinism rece", iar realistul critic de o extremă ardență, redus la imaginea cumințită a unui „copil care urmărește evoluțiunile neașteptate ale unei jucării, după ce a dat drumul mecanismului". M. Dragomirescu amplifica astfel o mai veche teză maioresciană care despărțea natura obiectului criticat de dezlănțuirea artistică a satirei. In această lumină rîvna demascatoare a lui Caragiale față de mizeria morală a burghezo-moșierimii, („îi urăsc, mă, îi urăsc!") devenea o întîmplare, iar stigmatizarea Cațavencilor un simplu capriciu.

Mihail Dragomirescu s-a ostenit să clasifice tipurile din comedii, insistînd îndeosebi asupra așa-zisului sentiment de milă pe care l-ar trezi fauna caragialescă, văzută ca o lume neajutorată. Oricît de curios s-ar părea, el n-a pregetat să scrie despre „sărmanul Rică Venturiano" și despre „bietul jupîn Dumitrache". In legătură cu Titircă „Inimă rea", trebuie să observăm că s-a încercat tocirea criticii adresată acestui personaj în plină devenire politică, prin prezentarea sa exclusivă ca tip al „magnificului încornorat". Același lucru s-a produs și cu Zaharia Trahanache. Atîta timp cît asemenea politicieni (primul, în plină ascensiune, celălalt la apogeul carierei) energici și șireți, stăpînind fie o mahala, fie un județ, erau reduși la proporțiile naivilor înșelați, virulența criticii ajungea să fie în mare măsură atenuată. Dragomirescu rezolva cu un zîmbet problema, repartizîndu-i pe respectivii reprezentanți ai falsei „onorabilități" burgheze, în categoria celor ce reprezintă „desăvîrșita încredere în prietenii care te înșeală". Mergînd pe această linie, egalizarea farselor de tip Labiche cu comediile complexe și substanțial satirice ale lui Caragiale a fost nu o dată folosită pentru a expurga aceste piese justițiare de conținutul lor. M. Dragomirescu îl apropia laudativ pe autorul „Scrisorii pierdute" de frivolul Pailleron, iar, mai tîrziu, Paul Zarifopol — în ciuda sensibilității sale fine — nu înțelegea cumplita eroare a raportării celor patru comedii la „vechile paiațerii" ale lui Scribe.

O teză înșelătoare, derivată de asemeni din obsesiile maioresciene, susținea cu o încordată insistență „clasicismul" operei lui Caragiale. Nu este vorba, bineînțeles, de considerarea respectuoasă a marelui scriitor în rîndul gloriilor incontestabile. Autor clasic, desigur, ca fiind dintre cei a căror operă a rămas, Caragiale nu este nicidecum un clasicizant. De fapt, chiar și în scrierile unor critici înzestrați ca Paul Zarifopol sau Pompiliu Constantinescu, „clasicismul" lui Caragiale se dovedea a fi traducerea faimosului „indiferentism" social în planul tehnicei literare. Substratul ideologic al acestei teze apărea vizibil odată cu catalogarea absurdă sub semnul „seninătății" conservatoare a autorului care batjocorise spaima lui Farfuride de „exagerațiuni" și „sguduiri".

Lăudînd cu jumătate de gură literatura lui Caragiale, criticii estetizanți (dintre care în articolul de față am ales doar cîteva nume) au pregătit și au pronunțat sentința perisabilității ei iminente. Prezentă, în esență, și în articolele lui M. Dragomirescu ideea „îmbătrînirii" operei lui Caragiale, a crizei sale de viabilitate capătă o deosebită extindere la E. Lovinescu, ca și la alți critici estetiști. Incă în timpul vieții autorului, Pompiliu Eliade deplîngea „nenorocirea (lui Caragiale) de a nu fi atacat subiecte de un aspect mai durabil". Cu atît mai mult această idee avea să fie dezvoltată în anii dintre 1920—1944. Dar tocmai furia cu care se repeta obsesiv, în plin dezmăț al politicianismului burghez, teza „inactualității" lui Caragiale indica trăinicia nealterată a scrierilor sale. Tendințele mistificatoare ale criticii estetiste n-au izbutit să tulbure apele. Oamenii de cultură avansați și marele public îndeosebi l-au aplaudat pe Caragiale cu o căldură constantă, neținînd seama de opiniile viciate ale fiilor lui Trahanache, întorși de la studii pariziene și porniți să întreprindă în critica literară o regretabilă operă de suprimare față de „societatea fără moral și fără prinţip".

**V. MÎNDRA**

# A treia scrisoare deschisă lui NICOLAS GUILLEN, la București

DRAGUL MEU NICOLAS,

Iată a treia scrisoare deschisă pe care ți-o trimit. Prima, te găsea la Havana, îndată după înapoierea în patria ta eliberată. A doua scrisoare ți-o trimiteam în luna mai 1961, ca răspuns telegramei tale, — protest patetic, plin de forța indignării, împotriva agresiunii sicarilor yankei, care și-au căutat și au și izbutit să-și găsească mormîntul la Playa Giron, la Playa Larga; era în luna mai, cînd, la București, mii de trandafiri își întredeschid buzele înflăcărate și cînd în Cuba, de la Pinar del Rio pînă la Santiago, poporul își sărbătorea triumful, neuitînd să se încline în fața rozelor de singe, prezente încă, ale tinerilor căzuți apărîndu-și Patria.

...Apoi (n-a trecut de atunci nici un an), n-a mai pornit spre Havana o scrisoare, ci eu însumi, împreună cu tînărul meu coleg Al. Ivan Ghilia, și mi-am putut da seama de forța — splendidă forță înaripată! — a Revoluției cubane, de înțelepciunea conducătorului Revoluției, Fidel Castro, de solidaritatea umană care leagă popoarele noastre.

Și tot atunci mi-am putut da seama de dragostea cu care este înconjurată în Cuba poezia, în persoana ta, dragă Nicolás... Căci (și n-aș vrea să impun cuvintelor nici o vană solemnitate!) tu nu ești numai Poezia îndrăgită de cetățenii din vechiul centru revoluționar, care este Santiago de Cuba, de foștii desmoșteniți ai soartei, demnii pescari de astăzi din *Ciudad pesquera de Manjanillo* sau de țăranii, de curînd alfabetizați, din Sierra Maestra: tu ești un om viu, atît de viu, de autentic, ca însăși viața, ca Revoluția însăși.

Nu poate fi mai mare mîndrie pentru un poet, decît aceea, pe care tu, omul atît de puțin mîndru, ar trebui s-o aibă, atunci cînd privește în urmă la viața sa, care se împletește fără întrerupere cu Revoluția.

Ai fost, ești cîntărețul Revoluției. Au trecut mai mult de trei decenii, de cînd scoteai strigătul prevestitor al Revoluției, astăzi învingătoare:

*„Hei, tovarăși, iată-ne!*
*Sub soare,*
*pielea noastră nădușită va*
*oglindi fețele umede-ale*
*învinșilor*
*și-n noapte, în timp ce astrele*
*se vor aprinde pe creasta*
*văpăilor noastre,*
*rîsul nostru va lumina peste rîuri*
*și peste păsări".*

Miile tale de versuri sînt tot atîtea clape, „bongo"-uri, ghitare, trîmbițe, suspine ale apelor încătușate, furii ale Oceanului, — și, toate împreună, o fascinantă, puternică, lucidă orchestră *de arme* puse în slujba eliberării Omului de sub talpa unei haite de semeni ai lui, care nu-i mai seamănă.

Și atunci, cum s-ar putea să nu fii îndrăgit? Cum s-ar putea ca nu numai mulțimile eliberate din Cuba, ci din lumea întreagă, să nu te iubească?

Ai suferit mult, Nicolás, alături de poporul tău, atunci cînd mister Lynch, mister Shadow și mister Night erau stăpînii Cubei. Dar ce bucurie mai profundă decît aceea de a fi nu numai prevestitorul unor zile de resurecție, ci de a le și trăi și de a lupta mai departe în lumina acestor zile!...

★

...Se spune că, în chiar această lună, ai împlinit 60 de ani. Nu știu. Calendarele sînt atît de relative.

Ceea ce știu, este că ai împlinit o sumă de ani în această lună și — coincidență admirabilă — că evenimentul s-a produs la Moscova, în zilele cînd se desfășura Congresul mondial pentru pace și dezarmare, și că Moscova te-a sărbătorit.

Cetatea-stea a Revoluției a adus, astfel, cel mai înalt omagiu Poeziei tale revoluționare, eternei tale tinereți.

Este, desigur, un omagiu adus, în același timp, Cubei — și nu doar Cubei.

Dă-ne voie să fim mîndri de el și noi.

Și îngăduie-mi, încă o dată, ca scrisoarea aceasta deschisă, scrisă cu inima deschisă în aceste zile ale lunii iulie, cînd poporul cuban își sărbătorește Eliberarea, s-o încredințez acelei „porumbițe a zborului popular", pe care ai cîntat-o, care luminează cerul Cubei și cerul țării mele, și căreia splendida ta poezie i-a deschis nesfîrșite drumuri...

**Eugen JEBELEANU**

## Cîntă ciocîrlia pe Turquino

— Pasageri în tranzit, schimb de avion pentru visare.
— Oui, monsieur; da, domnule.
Născut departe-n Cuba, lîngă palmieri, sub soare.
Tranzit, da. Plec.
Zahăr? Da, domnule.
Jumătate de zahăr și jumătate de mare.
— În mare? poate că o mare de zahăr?
— O mare.
— Tutun?
— Da, domnule.
Jumătate de fum în jumătate de mare
Și arșiță.
— Dansați rumba?
— Nu, domnule;
nu știu să dansez.
— Engleza, vorbiți engleza?
— Nu, monsieur, nu, domnule,
n-am fost în stare s-o vorbesc nicicînd.
— Pasageri în tranzit, schimb de avion pentru visare.

Pe urmă, plîns. Durere.
Pe urmă viața, viața curgătoare
Pe urmă sîngele, și aprinsa-i scinteiere.
Și-acum aici sînt, iată.
Și ziua de-azi în mîine întrupată

Mr.Wood, Mr.Taft

adio.

Mr.Magoon, adio.

Mr.Lynch, adio.

Mr.Crowder, adio.

Mr.Nixon, adio.

Mr. Night, Mr.Shadow.

adio.

Și-acum șterge-o, haită de-animale,
și-n veci privirea-mi să nu te mai vază.
Devreme-i; munca mă așteaptă-n cale.
Și e tîrziu: te uită, se-nserează.
Și rîul printre pietre...

— Bună ziua, Fidel.

Bună ziua, drapel; bună ziua, scut.

Palmier și tu, săgeată îngropată, bună ziua.
Bună ziua, profil de medalie, bărbos de bronz temut,
purtînd răzbunătoarea macheta-n pumnu-acesta.
Bună ziua, voi, stînci, talazuri neclintite ale Sierrei Maestra.
Bună ziua, mîini ale mele, lingură, sucă a mea,
vis, casa mea, biroul meu bătrîn;
bună ziua, orez, porumb, pantofi, haine-ale mele;
bună ziua, cîmpie-a mea și carte-a mea, și soare și sînge-al meu fără stăpîn.
Bună ziua, sărbătorește-mbrăcată Patrie măreață,
bună ziua, femeie, bună ziua, bărbat;
bună ziua, muntean născîndu-te la munte pentru viață;
bună ziua, o tînăr ce mergi cîntînd pe stradă, în zori, învățat.

Muncitori în arme, bună ziua.

Bună ziua, pușcă.

Bună ziua, tractor.

Zahăr, bună ziua.

Poeți, bună ziua.

Defilări, bună ziua.

Bună ziua, înalte fete ca trestiile caste.
Voi, cinturi și stindarde, bună ziua.
Lozinci, voi, bună ziua.
Bună ziua, pămînt al sîngelui meu,
știulete des de pumni, și ghiocel
vestind victoria...

Pe cîmp, miroase a ploaie
căzută de curînd. Un negru cap și-o față bălaie
poartă, mergînd unite pe-același drum senin, o
cunună dintr-un laur frățesc, lucind la fel.
Văzduhu-i verde. Cîntă ciocîrlia pe Turquino...

Bună ziua, Fidel.

**În romînește de EUGEN JEBELEANU**

# SĂRBĂTOAREA TINEREȚII LUMII

Pinii sînt denumiți în Finlanda arborii tinereții. „Botezul tinereții" ei îl vor primi însă cu adevărat abia în acest an, cînd pe meleagurile legendare ale Kalevalei se vor întîlni mesagerii înflăcărați ai tinerei generații a lumii.

Peste numai două zile rămuritul lor va fremăta impetuos ca niciodată de cîntecele tinere ale întregii noastre planete. Peste numai două zile din piepturile a mii și mii de tineri de pe toate meridianele globului va izbucni, solemnă și hotărîtă, cunoscuta chemare: Tineri din lumea-ntreagă! Ea va răsuna în acest an cu o putere deosebită, cu puterea care a căpătat-o în cei trei ani care s-au scurs de la cel de al VII-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților de la Viena. Dovada creșterii acestei forțe pe care o reprezintă mișcarea de pace a tineretului a constituit însăși participarea la acest Festival de la Helsinki, unde vor veni tineri din peste 112 țări, membri a nu mai puțin de 1400 de organizații de tineret din lume.

Este semnificativ faptul că această tradițională întîlnire a tineretului are loc la numai două săptămîni de la încheierea grandiosului Congres al păcii de la Moscova și va fi primul plebiscit de asemenea ariașe proporții prin care încă o dată tînăra noastră generație va spune un NU zdrobitor războiului, proclamînd [illegible] cor lozinca atît de îndrăgită de fiecare tînăr: „Pace și prietenie". Întreaga desfășurare a Festivalului va fi o strălucită confirmare a acestei lozinci, căci sub semnul ei tinerii se vor întrece în sport și vor asalta cerul Finlandei cu cîntecele lor atît de diferite dar toate exprimînd aceeași dorință arzătoare a tinerei generații: de a se bucura în pace de anii tinereții, de a-și cînta cîntecele ei luptei pentru fericirea popoarelor cărora aparține.

Cu aceleași cuvinte „Pace și prietenie" vor fi întîmpinați de către tinerii lumii și cei doi cosmonauți sovietici Iuri Gagarin și Gherman Titov și americanul John Glenn. Desigur că cu acest prilej ei vor repeta emoționantul adevăr: acela că pămîntul apare în cosmos — albastru, albastru asemeni steagului Festivalului iar culoarea aceasta nu trebuie să fie întunecată de norii distrugători ai ciupercilor atomice și toți cei prezenți la această mult așteptată întîlnire cu primii cetățeni ai cosmosului își vor aminti că odată cu vestea marii cuceriri obținută de poporul sovietic prin realizarea primului zbor cosmic guvernul sovietic a adresat tuturor popoarelor și guvernelor apelul de a face totul ca noua eră care a început la 12 aprilie 1961 să fie o eră a păcii.

Alături de rusescul „mir i drujba", de franțuzescul „Paix et amitie" sau „rauha ja ystävys" va răsuna și romînescul nostru „pace și prietenie" spus de cei peste 350 de delegați care vor reprezenta tineretul din Republica Populară Romînă. Cuvintele acestea sînt binecunoscute tuturor tinerilor din lume pentru că de ele se leagă nenumăratele mărturii ale însemnatei contribuții aduse de tineretul romîn la mișcarea mondială a tinerei generații.

La auzul acestor cuvinte toți își vor aminti cu netărmurită admirație de strălucitul Festival de la București, știind bine că țara noastră este o nedezmințită patrie a păcii și înțelegerii între popoare, o gazdă ospitalieră a tuturor celor care răspund cu inima deschisă și cu cuget curat tradiționalului nostru „Bucuroși de oaspeți". Este țara a cărei delegație guvernamentală a propus Organizației Națiunilor Unite adoptarea unei rezoluții cu privire la educarea tinerei generații în spiritul coexistenței pașnice și al respectului reciproc între popoare. Propunerea aceasta are o concludentă „acoperire în aur", tînăra generație a țării noastre, crescută și educată de Partidul Muncitoresc Romîn, mobilizată de organizația sa revoluționară Uniunea Tineretului Muncitor, fiind recunoscută ca unul din cele mai active detașamente ale tinerilor partizani ai păcii din lume. Între multele inițiative prin care și-a cîștigat un binemeritat prestigiu în fața tineretului lumii se înscrie la loc de cinste, alături de Festivalul de la București, întîlnirea tineretului din țările balcanice și din bazinul Mării Adriatice.

Și la Helsinki delegația tineretului nostru se va număra printre cei mai activi participanți, în programul său figurînd cîteva zeci de întîlniri, prezentarea unor importante referate și intervenții în cadrul seminarelor și întîlnirilor pe profesii care vor avea loc, susținerea a numeroase programe artistice la care își dau concursul alături de Ansamblul U.T.M. tineri soliști dintre cei mai buni.

Reprezentanții tineretului țării noastre vor face astfel dovada că la poalele Carpaților crește o generație tînără, viguroasă și fericită, generația socialismului victorios și a păcii ai cărei tineri ani se înscriu cu litere de aur în cartea tinereții lumii. Ei vor duce în „țara celor 1000 de lacuri" mesajul unor tineri care vor să-și lege amintirea acestor tineri ani de construcția unor giganți industriali, cum sînt combinatul de la Galați sau hidrocentrala de pe Argeș, de înălțarea unor palate luminoase pentru oameni și a unor edificii culturale mărețe, de tot ce face viața patriei noastre socialiste mereu mai înfloritoare.

Tocmai de aceea glasul său va răsuna distinct și energic în corul tinerilor partizani ai păcii care și-au dat în aceste zile întîlnire pe stadionul olimpic din Helsinki.

Ce am putea ura mai de preț acestei neasemuite manifestări de pace a tinerei generații a lumii decît să repetăm cuvintele entuziaste adresate tineretului de marele nostru poet Tudor Arghezi:

„Să ne ridicăm drapelele, care pînă acum purcedeau în fruntea oștirilor, la război, să le ridicăm sus, cu inima și conștiința, și să le plecăm dinaintea unui tineret care intrînd pînă acum cel dintîi în foc, la trîmbița morții, sînt cei dintîi să pornească marea solie a Păcii".

**Niculae STOIAN**

# Nikola Vapțarov

În noaptea de 23 spre 24 iulie 1942 a fost ucis poetul revoluționar bulgar Nikola Vapțarov. Dintr-o familie de luptători pentru libertatea Bulgariei, Vapțarov primește de mic o educație revoluționară. Silit să întrerupă cursurile liceale, viitorul poet absolvă o școală de tehnicieni serală. După terminarea stagiului militar, îndeplinește diverse munci de partid. A fost arestat de cîteva ori pentru redactare de manifeste. E din nou arestat în martie 1942 și executat în vara aceluiași an.

Unicul său volum de versuri a apărut, pe cont propriu în 1938 și era intitulat „[illegible]". În afară de aceste poezii, cîteva postume au fost tipărite după eliberarea Bulgariei de sub jugul fascist.

## CINTECE DESPRE O ȚARĂ

### Cîntecul tovarășului

Nu te vei întoarce, nu, Fernández!
Gloanțe de mitralii te culcară
și furtuna cum urla în șes
răzvrătită, nesupusă ca o fiară.

Goarna-a dat semnal, în urma ei
liniștea a coborît înfiorată.
Bezna se-albăstrise în tranșei
și pornea în piept un vînt să bată.

Cineva scurmase în țărîni,
cineva isteric hohotise,
cineva lua grenada-n mîini
s-o azvîrle... însă se oprise.

Și-ai căzut, tu, primul la asalt,
mitraliera țăcănea într-una —
sînge ai simțit, pe frunte, cald
și-ai rămas în cîmp pe totdeauna.

Cucerirăm dealu-n zori de zi,
îi făcurăm pe dușmani să tacă.
O, Fernández, bucuros ce-ai fi
de-ai putea să te ridici... o leacă.

### Cîntecul femeii

Peste casa noastră, greu
astăzi liniștea apasă.
Lupta-i gata, dragul meu
însă tu, nu vii acasă.

Plînsul meu înfierbîntat
n-a putut să te înmoaie?
Ai plecat. Și s-a lăsat
grea tăcere în odaie.

Încît, biata mi-auzeam
inima bătînd a jale!
Mîini în van mai întindeam
să te-ntorc, napoi, din cale.

Pe-astă vorbă — și-ncă mult —
„libertatea" sînt geloasă
și-o urăsc fiindcă te-a smuls,
Fernández al meu, de-acasă.

Poate-i drept sau nu e drept,
dar mă frînge grea durere.
Zbuciumul m-apasă-n piept,
și tăcerea din unghere.

În odaie e pustiu,
doar tristețea firu-și toarce.
Poarta s-a trîntit. Eu știu,
că tu nu te vei întoarce.

**În romînește de VICTOR TULBURE**

*Proiect pentru un monument închinat eroilor pămînturilor destelenite.*

# TEATRUL DE LA EPIDAUR

Tradiționalul festival care are loc în lunile de vară la Epidaur, se desfășoară într-o atmosferă cu totul specială. Emoția, nerăbdarea, bucuria celor 17.000 de oameni, care se string laolaltă ca să asiste la o manifestare de artă, se contopesc într-o imensă serbare populară.

Cînd ajunge la Epidaur, spectatorul e pregătit să fie foarte receptiv la operele tragicilor antici. Dacă vine de la Atena de pildă, are de parcurs 180 km pe o șosea ce se mărginește aproape continuu cu marea, și pe care sute de mașini, din toate colțurile lumii, aleargă spre același loc. Cît cuprinzi cu ochii, peisajul populat de chiparoși și măslini răzleți, oleandri în floare și eucalipți, poartă amintirea vechii Elade. Pe dealul acela era tronul de aur al lui Xerxes, de pe care acesta a privit bătălia de la Salamina; dincolo au mai rămas cîteva coloane ale Corintului; mai departe, după ce treci de plaiurile Nemeei, unde Hercule a ucis leul, întîlnești cetatea Miceа, cetatea Atrizilor, împrejmuită de munții pe care străjerii au aprins torțe să vestească Clitemnestrei căderea Troiei și întoarcerea lui Agamemnon.

De îndată ce în lumina asfințitului, primul reflector albește ușor zidurile decorului, o tăcere intensă se lasă peste întreaga mulțime. Este deosebit de emoționantă această tăcere pioasă a 17.000 de oameni! Apoi, de după colină, din afara teatrului, pășește primul actor. Zgomotul pe care-l fac pașii săi se aude pînă la ultimul rînd de bănci ale amfiteatrului, anunțînd începutul spectacolului. Pe nesimțite se face noapte, conturul munților se estompează pe cer pînă ce se pierde în zare.

Dar nu numai contactul direct cu țara și trecutul grecilor asigură succesul reprezentațiilor de la Epidaur; acest succes se datorește, în primul rînd, actorilor și regizorilor Teatrului Național din Atena, modului în care ei interpretează tragediile antice. Ilustrele opere sînt abordate din perspectiva unei experiențe umane proprii, subliniindu-se în text, acele elemente care rămîn etern valabile. Actorii și regizorii nu uită nici o clipă că se adresează publicului din secolul XX, public pe care — în domeniul teatrului — nu-l interesează reconstituirea arheologică. De aceea urmăresc să pună în valoare verbul antic prin mijloace moderne. Vechea prozodie e înlocuită cu o recitație simplă, deloc declamatorie, dar care nu păcătuiește nici prin cotidian. Plin de intensitate dramatică, de putere afectivă, glasul actorilor găsește tonul potrivit pentru limbajul tragediei. În ceea ce privește corul, organizatorii acestor spectacole tradiționale au înțeles funcția sa. Lăsînd în seama eroilor să dezvolte elementul epic și cel dramatic, poeții antici au folosit corul pentru a-și exprima elanurile lirice. Privit astfel, el este deci parte integrantă și funcțională a piesei. Așa apare în interpretarea trupei Teatrului Național din Atena, devenind și prilej de măiestrie actoricească. Cu greu poate fi uitat chipul emoționant în care corul din „Bacantele" lui Euripide participă activ la acțiune. Intervențiile sînt de o rară armonie, de o muzicalitate perfectă. Ezitările, îndrăznelile, spaimele bacantelor se traduc printr-un fel de dans cîntat, de abia accentuat, cu tresăriri pe care sentimentul le justifică. Frumusețea plastică, calitatea vocală, convingerea fiecărei actrițe în parte, sînt tot atît de extraordinare ca puritatea mișcării întregului grup.

Această perfecțiune de exprimare cere o muncă uriașă. În decursul celor aproape trei luni cît a durat pregătirea spectacolului, zilnic, de cum apunea soarele, pînă spre dimineață cînd căldura devenea istovitoare, interpretele corului repetau într-una. Cînd ploua, repetiția era întreruptă, dar de cum înceta ploaia, suprafața orchestrei era stropită cu alcool și aprinsă ca să se usuce mai repede. Efortul fizic cerut interpretelor — actrițe, cîntărețe, dansatoare în același timp — era atît de mare, încît în cele cîteva minute de întrerupere a repetițiilor, ele rămîneau nemișcate, culcate pe pămînt, spre a-și recăpăta suflul.

Multe ar mai fi de spus despre reprezentațiile de la Epidaur: despre sobrietatea severă a decorurilor din ziduri și coloane ce formează cu restul amfiteatrului o unitate arhitecturală, asigurînd totodată acusticei o cutie de rezonanță; despre costumele ce sugerează artistic antichitatea; despre frumusețea Anei Sinodinou, interpreta talentată a Elenei lui Euripide; despre regizorii Alexis Minotis și Rachis Muzenidis care au montat spectacolele de anul acesta; despre muzica lui Hadjidakis și coregrafia Mariei Hors, îndrăznețe încercări de înnoire a spectacolului prin intermediul folclorului. Spațiul mascat, obligă însă să te restrîngi la impresiile cele mai puternice.

**Dana CRIVAȚ**

JACK LINDSAY

# Literatura engleză și pacea

*Dacă acum zece ani, s-ar fi pus întrebarea, care este starea de spirit a tineretului, răspunsul ar fi fost poate, că tineretul privește cu indiferență la evenimentele de ordin general, că el acceptă pur și simplu formula oficială despre așa numita „prosperitate generală". Dar și atunci, sub imaginea superficială a „fericirii generale" se afirma un curent de nemulțumire din care, încet-încet, a apărut figura „tînărului mînios". De pe această mînie au căzut cu vremea diferitele elemente extravagante, făcînd să apară, desbrăcat de coaje, un luptător pentru pace. In prima fază s-au scris numeroase lucrări, nuvele și piese de teatru, care exprimau nemulțumirile existente în rîndurile tineretului despre societatea britanică actuală dar nu analizau îndeajuns de adînc cauzele. Cîteva nuvele au reușit să analizeze mai profund și mai eficient problemele actualității engleze. Ele atacau îndeosebi carierismul și nepăsarea socială ce părea caracteristică pentru generația de după război. Nuvela „Room at the Top" (Loc în frunte) a lui John Braine era una din cele mai bune de acest gen.*

*In ultimii doi ani s-a pornit o veritabilă ofensivă a „minioșilor". Semnalul de pornire l-a dat „Saturday Night and Sunday Morning" (Sîmbătă noapte și duminică dimineață) a lui Sillitoe, care exprimă, într-un mod delicat, viguros, rezistența față de „statul prosperității generale", cu care a fost amăgit tineretul. Eroul său se înflăcărează în declarații revoluționare, și se avîntă în diferite acțiuni semianarhiste, ajungînd să respingă condițiile sociale existente. Aceasta a fost însfîrșit, o lucrare care exprimînd în multe privințe nemulțumirile tineretului l-a ajutat să-și poată da seama de propria sa situație.*

*Dar nu e ușor să găsești o formă literară potrivită pentru exprimarea cît mai limpede a convingerilor clare ale tineretului din cursul anilor din urmă. Părea uneori că poetul Christophen Logne este purtătorul lor de cuvînt. In cursul marșului Aldermaston din 1959, mulți tineri purtau lozinci „Logue for Laurete" (Premiu pentru Logue) dar de cîtva timp el n-a mai scris nimic important.*

*Intr-o vreme se părea că teatrul este o formulă mai potrivită pentru exprimarea noului spirit din rîndul tineretului, dar nimeni nu se putea ridica pînă la „Look Back Anger" („Privește înapoi cu mînie") a lui Osborne și nici să ajungă la o înțelegere mai adîncă a ceea ce se întîmplă și ceea ce e în joc. Ultima piesă de teatru a lui Osborne despre Luther cuprinde cîteva idei de bază profunde, dar n-a reușit să îmbine problemele psihologice cu cele politice. Pe ici, pe colo, cîte o piesă de televiziune vădește oarecare realism. Un exemplu excepțional a fost dat recent de BBC cu emisiunea „Where the Difference begins" („Unde începe deosebirea") de David Merder. Piesa are ca temă noțiunea confuză despre lupta de clasă căpătată de mulți tineri muncitori ce au putut trage foloase de pe urma îmbunătățirii învățămîntului în epoca postbelică. Un mecanic de locomotivă ieșit la pensie, vechi luptător pentru socialism, înfruntă pe cei doi fii ai săi, care au avut posibilitatea să învețe așa cum și-au dorit. Au urmat cursuri universitare, dar sub influența curentelor burgheze predominante acolo, și-au pierdut conștiința de clasă — un fenomen încă foarte tipic pentru Marea Britanie, un fenomen îndreptat abia cu participarea la lupta pentru pace, căci aceasta îi face pe tineri să-și dea seama pentru ce trebuie să lupte.*

*In momentul de față, mult succes înregistrează o piesă de teatru, mai exact — o suită dramatică de scene, foarte caracteristică pentru o latură a evoluției noastre. Piesa se cheamă „Stop the World, Wont to Get Off" („Oprește lumea, vreau să cobor din ea"). Autor principal și totodată interpret principal este Anthony Newley. Este o demascare admirabilă și neîndurătoare a carierismului și a politicianismului, a formulei oficiale despre „statul prosperității generale" desvăluind împrejurările actuale și scoțînd la iveală, dindărătul lor, golciunea omenească.*

*Această recunoaștere a golului intelectual și politic transmisă de Newley în piesa lui este caracteristică pentru starea culturală și explică profunda nemulțumire din rîndurile tineretului, care în majoritatea lui nu are încredere în nici un partid și nu pune preț pe fraze grandioase, neurmate de îndată de fapte. Această nemulțumire trebuie dezvoltată mai departe și totodată trebuie lămurit, încotro trebuie îndreptată acum neîncrederea, evidențiind în același timp ținta pozitivă a mișcării pentru pace.*

*Recent a apărut o nuvelă, care atacă în mod just această problemă „Key to the Toor" („Cheia ușii") de Alan Sillitoe. Azi Sillitoe prezintă ambianța de clasă a sărăciei și mizeriei muncitorilor din Nothingham de prin anii 30; mînia revoluționară involuntară din „Saturday Night", este acum depășită, autorul îndreptîndu-se spre o conștiință politică deplină. Eroul, frate cu eroul principal al celeilalte nuvele, e trimis ca soldat în Malaya, spre a lupta împotriva comuniștilor. Își dă seama, că nu poate face acest lucru: în această revoltă hotărîtoare, el își regăsește conștiința de clasă și umanismul său.*

*In general, literatura noastră nu prea ține pasul cu lupta pentru pace. La fel cum ne încredem în tineret și în lupta sa hotărîtă împotriva pericolului de război, tot, astfel ne punem speranța de reînviere a literaturii în acei scriitori, cari se alătură luptei tineretului și care declară în mod deschis scopul acțiunii lor.*

REDACȚIA: București — B-dul. Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.38 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon 13.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str Brezoianu 23—25